

**SİBER GÖZETİM: TOPLUMSAL DENETİM ARACI OLARAK
İNTERNETİN DÖNÜŞÜMÜ**

Fidan KARSLIOĞLU

111692021

**İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLİŞİM VE TEKNOLOJİ HUKUKU YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

Yrd. Doç. Dr. Erkan SAKA

2014

SİBER GÖZETİM: TOPLUMSAL DENETİM ARACI OLARAK
İNTERNETİN DÖNÜŞÜMÜ

CYBER SURVEILLANCE: THE TRANSFORMATION OF THE
INTERNET INTO A TOOL OF SOCIAL GOVERNANCE

Fidan KARSLIOĞLU

111692021

Yrd. Doç. Dr. Erkan SAKA

:

Yrd. Doç. Dr. Leyla KESER

:

Yrd. Doç. Dr. Aslı TELLİ

:

Tezin Onaylandığı Tarih

:

Toplam Sayfa Sayısı

: 83

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

Anahtar Kelimeler (İngilizce)

1) Gözetim

1) Surveillance

2) Denetim

2) Governance

3) Panoptikon

3) Panopticon

4) Siber Uzay

4) Cyberspace

5) Siber Gözetim

5) Cyber Surveillance

Özet

21. yüzyılda, teknolojinin günlük hayatımıza dahiliyeti önceki yüzyıllara göre çok daha fazla ve farklı bir biçimde gerçekleşmektedir. Teknolojik gelişimlerin, yaşamın bu denli objesi haline gelmesi ile birlikte her an ulaşılabilir ve çevrimiçi olma durumu beraberinde mahremiyet sorununu doğurmakta, özgür ve özel hayatın ihlaline sebebiyet verebilmektedir. Bu öz-sınır aşımının devlet eliyle gerçekleşmesi ise vahim sonuçlar doğurabilmektedir.

Toplumunu incelemek, dinamiklerini yakından gözlemlemek ve denetlemek yönetenler için kendi alanlarını daha iyi yönetebilmek için her daim öncelikli olmuştur. Devletin kontrol edilebilir bir toplum yaratma güdüsü bunun ana sebeplerindendir. Aksi durumlar söz konusu olması, hakim güç tarafından karşı tehdit unsuru olarak tanımlanmakla birlikte öznelere örgütlenerek oluşturdukları kollektif hareketlerin gözlemlenmesi de devlet adına “tehdit” unsurunu denetlenebilir kılmaktadır.

Abstract

In comparison to previous centuries, technology manifests itself in the daily lives of people in the 21st century in dramatically different ways. Technology has become a substantial part of daily life. Privacy issues have arisen because of people being online and accessible at any time, and this has resulted in violations of privacy. In the previously mentioned case, government violated privacy, resulting in negative outcomes.

Those in government have taken a keen interest in observing the practices of people online. Governments have been motivated to foster societies that are obedient to their rules. As such, governments continuously monitor new currents in technological thought and social formations to watch for opposition groups or technologies that may erode their power.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR CETVELİ.....	III
KAYNAKÇA VE ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR.....	V
Çevrimiçi Kaynaklar.....	XVII
1 GİRİŞ.....	1
2 GEÇMİŞTEN BUGÜNE GÖZETİM OLGUSU.....	5
3 GÜÇ VE GÖZETİM İLİŞKİSİ.....	9
3.1 Siber Denetim.....	9
3.1.1 İktidar - Güç İlişkisi: Devlet Denetimi.....	9
3.1.2 Siber Uzay'da Denetim / Denetimin Siberleşmesi.....	13
3.1.3 Kamusal Alanın Gözetlenmesi : Mobese Kameraları.....	18
3.1.4 Teknoloji ile Gözetim.....	21
4. GÖZETLEME VE GÖZETLENME ALGISI.....	27
4.1 İnternetin Panopticon'a Dönüşümü.....	27
5. İNTERNETİN DÖNÜŞÜMÜ.....	30
5.1. Uluslararası Hukuk Kuralları Ve Uygulaması.....	33
5.2. Avrupa Birliği.....	34
5.3. ABD.....	37
5.4 Türkiye.....	41
5.4.1. Siber Uzayda Özgürlüklerin Sınırlanması: Twitter.....	53
Ve Youtube'un Engellenmesi.....	53

6. İNTERNETTE İFADE VE ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ VE HUKUKSAL BOYUTLARI	66
6.1. İfade Özgürlüğü	66
6.1.1 İnternette İfade Özgürlüğü	69
6.2. İnternette Örgütlenme Özgürlüğü	73
6.2.1 Yeni Örgütlenme Biçimi Olarak Gezi Parkı Direnişi	74
7 SONUÇ	78

KISALTMALAR CETVELİ

a.g.e. :	Adı geçen eser
ABD :	Amerika Birleşik Devletleri
AİHS :	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AİHM :	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AK :	Avrupa Konseyi
AKSS :	Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi
B. No. :	Başvuru Numarası
bkz. :	Bakınız
BM :	Birleşmiş Milletler
BTK :	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
CDPC :	Avrupa Komisyonu Çalışma Grubu
CISPA:	Cyber Intelligence Sharing and Protection Act (Siber Bilgi Paylaşım ve Koruma Yasası)
CM :	Committee of Ministers
DMCA:	Digital Millennium Copyright Act (Dijital Binyıl Telif Yasası)
DNS:	Domain Name System (Alan Adı Sistemi)
DPI :	Deep Packet Inspection (Derin Veri Analizi)
Ed. :	Editör
EHK :	Elektronik Haberleşme Kanunu
FBI :	Federal Bureau of Investigation (Federal Soruşturma Bürosu)
FISA:	Foreign Intelligence Surveillance Act (Yabancı İstihbarat Yasası)
IP:	Internet Protocol Address (İnternet Protokol Adresi)
KHK:	Kanun Hükmünde Kararname
MİT:	Millî İstihbarat Teşkilâtı
md.:	Madde
MOBESE :	Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu

No. :	Numaralı
NSL:	National Security Letters (Ulusal Güvenlik Mektubu)
s. :	Sayfa
STK :	Sivil Toplum Kuruluşu
SOPA:	Stop Online Priacy Act (Online Korsanlığı Durdur)
PIPA :	Protect IP Act (Entelektüel Mülkiyetin Korunması Yasası)
TÜSİAD :	Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği
TBB:	Türkiye Barolar Birliği
TBMM :	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK :	Türk Ceza Kanunu
TİB :	Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı
TOR:	The Onion Router
RSF :	Reporters Without Borders
USC:	Counterintelligence access to telephone toll and transactional records
URL:	Uniform Resource Locator (Birörnek Kaynak Konumlayıcı)
vd.:	Ve Diğerleri
Yrd. Doç. Dr.:	Yardımcı Doçent Doktor

KAYNAKÇA VE ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

- Alacakaptan, Uğur : Kişi Dokunulmazlığı Ve Kişi Güvenliği, Sevinç Matbaası, İstanbul 1970, s.81
- Assenge, Julian / : Şifrepunk, (çevirmen: Ayşe Deniz Temiz), Metis
Appelbaum, Jacob/ : Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 65-67
Müller-Maguhn Andy/
Zimmermann, Jeremie
- Albrechtslund, Anders : Online Social Networking Participatory
Surveillance, First Monday,
<http://firstmonday.org/article/view/2142/1949>
- Almador, R. Cohen : İfade, Medya Ve Etik Özgürlüğün Sınırları,
Phonex Yayınevi, Ankara, 2002, s 13
- Akdeniz, Yaman/ : İnternet: Girilmesi Tehlikeli ve Yasaktır : Türkiye'de
Altıparmak, Kerem : İnternet İçerik Düzenlemesi ve Sansüre İlişkin
Eleştirel Bir Değerlendirme, s. 78, [http://www.cyber-
rights.org/reports/internet_yasak_renkli.pdf](http://www.cyber-rights.org/reports/internet_yasak_renkli.pdf)

- Akdeniz, Yaman/
Altıparmak, Kerem : 5651 Sayılı Kanun Değişiklik Tasarısının Getirdiği
Değişiklikler Üzerine Bir Değerlendirme, s. 3,
http://cyber-rights.org.tr/docs/5651_Tasari_Rapor.pdf
- Akdeniz, Yaman : “Anonymous Now”, Index on Censorship: The
Privacy Issue, 2000/3, [http://www.cyber-
rights.org/documents/index_article.htm](http://www.cyber-rights.org/documents/index_article.htm)
- Bauman, Zygmunt : Yasa Koyucular ve Yorumcular, (Çeviren: Kemal
Atakay), Metis Yayınlar, İstanbul 2014, s.62
- Baştürk, İhsan /
Özen, Muharrem : Bilişim - İnternet ve Ceza Hukuku, Adalet Yayınevi,
Ankara 2012, s. 116
- Bell, Daniel : The Coming of Post-Industrial Society,
Harmondsworth, Penguin Books, 1976, s. 488
- Benedikt, Micheal : Cyberspace: First Steps, MIT Press, Cambridge 1991, s.
119-224
- Bozkurt, Veysel : Gözetim ve İnternet: Özel Yaşamın Sonu mu?, Birikim
Dergisi, İstanbul 2000, s. 71

- Bryant, Rebecca : What Kind of Space is Cyberspace?, Minerva: An Internet Journal of Philosophy, Cilt 5, 2001, s. 142
- Cairncross, Frances : The Death of Distance: How the Communications Revolution is Changing Our Lives, Orion Business Book, London 1997, s. 14
- Comnions, Alex : Freedom Of Peacefull Assembly And Freedom Of Association And The İnternet, Apc İssue Paper, <http://www.apc.org/fr/system/files/cyr%20english%20alex%20comninos%20pdf.pdf>
- Dolgun,Uğur : İşte Buyuk Birader, Hay Kitap, İstanbul 2005, s. 81
- Dönmezler, Sulhi : Toplumbilim, Beta Basım Yayın, İstanbul, s. 269
- Dülger, Murat Volkan : Avrupa Konseyi Ve Avrupa Birliği Düzenlemelerinde Çocuk Pornografisinin İnternet Aracılığıyla Yayılmasına Karşı Yapılan Düzenlemeler, İstanbul Barosu Dergisi, Sayı 4 , İstanbul 2004, s. 1487

- İlkiz, Fikret : Güncel Hukuk Dergisi, Ağustos 2013, Sayı 116, s.14
- Foucault, Michel : Hapishanenin Doğuşu, (çevirmen: Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Yayınevi, İstanbul 2013, s. 297
- Foucault, Michel : İktidarın Gözü, (çevirmen: Işık Ergüden), Ayrıntı Yayınevi, İstanbul 2003, s.248.
- Fukuyama, Francis : Tarihin Sonu Ve Son İnsan, Gün Yayıncılık, İstanbul 2000, s. 89
- Giddens, Anthony : Ulus Devlet ve Şiddet, (Çev. Cumhur Atay), Kalkedon Yayınları, 2008, s.66
- Geçmez, Taner : Özel Yasama Yöntemi Olarak Temel Kanun, TBB Dergisi 2013, s. 267
- Gönenç, Levent : Meşruiyet Kavramı Ve Anayasaların Meşruiyeti Problemi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 50, Sayı:1, Ankara 2001, s.134, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/291/2651.pdf>
- Gomien, Donna : Short Guide To The European Convention On Human Rights, Council Of Europe Press, Strasburg 1991, s. 22

- Günaydın, Barış : İnternet Ortamında Yayıncılık V İfade Özgürlüğüne İlişkin Yasal Düzenlemeler, Adalet Yayın, Ankara 2010, s. 8
- Güven, Özgür : Gözetimin Neoliberal “Risk” Bağlamında Dönüşümü ve MOBESE Kameraları, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, s. 42
- Gülener, Serdar : Dijital Hafızadan Silinmeyi İstemek: Temel Bir İnsan Hakkı Olarak Unutulma Hakkı, TBB Dergisi, Ankara 2012, s. 234, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2012-102-1218>
- Hakyemez, Yusuf Şevki : Egemenlik Kavramı, Seçkin Yayıncılık, İstanbul 2004, s. 37
- Hegel, Friedrich : Tarih Felsefesi, İdea Yayıncılık, İstanbul 2006, s. 22
- İba, Şeref : Ülkemizde “Torba Kanun” ve “TEMEL Kanun” Uygulamaları, Ankara Barosu Dergisi,

2011, s. 199-200

- İçel, Kayıhan : Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi
Bağlamında Avrupa Siber Suç Politikasının Ana
İlkeleri, İstanbul 2001, s.4
- İlkiz, Fikret : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ve İfade Özgürlüğü
Açısından Basın, Radyo Ve Televizyon Kanunlarının
Değerlendirilmesi, [http://www.tchd.org.tr/
MenuContent.aspx?id=136](http://www.tchd.org.tr/MenuContent.aspx?id=136)
- İnsel, Ahmet : Haysiyet Ayaklanması, Radikal, 2013,
[http://www.radikal.com.tr/
yazarlar/ahmet_insel/haysiyet_ayaklanmasi-1136174](http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ahmet_insel/haysiyet_ayaklanmasi-1136174)
- Lance, Strate : The Varieties Of Cyberspace: Problems In
Definiton And Delimitation, Western
Of Communication, Cilt 63, Sayı: 3, 1999, s 382
- Lefebvre, Henri : The Construction Of Space, (çeviri: Donald Nicholson-
Smith), Blackwell 1991, s. 1
- Lyon, David : Elektronik Göz, (çeviren: Dilek Hattatoğlu), Sarmal
Yayımları, İstanbul 1997, s. 43

- Lyon, David : Surveillance Society: Monitoring everyday life, Berkshire, Open University Press, 2001, s. 15
- Karhula, Päivikki : Data Driven Futures - Censorship Takes New Forms, <http://www.ifla.org/files/assets/faife/publications/spotlights/data-driven-karhula.pdf>
- Karhula, Päivikki : Data Driven Futures - Censorship Takes New Forms, University Of Tampere, <http://www.ifla.org/publications/data-driven-futures-censorship-takes-new-forms>
- Karakehya, Hakan : Gözetim ve Suçla Mücadele, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 58, Sayı 2, Ankara 2009, s. 325
- Kılınç, Doğan : Türk Hukukunda Ve Mukayeseli Hukukta İnternet Sitelerine Erişimin Engellenmesi ve İfade Hürriyeti, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara 2010, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/14_2_14.pdf

- Koç, Serhat : Anlayana: Memex'den Gayya Kuyusuna Kadar
Yolumuz Var, s.8, https://docs.google.com/document/d/1fBP_qNWeDarSgIRcZnOzUuXxMGzXrNC-YifAkb3j6OA/edit
- Korkmaz, Alemdar : Bilişim Hukuku Kurultayı Konuşmasından, Bilişim
Dergisi, İstanbul, s. 32
- Köksal, Mehmet Ali / : Tasarı, Genel İtibariyle Ciddi Anlamda İnternet
Özocak, Gürkan : Sansürünün Yolunu Açıyor, Bilişim Kültürü Dergisi,
Cilt 42, Sayı 162, 2014,s. 132
- Manwaring, Sarah : The Policing Revolution, Barnes &
Noble, Brighton 1983, s. 90
- Marx, Karl : Kapital 1. Cilt, (çeviren: Alaattin Bilgi),
Sol Yayınları, Ankara 1978, s. 346-347
- Marx, Gary : Privacy and Technology, Telekomunikasyon, 1996,
<http://web.mit.edu/gtmarx/www/privantt.html>

- Mattelart, Armand : Gözetim Küreselleşmesi: Güvenlileştirme Düzeninin Kökeni, (çeviri: Onur Gayretli, Su Elif Karacan), Kalkedon, İstanbul 2012, s. 216
- Mccahill, Michael : The Surveillance Web: The Rise of Visual Surveillance in an English City, Willan Press, 2002
- Mccahill, Micheal / : Literature Review, Urbaneye Working Paper, sayı Norris, Clive 2, 2002, s. 14, http://www.urbaneye.net/results/ue_wp2.pdf
- McCullagh, Declan : Meet the 'Corporate Enemies of the Internet' for 2013, http://news.cnet.com/8301-13578_3-57573707-38/meet-the-corporate-enemies-of-the-internet-for-2013/
- Mill, Stuart : Özgürlük Üzerine, Oda Yayınlar, İstanbul 2008, s.25
- Martin, Dianne : Taking The High Road: The Internet As A Reverse Panopticon, Association For Computing Machinery, Cilt 4, Sayı 1, 2013, <http://inroads.acm.org/article.cfm?aid=2432599>

- Martine, Paulet /
Chris, Bailey : Internet Rights Report On The European Union,
2001, [http://europe.rights.apc.org/
eu/overview.html](http://europe.rights.apc.org/eu/overview.html)
- Norris, Clive /
Armstrong, Gary : CCTV and The Social Structuring of Surveillance,
Crime Prevention Studies, Cilt.10, 1999
- Önak, Murat : Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi Işığında Siber
Suçlarla Mücadeledeuluslararası İşbirliği, Marmara
Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları
Dergisi, İstanbul 2013, Cilt: 19 Sayı: 2, s. 1230
- Özcan, Mehmet : Siber Terorizm ve Ulusal Güvenlik, İnternet ve Hukuk,
İstanbul 2004, s. 88-89
- Polat, Rabia Karakaya : İnternet ve Yurttaşlık Kavramının
Dönüşümü, [http://inettr.org.tr/
inetconf16/bildiri/96.pdf](http://inettr.org.tr/inetconf16/bildiri/96.pdf)
- Schiller, Dan : İletişim ve Kriz: Enformasyona Dayalı Kapitalizm ve
Kontrol Devleti, Gazi Üniversitesi İletişim Dergisi,
(çevirmen: Aytül Tamer / Esra Keloğlu İşler), Sayı 23,
Yaz-Güz 2006, s. 27-40

- Sullivan, Danny : Google Filtering Of French & German Web Sites Revealed,2002,<http://searchenginewatch.com/article/2065221/Google-Filtering-Of-French-German-Web-Sites-Revealed>
- Tasnikli, Mehmet : İnternet Yasası Yetmedi, İnternet Servis Sağlayıcılara, Güvenli İnternet Uyarıları Yağdı, <http://www.turk-internet.com/portal/yazigoster.php?yaziid=45906#>
- Tezcan,
Durmuş/ Erdem, : Türkiye’de Dijital Gözetim, Alternatif Bilişim Derneği,
Mustafa Ruhan İstanbul 2012, s. 26
/ Sancaktar, Oğuz
- Uçkan, Özgür : İnternet Özgürlüğü, Küresel Durum Ve Türkiye, BT Haber, 2013, <http://www.bthaber.com/internet-ozgurlugu-kuresel-durum-ve-turkiye/>
- Weber, Max : "The Theory of Social and Economic Organization," Theories of Society içinde, Talcott Parsons, Edward Shils, Kaspar D.Naegele, and Jesse R. Pitts, (der.), The Free Press, New York, 1961, s. 627

- Williams, Frederick : The Communications Revolution, New York,
New American Library, 1983, s. 158.
- Welmann Barry / : Virtual Communities An Communities: Nt Surfers Don't
Ride Alone, Guila, Milena Communities İn
Cyberspace, s. 169, [http://groups.chass.utoronto.ca/
netlab/wp-content/uploads/2012/05/Net-Surfers-Dont-
Ride-Alone-Virtual-Community-as-Community.pdf](http://groups.chass.utoronto.ca/netlab/wp-content/uploads/2012/05/Net-Surfers-Dont-Ride-Alone-Virtual-Community-as-Community.pdf)
- Woodward, Diana : Aframework Deciding Issues In Ethics, Liberty Trends,
[https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/
2142/7712/librarytrendsv39i1-2d_opt.pdf?sequence=1](https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/7712/librarytrendsv39i1-2d_opt.pdf?sequence=1)
- Vasseleu, Cathryn : Virtual Bodies / Virtual Worlds, Australia Feminist
Studies, Cilt 9, Sayı 19, Avusturalya 1994, s. 155
- Yazıcıoğlu, Yılmaz : Bilgisayar Suçları, İstanbul 2008, s. 155.

Çevrimiçi Kaynaklar

<http://akgul.bilkent.edu.tr/IK/IK-filtre-raporu.pdf>

http://articles.washingtonpost.com/2011-10-25/opinions/35276644_1_gag-order-nsl- recipients-fbi-agent

<http://arem.gov.tr/Arem/defaultarem.aspx?icerik=131>

<http://arsivlemesemolmazdi.blogspot.com/2013/04/fazl-say-davasnn-gerekceli-karar- ali.html>

http://ekitap.alternatifbilisim.org/files/veri_korumaya_giris_edri_paper_06_tr.pdf

http://bbc.co.uk/turkce/haberler/2014/03/140321_twitter_hukuki.shtml

<http://barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/youtube.pdf>

<http://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/104332-internet-sansurunu-asma-kilavuzu>

http://bianet.org/bianet/medya/153153-vagus-tv-ye-erisim-cikmayan-kanunla- engelli?bia_source=rss

<http://bluecoat.com/company> <http://buggedplanet.info/index.php?title=LY>

<http://btdnet.com.tr/9549-phorm-firtinasi-buyumeye-devam-ediyor.html>

http://btk.gov.tr/mevzuat/kurul_kararlari/dosyalar/2011%20DK-14-461.pdf

http://btk.gov.tr/mevzuat/kurul_kararlari/dosyalar/2011%20DK-14-461.pdf

<https://citizenlab.org/2014/02/mapping-hacking-teams-untraceable-spyware/>

<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/185.htm>

<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/108.htm>

http://coe.int/t/information/society/documents/Freedom%20of%20communication%20on%20the%20Internet_en.pdf

<http://cyber.law.harvard.edu/filtering/google/>

http://cyberrights.org.tr/docs/Anayasa_Twitter_Basvurusu.pdf,

http://cyberrights.org.tr/docs/AYM_ek_dilekce_son_web.pdf

<http://cyberte telecom.org/cda/47usc223.htm>

http://cyber-rights.org.tr/docs/5651_Tasari_Rapor.pdf

http://cyber-rights.org.tr/docs/AYM_ek_dilekce_son_web.pdf

<http://dijitaldegyonetimi.com/2009/11/04/ustveri-metadata-nedir/>

https://docs.google.com/document/d/1fBP_qNWeDarSgIRcZnOzUuXxMGzXrNC-YIfAkb3j6OA/edit

<https://ec.europa.eu/digital-agenda/sites/digital-agenda/files/DAE%20SCOREBOARD%202013%20-%203-INTERNET%20USE%20AND%20SKILLS.pdf>

http://ec.europa.eu/justice/dataprotection/document/review2012/com_2012_11_en.pdf

<http://edition.cnn.com/TECH/9711/25/internet.peace.reut/>

<http://eekg.tib.gov.tr/>

<https://eff.org/cybersecurity-bill-faq#cispa>

<https://eff.org/deeplinks/2008/09/massive-takedown-anti-scientology-videos-youtube>

[http://en.wikipedia.org/wiki/Trojan_horse_\(computing\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Trojan_horse_(computing))

http://en.wikipedia.org/wiki/2011_England_riots

http://en.wikipedia.org/wiki/Stop_Online_Piracy_Act

http://en.wikipedia.org/wiki/PROTECT_IP_Act

[http://en.wikipedia.org/wiki/PRISM_\(surveillance_program\)](http://en.wikipedia.org/wiki/PRISM_(surveillance_program))

<https://en.rsf.org/>

<http://engelliweb.com/istatistikler/>

<http://engelliweb.com/url/vimeo-com>

<http://engelliweb.com/url/soundcloud-com>

<http://engelliweb.com/url/vagus-tv>

http://ekitap.alternatifbilisim.org/files/veri_korumaya_giris_edri_paper_06_tr.pdf

<http://eur->

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:310:0001:0009:en:PDF

<http://eur->

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002L0058:en:HTML

<http://eur->

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:337:0011:0036:en:PDF

<http://eur->

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:105:0054:0063:EN:PDF

<http://europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2012/0011%28COD%29>

<http://epic.org/privacy/nsl/>

http://evrensel.net/haber/76657/yeni-5651-internet-sansur-ve-gozetimine-kaba-guce-karsi-matematik.html#.Uvfgg2J_uSo

http://evrensel.net/haber/81187/sansurde-yeni-taktik-sahte-dns.html#.U0FXJ6h_uSo

<http://gpo.gov/fdsys/pkg/BILLS-107hr3162enr/pdf/BILLS-107hr3162enr.pdf>

<http://gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-92/pdf/STATUTE-92-Pg1783.pdf>

<http://gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-105publ304/pdf/PLAW-105publ304.pdf>

<http://guvenlinet.org.tr/tr/haber,detay/20-haber.html>

<http://googleonlinesecurity.blogspot.com.tr/2014/03/googles-public-dns-intercepted-in-turkey.html>

<http://gundem.bugun.com.tr/hukuken-sakat-haberi/1046609>

<http://haber.gazetevatan.com/0/92233/7/yasam>

<http://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/emniyetten-5-milyon-tweete-inceleme-haberi-74757>

<http://hackingteam.it/index.php/remote-control-system>

<http://h-online.com/security/news/item/Syrian-internet-censors-log-files-released-1355276.html>

<http://hurriyet.com.tr/gundem/8462228.asp>

<http://mimoza.marmara.edu.tr/~melihk/dpi.pdf>

<http://hukuktabugun.com/youtube-da-aciliyor/>

<http://www.hongkiat.com/blog/9-alternative-ways-to-access-blocked-sites/>

http://icisleri.gov.tr/default.icisleri_2.aspx?id=8862

<http://ifla.org/files/assets/faife/publications/spotlights/data-driven-karhula.pdf>

<http://internetworldstats.com/emarketing.htm>

<http://internetsociety.org/internet/what-internet/history-internet/brief-history-internet>

<http://intelligence.house.gov/sites/intelligence.house.gov/files/documents/CISPAPassedApril2013.pdf>

http://inhak.adalet.gov.tr/faaliyet21/aihm_turkiye/1.pdf

http://internetkurulu.org/Images/Editor/tusiad_5651_erisimin_engellenmesi_4_0.doc

<http://kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamalari/Basbakanlik/Kanuntas/kisiselveriler.pdf>

http://news.cnet.com/8301-13578_3-57573707-38/meet-the-corporate-enemies-of-the-internet-for-2013/

<http://niso.org/publications/press/UnderstandingMetadata.pdf>

<http://nypost.com/2013/06/07/obama-defends-nsa-surveillance-they-help-us-prevent-terrorist-attacks/>

<http://pressmedya.com/haber/10851/dunya-siber-ordu-kuruyor.html>

<http://posta.com.tr/siyaset/17-aralik-depremi/HaberDetay/Twitter-yasagina-ilk--itiraz-basvurusu--yapildi-.htm?ArticleID=221385>

<http://posta.com.tr/siyaset/17-aralik-depremi/HaberDetay/Twitter-yasagina-ilk--itiraz-basvurusu--yapildi-.htm?ArticleID=221385>

http://radikal.com.tr/turkiye/hukumetin_gozde_burokrati_tibe_atandi-1167719

http://radikal.com.tr/turkiye/gezi_parkinda_agaclar_kesilmesin_nobeti_basladi-1135254

http://radikal.com.tr/turkiye/twittertan_hukumetin_isbirligi_onerisine_ret-1139187

<http://resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140403-18.pdf>

<http://regeringen.se/content/1/c6/19/64/51/6999c512.pdf>

<http://tbmm.gov.tr/kanunlar/k5651.html>

<http://tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html>

<http://tbmm.gov.tr/gelenkagitlar/metinler/266126.pdf>

<http://tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss563.pdf>

http://tib.gov.tr/tr/tr-menu-2-genel_bilgiler.html

<http://theguardian.com/world/interactive/2013/nov/01/prism-slides-nsa-document>

<http://theguardian.com/uk/london-riots>

<http://t24.com.tr/yazarlar/dogan-akin/25-soruda-mevcut-internet-yasasi-ve-getirilmek-istenen-yeni-duzen,8452>

<https://t24.com.tr/haber/mahkeme-yasak-karari-yok-gereckesiyle-tbbnin-twitter-basvurusunu-reddetti/254033>

<http://t24.com.tr/haber/gercek-gundeme-de-yayin-yasagi-tebligati/249979>

<http://tk.gov.tr/mevzuat/yonetmelikler/dosyalar/tuketici-haklari.pdf>

<http://turk-internet.com/portal/yazigoster.php?yaziid=45906#>

<http://turktime.com/haber/Disisleri-Bakani-Ahmet-Davutoglu-/277234/>

http://tr.wikipedia.org/wiki/Cyber_Intelligence_Sharing_and_Protection_Act

http://tr.wikipedia.org/wiki/Google_DNS

http://tr.wikipedia.org/wiki/DNS_spoofing

[http://tr.wikipedia.org/wiki/Tor_\(anonim_a%C4%9F\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Tor_(anonim_a%C4%9F))

<http://tr.scribd.com/doc/74391831/Eagle-Operator-Manual> ayrıca bkz.

<https://twitter.com/esesci/status/449908746651586560/photo/1>

[http://surveillance-and-society.org/Articles3\(2\)/echelon.pdf](http://surveillance-and-society.org/Articles3(2)/echelon.pdf)

<http://surveillance.rsf.org/en/syria/>

<http://surveillance.rsf.org/en/amesys/>

<http://surveillance.rsf.org/en/>

<http://owni.eu/2011/12/01/exclusive-how-gaddafi-spied-on-the-fathers-of-the-new-libya/>

http://urbaneye.net/results/ue_wp2.pdf

<http://valleytalk.org/wp-content/uploads/2013/07/Echelon1.pdf>

<http://veteknoloji.com/haber/ingiltere-siber-ordu-kuruyor-67804.html>

<http://voicesofdemocracy.umd.edu/fdr-the-four-freedoms-speech-text/>

http://wikileaks.org/spyfiles/files/0/219_BLUECOAT-SGOS_5.3.x_SSL_Proxy_Reference_Guide.pdf

http://wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=243143

<http://web.media.mit.edu/~nicholas/>

1 GİRİŞ

Bu çalışmada, yeni enformasyon teknolojilerinin gündelik hayata dahil olmasıyla birlikte toplum ve teknoloji arasındaki etkileşimin geldiği nokta bakımından gözetimin dijitalleşme süreci, özellikle “gücü elinde tutmak” isteyen iktidar sahiplerinin kendi tarihselliği içinde gözetim kavramını ve bu bağlamda çevrimiçi teknolojinin fayda amaçlı olarak yeniden üretimi, böylece yeni bir boyut kazanan kavramın ve enformasyon teknolojilerinin, özelinde internetin, dönüştürülmesi ve bu süreçteki araçları ve yöntemleri ele alınmıştır.

Gözetim kavramının genel bir tanımlamasının yapılması, siberleşme/dijitalleşme sürecinin daha iyi anlaşılmasına olanak sağlayacağı düşünülmüştür. Gözetim ve/veya denetimi amaçlayanları tanımlarken “yönetici sınıfı”, “iktidar sahibi”, ”gücü elinde tutmak isteyen”, “hegemon sahibi”, “hakim sınıf”, “devlet” gibi kavramlar eş mânâda kullanılmıştır.

Enformasyon teknolojileri çok geniş kapsamlı bir tanım içermesi sebebiyle çalışmada bunun yerine genel olarak tanımlama yapabilmek adına “internet” kelimesi tercih edilmiştir. Bunun başlıca sebebi kullanılan araçlardaki mobil, bilgisayar gibi sınırlamaları kaldırmak ve temel olarak çevrimiçi bağlantıyı ele alma düşüncesidir. Ayrıca siberleşme sürecinin en önemli ayağı olan internetin gelişim süreci de ele alınmış, devletin gözetleme aygıtına dönüşüm süreci irdelenmiştir. Ayrıca bu süreçte ortaya çıkan mahremiyet ve güvenlik çelişkisi irdelenmiştir. İnternetin özürlük aygıtından gözetim aygıtına evrilme süreci ve bu sürece sebebiyet ve meşruiyet kazandıran yasal düzenlemeler Amerika, Avrupa Birliği ve Türkiye özelinde incelenmiştir.

Yeni enformasyon teknolojileri ile artan gözetleme yetisinin ortaya çıkardığı önemli sorunlardan biri olan ifade özgürlüğü ve yeni araçlarda örgütlenme biçimleri de bu çalışmada incelenmiştir. Çalışmanın dipnot ve kaynakça kısmı konuların detaylandırılması ve belgelerin derinlemesine incelenebilmesine olanak sağlayacak şekilde hazırlanmıştır.

21. yüzyılda, teknolojinin günlük hayatımıza dahiliyeti önceki yüzyıllara göre çok daha fazla ve farklı bir biçimde gerçekleşmektedir. Teknolojik gelişmelerin, yaşamın bu denli objesi haline gelmesi ile birlikte her an ulaşılabilir ve çevrimiçi olma durumu beraberinde mahremiyet sorununu doğurmakta, özgür ve özel hayatın ihlaline sebebiyet verebilmektedir. Bu öz-sınır aşımının devlet eliyle gerçekleşmesi ise vahim sonuçlar doğurabilmektedir.

Toplumunu incelemek, dinamiklerini yakından gözlemlemek ve denetlemek yönetenler için kendi alanlarını daha iyi yönetebilmek için her daim öncelikli olmuştur. Devletin kontrol edilebilir bir toplum yaratma güdüsü bunun ana sebeplerindedir. Aksi durumlar söz konusu olması, hakim güç tarafından karşı tehdit unsuru olarak tanımlanmakla birlikte öznelerin örgütlenerek oluşturdukları kolektif hareketlerin gözlemlenmesi de devlet adına “tehdit” unsurunu denetlenebilir kılmaktadır.

Toplum, kendi iç dinamikleri olan geçmiş, şimdi ve gelecekle bağıntılı evrilen, değişen ve gelişen birbiriyle etkileşim içerisinde olan, kolektif güce sahip sosyal bir birlikteliktir. Bu denli değişken ve etkin enerjiye sahip, özünde kuvvet barındıran birlikteliğin kökenindeki ana güç unsuru, farklı öznelerin bir arada yeni bir kolektif özneye dönüşmeleriyle, özünden öte bir kuvvet ve güç üretmesidir. Yeniden üretilen bu güç, otorite sahibi için, alternatif ve muhalif bir seçenek olması sebebiyle tehdit unsuru olarak görülmüştür.

Toplumunu oluşturan bireyler, kendilerini daha güvende hissedebilmek, kaos ve kargaşadan uzak birarada bir hayat sürdürebilme adına bazı yetki ve güçlerini gönüllü olarak bir üst otoriteye devrederler. Bu devri tetikleyen temel sebep ise korkudur. Korkan birey temel haklarının korunduğu, güven içinde yaşadığı koşullar için kendi adına karar veren, cezandıran, kurallar koyan bir otoriteyi gönüllü olarak yaratır ve meşru sayar.

Yarattığı otoritenin ve devlet kavramının güvenliği, bekaası veya milli menfaat adına özgürlüklerinin sınırlanmasını meşru sayar. Otorite sahipleri bu meşruiyeti korku üzerinden sağlamaktadır. Buna karşı gelenler, direnç gösterenler ise ötekileştirilmekte, suçlanmakta ve hatta düşmanlaştırılmaktadır. Devlet, özgürlükleri kısıtlamak için aynı meşru bahanesine başvurur: milli menfaat ve güvenlik... Böylelikle toplum, özelinde birey gönüllü olarak özgürlüklerinden feragat eder. Bu feragat ister gönüllü, ister zorunlu olsun mekan ve zamandan bağımsız değildir. Toplumsal reflekslerle yakından ilintili olan bu durum, yönetenler tarafından kontrol edilmekte ve kullanılmaktadır. Toplumun hassasiyetlerinden beslenen bahanelerin özgürlük alanına yaptığı tecavüz böylece perdelenebilmektedir.

Teknolojinin gelişmesi ve internetin doğuşu, mobil cihazlardaki gelişmeler önceleri, bireyin özgürlük alanında varolan bu daralmaya çözüm olacağı bir alternatif, sınırsız bir ihtimal olarak değerlendirildiği ilk dönemlerinden sonra hızla tam tersini yönde evrilme sürecine girdiği konusunda endişler ortaya çıkmaya başlamıştır. Geçmişte komplo teorisi veya paranoyaklık olarak tanımlanan bazı iddialar günümüzde normaleşmekte, bireyin her an takip edilebildiği, dinlenebildiği, gözetlenebildiği ve fişlenebildiği yalın bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

En basit şekliyle değerlendirmek gerekirse; teknoloji gündelik hayatımıza dahil olduğu ölçüde mahremiyet alanımız yok olmaya başladığı, artık gizli bir gerçek

değildir. Bununla eş zamanlı olarak özgürlük alanlarımızın da daralmaya başladığı bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kısacası “yüzük¹” parmağımızda olduğu sürece “göz²” üzerimizde olacaktır.

---

¹ J.R.R. Tolkien'nin, Yüzüklerin Efendisi kitabında bahsi geçen “tek yüzük”

² a.g.e.'de yüzüğü takan taşıyıcıyı gören “göz” (Sauron'un gözü)

2 GEÇMİŞTEN BUGÜNE GÖZETİM OLGUSU

Gözetim kelimesi etimolojik olarak Fransız kökenli “surveiller³” kelimesinden gelmektedir⁴. Tarih boyunca iktidar sahiplerinin önemli araçlarından biri olan gözetim kavramının kökleri Giddens’a göre yazının bulunuşuna değin eskiye dayanmaktadır. Yazının bulunmasıyla bir anlamda kişiler hakkında bilgiler kayıt altına alınmaya başlanmıştır. Ayrıca yazı, idari aygıt aracı olarak kullanmak suretiyle, başka bir ifade ile arşivlemenin de yolu açılmıştır. Böylelikle yazının bulunuşuyla birlikte devlet aygıtı hem nesnelere hem de kişiler üzerinde uyguladığı idari denetimin kapsamını genişleterek yeni bir boyut kazandırmış, bir anlamda bireyler hakkında şifreleme bilgisi sağlamıştır⁵.

Giddens'a göre yazı dijital olmayan bir bellek aygıtı görevi görmekle birlikte, işlevselliğinin vermiş olduğu biçimle, gerek bilgi depolama gerekse faaliyetlerin kayıt altına alabilme yetisi ile stratejik bir özelliğe bürünmüş, bu misyonu ile yönetici kadrolar için alt tabakayı (halkı) kontrol altında tutabilmesinde önemli bir rolü olmuştur⁶.

Bu bağlamda gözetim kavramı iki farklı anlamda ele alınabilir. Birinci anlamıyla bireyler hakkındaki bilgilerin deponlanması ile toplumu yönlendirebilme imkanına ulaşırken ikinci anlamıyla ele alındığında ise otorite kurumları tarafından doğrudan gözetimi içerir.⁷

---

3 Gözlemek, gözetlemek

4 Anders Albrechtslund, Online Social Networking Participatory Surveillance, First Monday, Sayı 3, 2008, <http://firstmonday.org/article/view/2142/1949>

5 Anthony Giddens, Ulus Devlet ve Şiddet, (Çev.iri: Cumhur Atay), Kalkedon Yayınları, 2008, s.66

6 Giddens, a.g.e., s. 186

Öte yandan Marx, gözetim kavramını üretim ilişkileri ekseninde ele alır. Gözetimin, bir disiplin aracı olarak işlevselliği yönetici sınıfının, emeği hedef alan denetimine olanak sağladığı görüşündedir⁸. Max Weber ise gözetim kavramını Marx'ın belirttiği sınıf çelişkisine bağlı olarak ve üretim ilişkiler temelindeki yaklaşımına karşı kavramı bürokrasiyle sınırlar çünkü Weber'e göre Marx'ın bahsettiği kapitalist işletmeler de bürokrasinin bir alt türüdür⁹.

Post endüstriyel dönemde Karl Marx ve Max Weber gözetim konusu üzerine analizler yapmışsa da konu hakkındaki en kapsamlı ve önemli analizi Michel Foucault yapmıştır¹⁰. Gözetim olgusuna ilişkin en temel vurgu, modernitenin bireyler üzerindeki etkisine getirdiği yeni iktidar ilişkileri üzerine çalışmış olan Fransız filozof Michel Foucault¹¹, gözetim kavramını tanımlarken Bentham'ın "panoptikon" kavramından da faydalanır¹².

Öte yandan devletin, toplum ve ülke üzerindeki gözetimi, etkin bir şekilde modernizmin erken dönemleriyle birlikte ortaya çıkmıştır.¹³ Bir yandan güvenlik gerekçeleri olduğunda toplum tarafından destek gören bu kavram, kontrol ve

---

7 Anthony Giddens, *Ulus Devlet ve Şiddet*, (çeviren: Cumhur Atay), Kalkedon Yayınları, Yer Belirtilmemiş 2008, s.24 vd.

8 Karl Marx, *Kapital 1. Cilt*, (çeviren: Alaattin Bilgi), Sol Yayınları, Ankara 1978, s. 346-347

9 David Lyon, *Elektronik Göz*, (çeviren: Dilek Hattatoğlu), Sarmal Yayınları, İstanbul 1997, s. 43

10 Veysel Bozkurt, *Gözetim ve İnternet: Özel Yaşamın Sonu mu?*, Birikim Dergisi, İstanbul 2000, s. 71

11 Selma Arslantaş-Toktaş / Mutlu Binark / Ergin Şafak Dikmen / Işık Barış Fidaner / Elif Küzeci / Alkim Özaygen, *Türkiye'de Dijital Gözetim*, Alternatif Bilişim Derneği, İstanbul 2012, s. 26

12 Ayrıntılı bilgi için bkz. İnternet'in Dönüşüm Bölümü

13 Hakan Karakehya, *Gözetim ve Suçla Mücadele*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 58, Sayı 2, Ankara 2009, s. 325

denetleme amacına dönüşme algısında ise rahatsızlık uyandırmaktadır. Bu noktada Lyon gözetimin bu özelliğini onun iki yüzü olması durumuna bağlar. Bu gözetlemenin hem kontrol, hem koruma içermesi durumudur¹⁴.

Devlet eliyle gerçekleştirilen gözetim beraberinde denetimi ve kontrolü de getirmesi kaçınılmazken bunun ana tetikleyicisi resmi ideolojiyi koruma reflekslerinden kaynaklanmaktadır. Gözetlenme ve bu gözetlenme sonrasında toplanan bilgilerin depolanmasının bir sonucu olarak toplum üzerindeki yaptırım seviyesi ise o ülkenin yönetim sistemi hakkında da ciddi bir izdüşümdür. Baskıcı yönetimlerde daha açık bir şekilde hissedilen, zihniyetinin bir yasması olarak denetim ve gözetim sistemleri, merkezi yönetimlerin var olduğu bütün toplumlarda farklı gerekçelerle dahi olsa az ya da çok kullanılmaktadır. Bu süreçte kullanılan araçlar farklılık göstermekle beraber temel olarak zihniyet, benzer yaklaşımlara sahiptir. Toplumsal kontrol mekanizmalarının hakim güç tarafından yeniden şekillendiği, değiştiği ve geliştiği bir süreçte hakimiyet alanını da halkı baskılama üzerine oluşturan zihniyetin bahaneleri ve yöntemleri değişmemekte, sadece yöntemlerine yeni araçlar eklenmektedir. Güç ile bağlantısını kuvvetli tutmak isteyen iktidarlar, her zaman çağın dinamik araçlarından yararlanmayı öncelemiş, varlıklarını topluma hissettirme yöntemi olarak kullanma eğiliminde olmuşlardır.

---

14 Lyon, a.g.e., s. 14

Teknolojik gelişmeler, toplumları radikal ölçülerde değiştirmekle birlikte var olan yapısal sorunlara çözüm olabilme noktasında hakim ideolojinin engellemeleriyle karşılaşmaktadır. Bunun başlıca sebebi toplumsal değişimlerin iktidar sınıf için, kendi hakimiyet alanları karşısında bir "alternatif güç" unsuru olarak ortaya çıkma tehdidine karşın, kontrol edilme zorunluluğundan kaynaklanmaktadır. İnternet gibi toplumun köklerini yeniden şekillendirebilecek araçların tehdit unsuru olarak görülmesi kaçınılmaz olduğu ölçüde kontrol ve denetime açıktır.

3 GÜÇ VE GÖZETİM İLİŞKİSİ

3.1 Siber Denetim

3.1.1 İktidar - Güç İlişkisi: Devlet Denetimi

İktidar sahipleri, toplumun denetimini sağlayabilmek, otoritesini sağlamlaştırmak adına çeşitli yöntemler geliştirmiş, denetimini meşrulaştıracak ve kolaylaştıracak yöntemler izleyerek gücünü pekiştirme eğiliminde olmakta, güçle olan yakın ilişkisini bu denetim ve sürekli toplumu baskılamasından elde etmektedir. Baskılama yöntemlerini gerçekleştirmek için elinde pek çok aygıtı bulundurmaktadır. Söz konusu "kontrol aygıtları" toplumun refahı için çalışıyor gözükse de çoğunlukla hakim sınıfın otoritesini kuvvetlendirme işlevi görmenin ötesine geçmemekte / geçmemektedir.

İktidar sahibinin çoğunlukla toplumun “radikal / marjinal unsurları” olarak nitelediği hak, eşitlik, özgürlük ve daha fazla demokrasi arayışındaki özneleri kontrol altında tutabilmek, susturmak ve/veya siyasi varlıklarını sonlandırmak için toplumun geneli tarafından destek almasını sağlayacak kavramları kullanma eğilimindedir. Bu kavramlarla kuvvetlendirdiği resmi ideolojisinin propagandası sayesinde ise yaptıklarını aklayabilmektedir.

Teknolojinin, özgürlükçü ortamda var olması ortaya çıkan bilginin yayılımı ile birlikte geleneksel otoritelere dayalı güç kalıplarında yaratabileceği evrimsel değişiklikler ekseninde değerlendirildiğinde gücün yeniden şekillenmesine, hatta el değiştirmesine imkan sağlayabilir niteliktedir. Böylesi bir el değişiminin sınıfsal geçişe yansması devrimsel nitelikte ve ilerlemecedir. İdeal olan bu sürecin, tamamlanmasında salt önemli olan bilgi ve onun yayılımı olacaktır. Kontrolden uzak, kendi doğal evrimi içerisindeki sürecin tamamlanması şüphesiz ki yaratacağı toplumsal değişim sebebiyle iktidar sahiplerince hoş karşılanmamaktadır.

Toplumun gelişim sürecine katkısı açısından ilk dönemde iktidar sahipleri tarafından da desteklenen siber alan teknolojileri toplumun birbiriyle etkileşimini artırıcı pek çok yeni platformun doğmasına da imkan sağlamıştır. Bilgiye ulaşım ve yayılımı kolaylaştıran arama motorları ve sosyal paylaşım platformları gibi günümüzde birer ekonomik güç haline de gelen pek çok şirketin ortaya çıkmasını tetiklemiştir. “Bilginin dolaşımı ve el değiştirmesi”, mekansallığın örgütlenmek için bir zorunluluk olmaktan çıkmasıyla birlikte öznelerin, kendi ideolojileri doğrultusunda birlikteliği kolaylaştırmıştır. İlerici bir tutumla ifade ve örgütlenme özgürlüğüne olanak sağlayan bu platformlar zamanla sermayeye dönüşmüşler, hatta bazıları tekelleşmiştir. Her sermaye sahibi gibi ekonomik çıkar eksenine, “kar odaklılığa” dönüşmüştür. Bu da beraberinde iktidarlara kaçınılmaz stabil bir bağlantıyı zorunlu kılmaktadır. Bu zorunluluğun yükümlüklerini az veya çok karşılamak için bazen yasal yükümlükleri bazen de bu “stabil bağlantının” gerekliliği sebebiyle kullanıcıların dataalarını iktidar sahipleriyle paylaşabilmektedirler.

Bilim ve toplum arasındaki daha önce olmayan bu yakın ilişki toplumun dinamiklerinde yaratacağı etkiyle özneleri karakteristik olarak değiştirme potansiyeli taşımaktayken resmi ideolojinin, teknolojinin birey üzerindeki etkilerini azaltma ve/veya kendi lehine dönüştürme eğilimi ortaya çıkmaktadır.

Devlet, güç ile olan dengesini sağlamlaştırmak, otoritesini pekiştirmek için toplumun yönetimini ve kontrolünü aygıtları aracılığı ile sağlamayı hedefler. Bu yüzden ulaşabildiği kadar bilgiye ulaşmak ister. Bilginin vermiş olduğu ayrıcalık düşünüldüğünde ve bu bilginin işlenmesi ve kullanımıyla toplumsal bir denetim hedeflendiğinde, günümüzde bilgiye sahip olmak iktidar olmak¹⁵ anlamına

---

15 Zygmunt Bauman, Yasa Koyucular ve Yorumcular, (Çeviren: Kemal Atakay), Metis Yayınlar, İstanbul 2014, s.62

gelmektedir. Bilgiye ulaşmak kadar ona hükmetmek de iktidar sahiplerinin varlığı için zorunluluktur. Çift yönlü olarak bu süreçte bilgiye ulaşırken onun gelişimine de katkı ortaya koymaktadır¹⁶.

Bu açıdan değerlendirildiğinde bilgiye ulaşmanın güce hükmedebileceğini söylemek mümkündür. Hiçbir iktidar salt kaba kuvvetle sağlanıyorsa uzun süre iktidarını sürdüremez.¹⁷ Toplumun denetimini sağlayabilmek için onu yakından gözlemlemek, tanımak gerekmektedir. Bu sebeple toplumun sürekli olarak gözetlenmesi gerekmektedir, bu da gözetim sonucunda ortaya çıkan bilginin, baskı aygıtı olarak kullanımı ihtimalini gündeme getirmektedir.

Gözetim aracılığı ile denetimin sağlanması özellikle günümüzde teknolojinin geldiği nokta bakımından daha geniş kitleleri etkisi altına alabildiği için endişeyle karşılanmakta, “Enformasyon Toplumu'nun” giderek “Gözetim Toplumu'na” evrildiğine dair endişelere sebep olmaktadır.

---

16 Foucault, iktidar ilişkilerinin bilgi üretimine etkisini ise şu şekilde ifade etmektedir: “*İkisinin (iktidar ve bilginin) kesin biçimde birbirine bağlı olduğunu söylemedim. Platon'dan bu yana, bilginin iktidardan tamamen bağımsız olarak var olamayacağı bilinmektedir. Bu, bilginin siyasi iktidara tabi olduğu anlamına gelmez, çünkü nitelikli bir bilgi bu koşullardan doğamaz. Bilimsel bir bilginin gelişimini, iktidar mekanizmalarındaki değişimler dikkate alınmadan anlamak olanaksızdır. Tipik örnek, ekonomi bilimidir. Fakat biyoloji gibi bir bilim de tarımdaki gelişmeler, dış ülkelerle ilişkiler ya da sömürgelerdeki tahakküm gibi karmaşık unsurlara göre evrildi. İktidar mekanizmalarını düşünmeden bilimsel bilginin ilerlemesi düşünülemez.*” Michel Foucault, *İktidarın Gözü*, (çevirmen: Işık Ergüden), Ayrıntı Yayınevi, İstanbul 2003, s.248.

17 Max Weber, "The Theory of Social and Economic Organization," Theories of Society içinde, Talcott Parsons, Edward Shils, Kaspar D.Naegele, and Jesse R. Pitts, (der.), The Free Press, New York, 1961, s. 627'dan aktaran, Levent Gönenç, Meşruiyet Kavramı Ve Anayasaların Meşruiyeti Problemi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 50, Sayı:1, Ankara 2001, s. 134, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/291/2651.pdf>

Her bireyin özgürce eşit olarak ulaşabildiği bir alanın söz konusu olmadığı gibi, iddia edilen aksine yaratılan ortamın, özgürlük ekseninde değerlendirildiğinde oldukça “sanal” olduğunu söylemek mümkündür. Devlet denetiminin, bu denli etkin olduğu / etkin olmaya başladığı düşünüldüğünde enformasyon araçlarının giderek devlet aygıtlarına dönüşüyor olması, kontrolünün bir erk elinde olması bu endişleri arttırmaktadır.

Devlet eliyle yapılan kontrol süreçleri, özü itibariyle bireylerin özgürlükleri konusunda haklı endişeleri de ortaya çıkartmaktadır. Bir kontrol mekanizması olarak değerlendirildiğinde devlet, her zaman farklılıkları, çok sesliliği, sistem muhalefeti kontrol etme güdüsüyle işlemektedir. Devletin vatandaşlarını 7/24 izleyebilme yetisi ve bunun sonucu olarak çeşitli yaptırımlara gitmesi özellikle ifade özgürlüğünün önündeki önemli sorunlardan bir tanesidir. İktidar sahiplerinin, otoritelerinin devamı için bilgi üretim ve erişim aracı olan yeni teknoloji ürünlerini kendi denetim aygıtlarına dönüştürdüğüne dair görüşler son dönemlerde oldukça sık gündeme gelmektedir. Özü itibariyle sınırların keskin bir biçimde şekillenemediği siber alan sınırlarının, özgürlükler adına geniş ölçekli olabilmesi kadar, kontrol edildiği biçimiyle denetimin de kontrolsüzlüğüne sebep olabilmektedir. Denetim ve gözetimin sınırlarını ortaya koyma ve bu kontrolsüzlüğün sınırlarını daha iyi netleştirebilmek adına siber uzayı daha iyi tanımlamak gerekmektedir.

Siber uzay içerisinde internet, özne açısından radikal bir dönüştürücü olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yeni teknolojilerin kazanımı olarak; mekansallığın şart olmaktan çıkması, “bedensizleşme”¹⁸ ile birlikte öznenin mekandan bağımsız iletişimiyle, daha fazla “katılımcı” hale dönüşmektedir. Söz konusu “katılımcı birliktelik” özü itibariyle mevcut toplumsal yapının dışında farklı bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Bu süreç

---

18 David Lyon, Surveillance Society: Monitoring everyday life, Berkshire, Open University Press, 2001, s. 15

yeni bir ‘‘ihtimal’’ olarak ortaya çıkarken siber uzayı, özünde, toplumsal bir oluşum olarak değerlendirmek, kendi süreci içerisindeki dönüştürdüğü kurumlar, politik söylemler ve hatta ekonomik yapılar açısından bir yaşam biçimi olarak değerlendirmek mmkndr¹⁹. Bu dönüşümün çift yönlü etkisi de bulunmaktadır. İktidar sahiplerinin bir araç olarak siber uzayı kontrol isteği bu alanın gücünden kaynaklanmaktadır. Dizginlerin kimin kontrolünde olduęu²⁰ bu açıdan önemlidir.

3.1.2 Siber Uzay'da Denetim / Denetimin Siberleşemesi

Mekan ve zaman birlikteliğinin bir zorunluluk olmaktan çıkmasıyla gözetim de yeni bir biçim kazanmış, kağıda dayalı gözetim kavramı siber uzayda yeniden anlamlandırılmıştır.²¹ Siber uzay, ağ baęlantısı²² olan herkese açık olan, sınırları konusunda kapsayıcı bir tanımla yapmanın zor olduğu sonsuz bir uzam olarak tanımlamak mümkündür. Siber uzay terimini oluşturan kelimelerden uzay kavramı, terimin sosyal bilimler terminolojisi içerisinde yeniden tanımlanması ihtiyacı doğurmuştur. Sosyal bir kavram olarak yeniden kullanıma sokulan bu kavram daha önceleri, kullanımı açısından geometrik bir anlama sahip²³ iken kavramın bir sistem

---

19 Daniel Bell, *The Coming of Post-Industrial Society*, Harmondsworth, Penguin Books, 1976, s. 488

20 Frederick Williams, *The Communications Revolution*, New York, New American Library, 1983, s. 158.

21 Lyon, a.g.e., s. 63-65

22 Mart 2014 itibariyle 2,973 milyar kişinin ağ bağlantısı bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.internetworldstats.com/emarketing.htm>

23 Lefebvre'ye göre uzay kavramı çok uzun olmayan bir süre öncesine kadar katı bir şekilde geometrik bir anlamda kullanılmaktaydı ki bu uzay fikri basit olarak boş bir alan algısı yaratmaktaydı. Bilimsel kullanımda ise klidyen, yön bağımsız ya da sonsuz gibi sıfatlar yüklemekteydi ve genel olarak uzay kavramının matematiksel bir kavram olduğu dşnlmekteydi. Uzayın sosyal bir kavram olarak ortaya çıkması bu sebeple alışılmadık gelecekti.’’ Henri Lefebvre, *The Construction Of Space*, (eviri: Donald Nicholson-Smith), Blackwell 1991, s. 1,

olarak ele alınması ise beraberinde bu kavramın bir alt kavram mı üst kavram mı olduğunu açıklama noktasında soruları da ortaya çıkartmıştır. Siberuzay'ın alt kavram olduğunu savunan görüşlere göre bu alan doğası gereği gerçek bir ortam olmamakla birlikte aslında reel uzayda bir donanımın parçası, bir yazılım olarak yer alır²⁴.

Strate, bu alanı fiziksel siber uzay ve kavramsal siber uzay olarak ikiye ayırır. Ona göre bunun başlıca sebebi; siber uzayın gerçek dünyanın parçası olmamasından kaynaklanmaktadır²⁵. Siber uzayı fiziksel alana benzeten görüşlere göre ise datanın transfer edilebilmesine olanak sağlayan bu mekan, dört alt unsura sahiptir: yer, uzaklık, genişlik ve hat²⁶.

Siber uzayın fiziksel uzaya eşit olduğunu savunan Benedickt ise siber uzayın boyutluluğu, devamlılığı, eğriliği ve sınırları olduğunu savunmaktadır²⁷. Kavram olarak kapsamı konusunda çeşitli tartışmaların olduğu bu sanal alan özellikle son yıllarda kendi alt kavramlarını da doğurmuştur²⁸. Gün geçtikçe önemi artan siber alanın enformasyon teknolojilerinin de güçlenmesiyle birlikte gözetleme olgusunu beraberinde getirmektedir. Bu analında yapılan gözetimle birlikte toplum kodlanmış

<https://docs.google.com/uc?id=0B9bmSoK68ujoNmQ5ZjFiMzAtNWFIYy00M2QwLWJiMjUtNDY2YTYyMjdhYTg0&export=download>

24 Cathryn Vasseleu, *Virtual Bodies / Virtual Worlds*, Australian Feminist Studies, Cilt 9, Sayı 19, Avusturalya 1994, s. 155,
http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/08164649.1994.9994730?journalCode=cafs20#.U26V_4F_uSo

25 Strate Lance, *The Varieties Of Cyberspace: Problems In Definiton And Delimitation*, Western Of Communication, Cilt 63, Sayı: 3, 1999, s 382

26 Rebecca Bryant, *What Kind of Space is Cyberspace?*, Minerva: An Internet Journal of Philosophy, Cilt 5, 2001, s. 142

27 Micheal Benedickt, *Cyberspace: First Steps*, MIT Press, Cambridge 1991, s. 119-224

28 Sibersuç, sibergüvenlik, siberşiddet, siber savaş....vs

numaralar haline gelmekte, birey giderek “veri imge”ye dönüşmektedir²⁹. Yani birey kavramı giderek datalaşmaktadır.

Şüphesiz ki, enformasyon ürünleri geliştikçe hayatın vazgeçilmez birer parçası haline gelmişlerdir. Gündelik hayatın içine dahil olmaya başlayan bu yeni araçlar sonucunda gözetim, bireyin her anını kapsar duruma gelmektedir. Weber, iktidar tanımını yaparken hiçbir iktidarın salt kaba güce dayanamayacağını belirtir çünkü hiçbir hükümetin/iktidarın herkesi takip edebilecek ya da baskılayacak polis gücüne sahip olmadığını savunur. Günümüzde bu durumun değiştiği söylemek mümkündür. Özellikle enformasyon araçlarını kullanan her birey, her an takip edilebilmekte, bilgileri depolanabilmekte, hatta işlenebilmektedir. Bunun için ise çeşitli güvenlik gerekçeleri bahane edilmektedir.

Siber uzayın sonsuzluğu konusundaki tartışmalar süre gelirken bu sonsuzluğun içerisindeki gözetim olgusunun sınırlarına da yer vermek gerekir. Güce hükmetmek isteyen önceliklerinden biri olan toplumun sürekli denetimi ve kontrol etme isteği özellikle yeni enformasyon araçlarıyla gittikçe kolaylaşmakta, bu yolla elde ettiği bilgileri kullanma imkanını da gözetleyene vermektedir.

Siber uzay'ın her ne kadar reel uzayın bir alt kümesi olduğuna dair görüşler bulunmakta olsa dahi reel hayatı düzenleyen pek çok kural ve yasal düzenleme dijital ortamda cevapsız kalması ile birlikte bu alanı tanımlamak için yeni kavramlar ve düzenlemelere ihtiyaç doğmuştur³⁰. Örneğin bu mekanda işlenen suçların siber suçlar

---

29 Lyon, a.g.e., s. 36

30 “Devletler, uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşları, yeknesak bir mücadeleyi mümkün kılmayı amaçlayan sayısız girişimlerde bulunmuşlardır. Bu sayede ortaya çıkan hukuki enstrümanlardan en önemlisi, Avrupa Konseyi bünyesinde kabul edilen 2001 tarihli Siber Suç Budapeşte Sözleşmesi'dir.” Murat Önok, Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi Işığında Siber Suçlarla Mücadelede Uluslararası İşbirliği, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2013 Cilt 19 Sayı 2, s.1232 sözleşmenin orijinali için bkz.

olarak tanımlanmakla birlikte Türk hukuk literatüründe “bilgi suçu” teriminin yaygın olarak kullanıldığını da ifade etmek gerekir³¹.

Basitçe, siber suçları, bilgi sistemleri aleyhine veya bilgi sistemleri aracılığıyla işlenen suçlar, olarak tanımlamak mümkündür³². Sadece suç kavramı açısından değil güvenlik açısından da yeniden tanımlanan siber alan özellikle devletler arası veya siyasi görüşler arası çatışmaların yaşanması sonucunda “siber savaş” olarak tanımlanabilen yeni kavramları da beraberinde getirmektedir. Pek çok devlet, toplumu veya diğer ülkeleri takip edebilme adına bu araçları kontrol altına almayı amaçlamakta, hatta kendi siber ordularını oluşturmaktadırlar³³.

Bununla birlikte sistem kontrol altına aldığı bilgi araçlarını ise kendi çıkarları için dönüştürmekte, yeniden şekillendirmekte veya kısıtlamaktadır. Böylece toplumu daha iyi denetmektedir. Bu yetisinin sayesinde ise kendi varlığını korumaya devam etmektedir. Kamusal alanda da bireyi gözetlemeyi amaçlayan iktidar sahiplerinin nihai amacı bireyi kontrol altında tutabilmektir. Artık, günümüzde siber alanın kamusal bir alan olduğunu söylemek mümkündür. Bu alana yapılacak denetim de bu

---

<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/185.htm> “Söz konusu metnin onaylanması ile internet ve diğer bilgi ağları aracılığı ile işlenen suçlara yönelik ilk uluslararası sözleşme ortaya çıkmıştır.” Hüseyin Çeken'den Aktaran Murat Volkan Dülger, Avrupa Konseyi Ve Avrupa Birliği Düzenlemelerinde Çocuk Pornografisinin İnternet Aracılığıyla Yayılmasına Karşı Yapılan Düzenlemeler, İstanbul Barosu Dergisi, Sayı 4 , İstanbul 2004, s. 1487

31 Akbulut'tan Aktaran Murat Önak, Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi Işığında Siber Suçlarla Mücadeledeuluslararası İşbirliği, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, İstanbul 2013, Cilt: 19 Sayı: 2, s. 1230

32 Karagülmez'den aktaran Önak, a.g.e., s. 1231

33 <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/8462228.asp> , <http://www.veteknoloji.com/haber/ingiltere-siber-ordu-kuruyor-67804.html> , <http://www.pressmedya.com/haber/10851/dunya-siber-ordu-kuruyor.html>

açından kaçınılmazdır. Kamusal bir alan olarak sayılsa da sayılmasa da toplumsal refleksleri kontrol edebilme açısından bu siber alanın denetimi kendi gücünün devamı açısından zorunluluk olarak gören iktidar sahipleri, bu alanı gözetlerken gözetlediği aracın tüm yeniliklerini kendi amaçları doğrultusunda kullanmakta, dönüştürmektedir.

Teknolojik gelişmelerin bir yansıması olarak gözetimin gündelik hayata dahiliyeti ise güvenlik, toplumsal huzur, terrör tehditi gibi çeşitli gerekçelere dayandırılmaktadır. Toplumun denetimini ve gözetimini meşrulaştıran gerekçelerle sürekli izlenir olma durumu giderek normalleşmeye başlamaktadır. Normalleşme sürecinde başta toplumun garipsediği sürekli izlenir olma durumu söz edilen gerekçelerin hakim güç tarafından bir tehdit unsuru olarak öne sürülmesiyle birlikte toplum tarafından içselleştirilmeye başlamıştır. Öyle ki, bir noktadan sonra izlenir olma durumu toplum tarafından talep edilmeye dahi başlamıştır. Bunun gündelik hayattaki en bilinen yansıması olarak mobeseleri göstermek mümkündür. Birkaç yıl önce gündelik hayatın bu denli içinde olmayan bu araçlar günümüzde her köşe başında yer almakta ve sürekli izlenir olma durumu toplum tarafından da kabul görmektedir. Teknoloji ile doğru orantılı şekilde gözetleme araçları da gündelik hayatın birer objesine dönüşüp normalleşirken bir yandan da daha komplike şekillerde ve gizli biçimlerde toplumu denetlemeyi sürdürmektedirler.

Kamusal alanın gözlenir olma durumu, bir başka deyişle, gündelik hayatın devlet tarafından bu denli takip edilebilir olması, bireylerin özel hayatlarına açık bir tehdit olduğu görüşleri ön plana çıksa da toplum güvenliği için bireysel haklarını devrederek yöneten-yönetici sınıflarının, devlet kavramının doğmasına imkan verdiği gibi, aynı güvenlik korkularıyla sürekli izlenir olma durumunu da kendi için normalleştirdiği gibi bazı durumlarda talepkar konumuna da gelmiştir.

Gözetlenme durumu gündelik hayatımızda çeşitli formlarda ortaya çıkmaktadır. Mobeseler gibi görünür ve talep edilen şekilde dahiliyetleri söz konusu olabilirken yazılımlar aracılığı ile gizli şekilde de yapılabilmektedir. Araçlar farklı olsa da genel kullanımlarının devlet kontrolünde olması devletin bir aygıt olarak otorite sağlama ve tehdit unsurları konusunda yetileri düşünüldüğünde, özgürlükler bağlamında sıkıntılı olabilmektedir. Bununla birlikte özel sektörün elindeki imkanlarla artık tekelleşmiş teknoloji şirketlerinin ellerindeki muazzam datayı paylaşım ve kullanımı konusunda süpheler özellikle son dönemlerde oldukça artmıştır.

3.1.3 Kamusal Alanın Gözetlenmesi : Mobese Kameraları

Kapalı devre kamera sistemi adı verilen (closed circuit television-CCTV) izleme sistemi ilk olarak Nazi ordusu için geliştirilen V2 roketlerinin geliştirilme sürecini kontrol etmek ve olası teknik sorunları saptamak amacıyla 1942'de Almanya'da kullanıldı³⁴.

Ancak kamusal alanın izlenmesi bundan daha sonra İngiltere'de gerçekleşti. 1956'da Kraliçenin geçit töreni sırasında 4 güvenlik kamerası yerleştirilerek kamusal alanda izleme sistemine geçiş yapan ilk ülke İngiltere oldu³⁵.

1970'lerin başlarında ise kameralı gözetim artık polisin kullanımına açılmıştı³⁶. Kamusal alanın izlenmesi beraberinde pek çok tartışmayı da başlatmış oldu. Gündelik

---

34 Oğuzhan Özgür Güven, Gözetimin Neoliberal "Risk" Bağlamında Dönüşümü ve MOBESE Kameraları, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, s. 42

35 <http://haber.gazetevatan.com/0/92233/7/yasam>

hayatın, yüksek teknolojiye sahip kameralarla izlenmesi güvenlik gerekçe olarak gösterilse dahi özel hayata ve mahremiyete saldırı olduğu yönünde pek çok görüşü ortaya çıkardı.

Güvenlik kameralarınının suç karşısında caydırıcılığı olduğuna dair yaygın düşüncenin yanı sıra 7/24 izlenme ve takip sistemleri mahremiyetin ve kamusal alandaki özgürlüğün önündeki en büyük tehlikelerden biri olduğu yönündeki görüşler sıkça dile getirilmektedir. Bu sistemin kullanılması ile toplum her an takip edilebilmekte, toplumsal olaylar, olaylara katılanlar fişlenebilmektedir. Böylece yönetenler kendilerine karşı gelişebilecek veya gelişen her türlü tehditi baskılama yoluna gidebilmektedirler.

“Enformasyon Toplumu'nun” giderek “Gözetim Toplum'u” anlamına dönüştüğünü savunan görüşlere göre ise kişisel bilgiler, büyük şirket ve devlet veri tabanları sayesinde toplanmakta, saklanmakta, gerekli görüldüğünde bu toplanan bilgiler kullanılabilmektedir³⁷. Bu bilgilerin hangi amaç ve sebeplerle kullanıldığı konusunda ise ciddi kaygılar oluşmaktadır.

Orwell'in yarattığı 1984 vari bir gözetim dünyasına doğru ilerleyen bu sistemin Türkiye’de yaygınlaşma süreci ise 2000’li yılların başına denk gelmektedir.

Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu yani kısaca MOBESE olarak anılan bu sistem Türkiye’de ilk defa Diyarbakır’da uygulanmıştır³⁸. Özellikle resmi makamlar tarafından suç işlenmesinin önlenmesi ve işlenen suçların faillerinin yakalanması

---

36 Sarah Manwaring-White, The Policing Revolution, Barnes & Noble, Brighton 1983, s. 90

37 Lyon, a.g.e., s. 119-120

38 <http://www.arem.gov.tr/Arem/defaultarem.aspx?icerik=131>

konusunda büyük yararları bulunduğu şeklinde savunulan gözetim sistemi, güvenlik gerekçeleriyle bütün ülkede yaygınlaştırma çalışmaları devam etmektedir³⁹.

Kameralı gözetimin gelişim sürecini, çağın suç önleme inisiyatifi⁴⁰ olarak gören yaklaşımların yanında kameralı gözetimi kullanarak kentin ekonomik ve sosyo-kültürel yaşamı için “renkli bir çevre” yaratma girişimlerinin, “farklılığın mevcudiyeti”ne maruz kalmayı azaltan, mekanı arıtma girişimleri haline gelebileceği tehlikesinin varlığına dikkat çeken⁴¹ ve “korku ekolojisi” ile belirlendiği sürece, farklılık yüceltilecek değil fakat yönetilecek, ayrıştırılacak ve dışlanacak bir şey olduğu savunulmaktadır⁴².

Gözetlenme ve gözetleme durumu teknolojinin gelişmesiyle pek çok farklı alanda ve eş zamanlı olarak yapılmaya devam etmektedir. Sadece kamusal alandaki hareketler değil özel hayattaki pek çok aktivite de bu sayede takip edilebilmektedir. Yeni teknolojilerin kullanılmasıyla verileri saklama ve gerektiğinde yeniden inceleme imkanına sahip olan kurumların böylece bir nevi polislik işlevi gördüğünü söylemek de mümkündür⁴³. Depolanan dataların işlenmesi bu noktada önem kazanmakla birlikte yeni teknolojilerin sağladığı geniş imkanlar sayesinde kişiler sadece

---

39 MOBESE sistemi 81 il merkezi ve 112 ilçede kurulumu tamamlanırken, 55 ilçede kurulum çalışmaları, 42 ilçede de ihale çalışmalarının devam etmektedir.
http://www.icisleri.gov.tr/default.icisleri_2.aspx?id=8862

40 Clive Norris / Gary Armstrong , CCTV and The Social Structuring of Surveillance, Crime Prevention Studies, Cilt.10, 1999

41 G.Mulgan'dan aktaran Micheal Mccahill / Clive Norris, Literature Review, Urbaneye Working Paper, sayı 2, 2002, s. 14, http://www.urbaneye.net/results/ue_wp2.pdf

42 Michael Mccahill, The Surveillance Web: The Rise of Visual Surveillance in an English City, Willan Press, 2002

43 Dan Schiller, İletişim ve Kriz: Enformasyona Dayalı Kapitalizm ve Kontrol Devleti, Gazi Üniversitesi İletişim Dergisi, (çevirmen: Aytül Tamer / Esra Keloğlu İşler), Sayı 23, Yaz-Güz 2006, s. 27-40

izlenmemekte aynı zamanda profillenebilmektedir. Bu yeni gözetim biçimi bireysel gözlemin ötesinde toplumsal refleksleri ve algıyı yönlendirme adına devlet aygıtı için önemli bir güç olarak ortaya çıkmaktadır.

3.1.4 Teknoloji ile Gözetim

Gözetleme yapabilmeye olanak sağlayan hukuksal zeminlerin yanı sıra hukuk dışı biçimlerde teknolojik olarak da bir takım sistemlere ihtiyaç duyulmaktadırlar. İnsanları gözetlemek için kullanılan farklı yöntemler bulunmakla birlikte bu yöntemlerin en bilinenlerden birkaçını saymak gerekirse echelon⁴⁴, truva atları⁴⁵, carnivore⁴⁶, promis⁴⁷ ve son dönemlerde adı sıkça anılan prism⁴⁸ bunlara örnek olarak gösterilebilir.

---

44 Amerika, İngiltere, Kanada, Avusturya ve Yeni Zelanda arasında kurulmuş olan bu sistem, dünya çevresinde bes ana stratejik uyduyla kullanılmaktadır. Bunların yanında, okyanusların altından giden kıtalararası iletişim hatları da sürekli olarak bu sistem aracılığıyla dinlenebilmektedir. Mehmet Özcan, Siber Terorizm ve Ulusal Güvenlik, İnternet ve Hukuk, İstanbul 2004, s. 88-89 . Elektronik ortamdaki en yoğun gözetim faaliyetlerin gerçekleştiren Echelon, anahtar nitelikteki veri kriterleri doğrultusunda islev görür. Ayrıntılı bilgi için bkz [http://www.surveillance-and-society.org/Articles3\(2\)/echelon.pdf](http://www.surveillance-and-society.org/Articles3(2)/echelon.pdf)

45 ABD'nin Ulusal Güvenlik Daire (NSA) tarafından geliştirildiği öne sürülen Truva atları bilgisayar üzerinden gerçekleştirilen bir gözetim sistemidir. Bu sistem temel olarak takip edilmek istenen bilgisayara bir programın yerleştirilmesiyle kurulur. Yılmaz Yazıcıoğlu, Bilgisayar Suçları, İstanbul 2008, s. 155. Ayrıntılı bilgi için bkz. [http://en.wikipedia.org/wiki/Trojan_horse_\(computing\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Trojan_horse_(computing))

46 FBI'nın Amerika'da İnternet Servis Sağlayıcılarına yükleyerek çalıştırdığı, tüm e-posta trafiğini kontrol eden bir sistemdir. Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. <http://www.valleytalk.org/wp-content/uploads/2013/07/Echelon1.pdf>

47 Birbirleriyle ilişkili verilerin değerlendirilmesini sağlayan bir programdır. <http://www.opednews.com/articles/Main-Core-PROMIS-and-the-by-Ed-Encho-090131-275.html>

48 ABD'nin Ulusal Güvenlik Dairesi'nin (NSA) dokuz internet şirketinin sunucularına girip hem ABD vatandaşlarının hem de yabancıların yazışmalarını gözetlemesini sağlayan bir program. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.theguardian.com/world/interactive/2013/nov/01/prism-slides-nsa-document>

Farklı çalışma prensipleri olan bu sistemler temel olarak aynı amaç için kullanılmaktadır. Günümüzde gözetimi, teknolojiden dolayısıyla siber alandan ayrı düşünmek zordur. Teknolojiye dayalı günümüz gözetim yöntemleri sayesinde kişi ve/veya kişilere ve hatta ülkelerin takibi kolaylaşmıştır. Bu tür takip ve gözetim sistemlerine sahip ülkeler gözetim yöntemlerine yeni bir boyut getirmişlerdir⁴⁹.

Sadece bireyin değil ülkelerin de birbirlerini gözetlediği bu yeni dönemde istihbarat yöntemlerinin de yeni gözetim sistemleri ile doğru orantılı olarak ilerlemekte ve yeni bir biçimde devam etmektedir.

Devletler için bu tip gözetleme teknolojileri üreten firmalardan biri olan Hacking Team'in ürünlerinden "Remote Control System"⁵⁰ uzaktan kontrol sağlayan bir truva atıdır. Hedef bilgisayar ve akıllı telefona girerek veri iletim için şifrelenmeden veya hiç iletilmemesi için müdahalede bulunurken, bilgisayarın harddiskinde yer alan dosyaları, Skype aramalarını, e-postaları, tarayıcıya girilen şifreleri de kaydebilen bununla birlikte, cihazın kamerasını veya mikrofonunu da kullanıcıyı gözetlemek ve dinlemek için aktif edebilen bir programdır.

Şirket bu trojanı (truva atı) terör ve suçla mücadele etmek, siber soruşturmalar için oluşturduklarını, kesinlikle baskıcı rejimlere satılmayacağını/satmadıklarını ifade etmektedir⁵¹. Hacking Team'in bu açıklamasına rağmen ürünlerini kullandığından

---

49 Uğur Dolgun, İşte Büyük Birader, Hay Kitap, İstanbul 2005, s. 81

50 Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://hackingteam.it/index.php/remote-control-system>

51 Declan McCullagh, Meet the 'Corporate Enemies of the Internet' for 2013, http://news.cnet.com/8301-13578_3-57573707-38/meet-the-corporate-enemies-of-the-internet-for-2013/

şüphelenen ülkelerin çoğunluğu baskıcı rejimlerin yönetimi altındaki ülkelere oluşmaktadır⁵².

Devletler için geliştirilen yeni teknolojilerle verinin gözetilmesi kolaylaşmaktadır. Bunlardan bir diğeri internet kullanıcılarına ait trafiği monitörlemek ve filtrelemek için kullanılan Blue Coat⁵³ isimli firmanın ürettiği proxy (yetkili sunucu) cihazıdır. Birleşik güvenlik çözümleri için üretilmiş ve kullanıcı kimliği denetimi, web filtreleme, denetleme, ssl ile şifrelenmiş trafiği görüntüleme, trafik yönetimi gibi web trafiği üzerinde tam bir kontrol olanağı sağlamakta olan bir araçtır.⁵⁴ Blue Coat şirketinin geliştirdiği Derin Veri Analizi⁵⁵ (DPI-Deep Packet Inspection) sistemi ile bazı baskıcı ülkelere, birçok muhalifin tutuklandığı ve işkenceye maruz kaldığı iddia edilmektedir⁵⁶. Benzer bir sistem⁵⁷ Türkiye'de feli tekel konumundaki TTnet'in omurgasına gömülen DPI sistemi⁵⁸ sayesinde yapıldığı dair iddialar bulunmaktadır.

---

52 <http://citizenlab.org/2014/02/mapping-hacking-teams-untraceable-spyware/>

53 <http://bluecoat.com/company>

54 http://wikileaks.org/spyfiles/files/0/219_BLUECOAT-SGOS_5.3.x_SSL_Proxy_Reference_Guide.pdf

55 Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://mimoza.marmara.edu.tr/~melikh/dpi.pdf>

56 Sistemin Suriye'de de kullanıldığına dair iddialar bulunmaktadır. ayrıntılı bilgi için bkz: <http://surveillance.rsf.org/en/syria/> Suriyeli yetkililerin muhalifleri bu yolla monitörlemek ve filtrelemek için kullandığı, Blue Coat proxylerinin tuttuğu kullanıcı verileri 2011 yılında Telecomix isimli hacktivist grup tarafından sızdırılmıştır. Ayrıntılı Bilgi için bkz. <http://www.h-online.com/security/news/item/Syrian-internet-censors-log-files-released-1355276.html>

57 Phorm internet kullanıcılarını profillemek için Webwise adı verilen bir sistem kullanıyor ve seçimlerine göre kişiselleştirilmiş reklamlar sunuyor. Programın çalışma prensibi için bkz. <http://www.bt.net.com.tr/9549-phorm-firtinasi-buyumeye-devam-ediyor.html>

58 Yeni 5651 internet sansür ve gözetimine, kaba güce karşı matematik, http://www.evrensel.net/haber/76657/yeni-5651-internet-sansur-ve-gozetimine-kaba-guce-karsi-matematik.html#.Uvfgg2J_uSo

Kitle gözetleme sistemlerinin maliyetlerinin giderek düşmesiyle ters orantılı bir biçimde kapasitesi ve yetileri artmaktadır. Özellikle baskıcı rejimlerin, toplumu gözlemlemek için kullanıldığı bu sistemlere başvurulardan biri de Kaddafi'dir. Kaddafi'nin bir Fransız şirketi olan Amesy's'in⁵⁹ bir gözetleme sistemi yazılımı Eagle'ı kullanarak İngiltere ve Amerika'da yaşayan muhalif Libyalıları gözlemlemiştir⁶⁰. Rejim sonrasında ise bu sefer gözetlenenler yeni rejimin korunması bahanesiyle gözetleyen konumuna geçmiş⁶¹, aynı araçları kullanmayı sürdürmüşlerdir.

Sınır Tanımayan Gazeteciler⁶²'in yayınladığı “İnternetin Düşmanları 2013 Raporu”na göre aynı Amesy's benzeri Hacking Team, Blue Coat gibi şirketler de otoriter ülkelere yazılım satışı yapan şirketlerden birkaçı arasında yer almaktadır⁶³. Bu şirketler devletlere sağladıkları bu gözetleme sistemleri ile internetin özgür ortamına açıkça zarar vermektedirler.

Benzeri sistemler teknolojinin gelişmesi, devletlerin vatandaşları üzerindeki gözetleme paranoyasının artmasına eş değer biçimde her geçen gün daha fazla yaygınlaşmaktadır. Baskıcı rejimlerin muhalif grupları takip etmek için kullanmayı tercih ettiği bu araçlar, kullanım oranı hakkında net ve kesin bir bilgi olmaması açısından sıkıntılıdır.

---

59 Ayrıntılı bilgi için <http://tr.scribd.com/doc/74391831/Eagle-Operator-Manual> ayrıca bkz. <http://surveillance.rsf.org/en/amesys/>

60 Exclusive: How Gaddafi Spied On The Fathers Of The New Libya, <http://owni.eu/2011/12/01/exclusive-how-gaddafi-spied-on-the-fathers-of-the-new-libya/>

61 <http://buggedplanet.info/index.php?title=LY>

62 Reporters Without Borders (RSF) <https://en.rsf.org/>

63 <http://surveillance.rsf.org/en/>

Teknoloji ile doğru orantılı olarak artan gözetleme yetisi pek çok hak ihlaline sebep olmakla birlikte kullanıldığı ülkeye göre de bireylerin üzerindeki tehlike boyutları değişiklik göstermektedir. En ufak muhalif görüşe dahi tahammülü olmayan baskıcı rejimler için fişleme araçlarına dönüştürülen gözetleme sistemleri, sadece satıldıkları ülkedeki yönetimlerin, muhalifleri gözlem altında tutmasına olanak vermemektedir, aynı zamanda gözetleme sistemlerini satan ülkeler de satış yaptıkları ülkeleri gözetleme imkanı elde etmektedirler. Böylece söz konusu ülkeleri daha yakından analiz yapabilmelerinin önünü açmakta, bu ülkelerin yönetsel ve toplumsal davranışlarını anlayabilme imkanını da gözetleme sistemlerini satan ülkelere vermektedir.

Enformasyon teknolojilerin gelişmesi ile ortaya çıkan bilgiye ulaşabilme durumunun yönetenler için bilgi olma durumuna dönüşme sürecinde bireysel hak ihlallerinin çok ötesinde bireyi toplumsal tehdit unsuru olarak görme eğilimi etkin olmaktadır. Herhangi muhalif bir tutum karşısında “devlet refleksi” ile hareket eden baskıcı rejimlerin yanı sıra demokratik yönetim sistemlere sahip olan ülkeler tarafından da gözetleme sistemleri kullanılabilir. Bunun temel sebebi özünde hakim sınıfın güce hükmetme, varlığını sürdürme içgüdüsünden kaynaklanmaktadır.

Her alanı kontrol altında tutmak isteyen sistemin ilk dönemlerinde “özgürlük platformu”, sınırların olmadığı “özgür bir dünya” olarak tanımlanan interneti de kontrol altında tutmak istemesi kendi habitatını koruma refleksinden ötesi değildir. Bu “içgüdüsel denetim refleksini” ise toplumların gözünde haklı göstermek için çeşitli güvenlik gerekçelerini öne sürmekten çekinmez. Gözetimin de ötesinde yaratılan gözetlenme algısı da toplumsal algının oluşturulması ve yönetilmesinde oldukça belirleyicidir. "Korku" yaratımı bu süreç için de belirleyici bir algı yönetimidir. İzlendiğini düşünen toplum kendi otokontrolünü yapmakta, özgürlükleri

hakkında endişelenirken empoze edilen takip duygusu yerini korkuya, korku da yerini kişinin kendi isteği ile kendini sınırlamasına dönüşmektedir.

Gözetlenme algısının yönetimi bu açıdan çok önemlidir. Algının yönetimi için kullanılan çeşitli yöntemlerden biri ise bir hapisane modeli olan Bantham'ın Panopticon'dur. Panopticon'nun temel prensibi gözetim altında olduğunu bilme durumudur. Günümüzde de internetin ilk zaman algısının giderek Panopticon'a dönüştüğü bir sürecin içerisine olduğu gözardı edilemez bir gerçektir.

4. GÖZETLEME VE GÖZETLENME ALGISI

4.1 İnternetin Panopticon'a Dönüşümü

İnternetin kontrol altına alınmak istenmesiyle birlikte ortaya çıkan gözetleme durumu ve gözetlenme algısını yapısı bakımından sıklıkla Bantham'ın Panopticon⁶⁴'na benzetilmektedir.

Temel olarak değinmek gerekirse Panopticon, Bantham'ın tasarlamış olduğu hapisane inşa modelidir. Foucault, modern toplumda gözetimi anlatmak için, Bantham'ın Panopticon hapisanesi metaforunu kullanmıştır⁶⁵. Bu kavramın modern dönemde iktidarın bir nevi kontrol mekanizması olduğunu söyler. Panopticon bir nevi görünmez iktidardır. Toplumun en küçük birimlerine kadar her yerdedir. Panopticon'un büyük etkisi “gözlenen” üzerinde yarattığı sürekli izlenme duygusudur. Esas olan gözetim altında olduğunun bilinmesidir⁶⁶. Gözetlemenin varlığı ve yokluğundan öte bunun her an olabileceğine olan inançtır⁶⁷.

---

64 Model temel olarak şuna dayanmaktadır; çevrede halka halinde bir bina, merkezde bir kule; bu kulenin halkanın iç cephesine bakan geniş pencereleri vardır. Çevrede bina hücrelere bölünmüştür; bunlardan her biri binanın tüm kalınlığını kat etmektedir. Bunların biri içeri bakan ve kuleninkilere karşı gelen, diğer de dışarı bakan ve ışığın hücreye girmesine olanak veren ikişer pencereleri vardır. Bu durumda merkezi kulede tek bir gözetmen ve her bir hücreye tek bir deli, bir hasta, bir mahkum, bir işçi, veya bir ilkokul çocuğu kapatmak yeterlidir. Geriden gelen ışık sayesinde, çevre binaların içindeki küçük silüetleri olduğu gibi kavramak mümkündür. Burada her oyuncu tek başınadır, tamamen bireyselleşmiştir ve sürekli olarak görülebilir durumdadır. Görülmeden gözetlemeye olanak veren düzenleme, sürekli görmeye ve hemen tanımaya olanak veren mekansal birimler oluşturmaktadır. Sonuç olarak, hücre ilkesi tersine döndürülmekte veya daha doğrusu onun üç işlevi –kapatmak, ışıktan yoksun bırakmak ve saklamak- ters yüz edilmektedir. Bunlardan yalnızca birincisi korunmakta ve diğer ikisi kaldırılmaktadır. Tam ışık altında olma ve bir gözetmenin bakışı, aslında koruyucu olan karanlıktan daha fazla yakalayıcıdır.

65 Dianne Martin, Taking The High Road: The İnternet As A Reverse Panopticon, Association For Computing Machinery, Cilt 4, Sayı 1, 2013, <http://inroads.acm.org/article.cfm?aid=2432599>

66 Michel Foucault, Hapishanenin Doğuşu, (çevirmen: Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Yayınevi, İstanbul 2013, s. 297

67 Foucault, a.g.e., s. 301

Gözlem mekanizmaları sayesinde, insanların tutumları üzerinde daha etkin olmakta, daha fazla nüfuz olanağı sağlamaktadır⁶⁸. Yeni teknolojiler Bentham'ın Panopticon tasavvurunun bir aracı haline gelmiştir⁶⁹. Bu teknolojik gelişmelerden en önemli olanı şüphesiz ki internettir. İnternetin gelişimi ile birlikte gözetim ve denetim yetisi de sürekli yükselmektedir.

İnterneti kontrol eden iktidar sahipleri ağ üzerindeki çok sayıda kişiyi izlemekte⁷⁰, böylelikle muhalif düşünceleri daha kolay tespit edilebilmektedir. Ancak bunun da ötesinde toplumda oluşturulan “takip edilme / edilebilme” algısıdır.

Var olan gözetim ile birlikte algılanan gözetim duygusuyla, alakalı alakasız herkes, her an, tüm hareketlerinin takip edildiğini varsaymakta, iktidar sahibi ise ibretlik örnekler yaratarak toplumun gözünü korkutup, oto-sansürü oluşması için gerekli zemini hazırlamaktadır⁷¹.

Prisma gibi sistemlerin varlığı bu algıyı pekiştirmekte, otoritelerin kendi Panopticon'unu yaratarak toplumu kontrol altında tutmalarını kolaylaştırmaktadır. Şüphesiz ki kontrol mekanizmalarının çokluğu bu algıyı beslemektedir. İnternet, bu algılanan gözetimiyle birlikte denetim açısından da iktidar sahipleri için öncelikli hale gelmektedir. İktidar sahipleri sınırsızlığın ve kontrolsüzlüğün önüne geçmek için öne

---

68 Bozkurt, a.g.e.

69 Gary Marx, Privacy and Technology, Elektronik, 1996,
<http://web.mit.edu/gtmarx/www/privantt.html>

70 <https://citizenlab.org/2013/01/planet-blue-coat-mapping-global-censorship-and-surveillance-tools/>

71 Özgür Uçkan, İnternet Özgürlüğü, Küresel Durum Ve Türkiye, BT Haber, 2013,
<http://www.bthaber.com/internet-ozgurlugu-kuresel-durum-ve-turkiye/>

sürülen çeşitli gerekçeler ve yasalarla kendilerine sağladıkları ayrıcalıklı durum sayesinde siber alanda da hakimiyetlerini korumaktadırlar. Bu hakimiyeti sağlayabilmesi için ise internetin dönüşümü kaçınılmazdır. Bu dönüşüm son yıllarda daha da hızlanmıştır. Çeşitli gerekçeler öne sürülerek hakim ideoloji tarafından hızla dolaşıma sokulan algının üzerine oluşturulan “güvenlik paranoyası” bu hızın toplum tarafından normalleşmesine olanak sağlamaktadır. Yaratılan algıya ek olarak, erk sahibi, elindeki yasa yapma yetkisini de kullanarak bu alanın dönüşümündeki yasal gerekçelerinin zemini hazırlamaktadır. İnternetin kontrolü baskıcı iktidarlarda daha yoğun bir şekilde kendini gösterirken, gözle görülür olmasa bile teknolojinin sağladığı gözetim ve beraberinde denetim olgusunu kullanan sadece otoriter hükümetler değildir.

5. İNTERNETİN DÖNÜŞÜMÜ

1969 yılında askeri amaçlarla⁷² bir bilgi ağı olarak oluşturulan ARPANET, günümüzde 2,973 milyar⁷³ kişi tarafından kullanılan ve kullanıcıları tarafından da geliştirilebilen internete evrilmiş, başka bir deyişle kamuya açık bir ağ haline gelmiştir.

Bu gelişim ve değişim sürecinde ortaya çıkan yeni araç çok farklı şekillerde tanımlanmış, sağladığı etkileşim, kolaylaştırdığı iletişim ve sürekli gelişebilen yapısı nedeniyle muhtemel etkileriyle ilgili olarak çeşitli şekillerde yorumlanmış, farklı anlamlar yüklenmiştir.

Bazı görüşlere göre İnternet, sağladığı sınırsız bilgi erişim imkanıyla bireylere ilk defa sınıf, ırk ve din sınırlaması olmaksızın, eşit şartlarda aynı alana ulaşma imkanı tanımakta⁷⁴, sağladığı geniş ölçekli iletişim alanı sayesinde ise iktidar yapılarını ve eşitsizlikleri sabitleme potansiyeline sahip olmaktadır.

Sınırlarının genişliği bakımında değerlendirildiğinde ve dış müdhale olmaksızın düşünüldüğünde internet, devletin egemenliğini ve otoritesini tehdit etmeye başlayan teknolojik gelişmeler bir anlamda ulus devletin toplum üzerindeki etkisinin azalmasında da etkili olabilecek bir yapıdadır. Nicholas Negroponte⁷⁵'ye göre ise internet sayesinde milliyetçiliğin ne olduğunu bilmeyen nesiller yetişecek, ulusal

---

72 İnternet'in tarihi gelişimi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.

<http://www.internetsociety.org/internet/what-internet/history-internet/brief-history-internet>

73 Mart 2014 verisine göre

74 Frances Cairncross, The Death of Distance: How the Communications Revolution is Changing Our Lives, Orion Business Book, London 1997, s. 14

75 Nicholas Negroponte ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. <http://web.media.mit.edu/~nicholas/>

sınırlar yıkılacak ve internet dünya barışını getirecektir⁷⁶. Bu ilk zaman iyimser görüşlerin aksine internetin tek başına bir değişim aracı olmayacağını hatta bunun tam tersi kurulu düzenlerini pekiştireceğini ileri süremek yanlış olmayacaktır⁷⁷. Bilginin oluşturulması ve tüketilmesi süreçlerini demokratikleştirmez ancak internet erişimi olan herkese yayımcı gücü verir⁷⁸.

Şüphesiz ki, interneti salt sağladığı teknolojik imkanlar çerçevesinde değerlendirdiğimizde karşımıza muazzam özelliklere sahip bir platform çıkacaktır. Öyle ki, ideal olarak, salt sağlayabileceği potansiyel imkanlar ekseninde düşünüldüğünde bireyler için sınırların olmadığı, kimliklerin yerini kolektif düşüncenin aldığı, hiyerarşik düzenin yerini yatay, eşit bir düzene bırakan, bilginin en büyük güç olduğu, herkes tarafından, her yerden ve her zaman ulaşılabilen, her düşüncenin rahatlıkla hayat bulabileceği, denetimden uzak, özgür kamusal bir alan olarak varsaymak mümkün olabileceken, var olan sistemlerin uyguladığı çeşitli denetim yöntemleriyle bu iyimser tablo yerini sınırlanmış bir alana bırakmaktadır. Özellikle 2000'lerin başı itibariyle filtreleme, bloklama ve devletin müdahalesiyle siber alan üzerindeki kontrol artmaya başlamıştır⁷⁹.

Devletlerin toplumu denetim altında tutmak istemeleri kendi devamlılığı için birincil koşullardandır. İnternet ise toplumu gözlemlemesi için eşsiz imkanlar sunmaktadır. Bir anlamda internetin sansürlediğini söylemek de mümkündür. İnternet çağında

---

76 <http://edition.cnn.com/TECH/9711/25/internet.peace.reut/>

77 Bozkurt, a.g.e., s. 72

78 Fikret İlkiz, Güncel Hukuk Dergisi, Ağustos 2013, Sayı 116, s.14

79 Deibert ve Diğerleri aktaran Päivikki Karhula, Data Driven Futures - Censorship Takes New Forms, <http://www.ifla.org/files/assets/faife/publications/spotlights/data-driven-karhula.pdf>

sansür gittikçe karmaşık bir hal almaktadır. Sansür ve gözetleme özellikle totaliter rejimlerde herhangi bir sınır olmadan aratarak devam etmektedir⁸⁰.

Bir kitle iletişim aracı olarak düşünüldüğünde İnternetin iktidar sahipleri tarafından denetimi kaçınılmaz olacaktır. Bu denetim sayesinde ise internet sağladığı teknolojik altyapısı sayesinde potansiyel olarak tanıdığı özgürlük ortamı tam tersine dönüşür. Bir başka deyişle giderek dijital fişleme sistemine evirilmektedir.

İktidar sahipleri toplumu denetim ve kontrol altında tutmak içinse çeşitli düzenlemeler getirir. Her alanda uyguladığı bu kuralları hukuk eliyle gerçekleştirir. İnternet için de aynı şey geçerlidir. İktidar sahiplerinin getirdiği bir takım hukuksal sınırlamalar ve kendine sağladığı imtiyazlı durum sayesinde halkı hem daha iyi denetlemekte, tanıdığı sanal özgürlükler ise halkın muhalif görüşlerin ivmesini ayarlayabilmekte ve gözlemlemektedir. Bunları yaparken yasal olarak gücünü pekiştirmekte, bu şekilde denetimine meşruiyet kazandırmaktadır. Özce, tüm toplumlar yönetim şekillerine uyumlu şekilde denetlenmektedir.

Artık tekel haline gelen çevrimiçi şirketlerin belirli ülkelerde toplanması ise hukuksal olarak dahil olunmayan, ülke hukuklarından etkilenilmesine yol açmaktadır. Amerika'da internet denetimini sıkılaştıran her kanun, dünyanın herhangi bir yerindeki herhangi bir insanı da dolaylı yollardan bağlamaktadır.

Avrupa Birliği'nden, Amerika'ya Çin'den İran'a kadar her ülke, söz konusu kendi bekası olduğunda denetimi meşrulaştırmaktadır. Bunun için halkın desteğini alabilecek çeşitli bahaneleri kullanır. Böylece toplumu denetlemesi, klasik yöntemlere göre çok daha kolaylaşmaktadır.

---

80 Karhula, a.g.e.

En temelde yaklaşmak gerekirse teknolojik ilerlemeler her zaman için siyasi iktidarların güçlendirmiş ve merkezileşmesini kolaylaştırmıştır⁸¹. İnterneti düzenleyen yasalara genel olarak bakıldığında, temel prensibin toplumu kontrol altında tutma düşüncesi olduğunu söylemek mümkün olabilir. Bu düşüncüyü hayata geçiren yöntemler ülkeler arasında farklılık gösterse de temel amaç aynıdır.

5.1. Uluslararası Hukuk Kuralları Ve Uygulaması

Avrupa Konseyi üyesi devletler, Kanada, Japonya, Güney Afrika ve ABD tarafından onaylanması ile birlikte 1 Temmuz 2004 tarihinde yürürlüğe giren Siber Suç Sözleşmesi⁸² siber suçtan kaynaklanan çeşitli suç türlerini öngörmektedir: bilgisayar veri ve sistemlerinin gizliliğine, bütünlüğüne ve kullanıma açık bulunmasına yönelik suçlar, bilgisayarla ilişkili sahtecilik ve sahtekarlık suçları, içerikle ilgili özellikle çocuk pornografisiyle ilişkili suçlar ve telif haklarının ve benzer hakların ihlaline ilişkin suçları⁸³ düzenlemektedir.

Teknoloji çağında devlet ve özel sansür, içerik ve bilgi trafiği gibi özel bilgilerin korunması, insanların kaliteli bilgiye ulaşabilmeleri için eğitim, medya ahlakı, enformasyon teknolojisinin demokrasi ve meclisin özgürlüğü için kullanılması gibi konularını içeren “Bilgi Toplumunda İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü Hakkında

---

81 Harry Elmer Barnes'den aktaran Rabia Karakaya Polat, İnternet ve Yurttaşlık Kavramının Dönüşümü, <http://inet-tr.org.tr/inetconf16/bildiri/96.pdf>

82 <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/185.htm>

83 (Bölüm II, Kısım 1, 1 ila 4. başlıklar).

Bakanlar Komitesi Bildirgesi'nin" (CM (2005) 56 Final Sayılı Bildirgesi) kabul edilmiştir⁸⁴.

İnternet gibi temelinde sınırların olmadığı bu yapıyı denetlemek için her devlet kendi yasaları uyarınca düzenlemeler yapma yoluna gitmiştir. Sınırları olmaması gerektiği savunulan siber alanda yapılan her düzenleme beraberinde denetleme/denetlenme sorununu ortaya çıkartmakta bu durum son dönemlerde sıkça dile getirilmektedir.

5.2. Avrupa Birliği

İnternetin yaygınlaşmaya başlaması ile birlikte ortaya çıkan sorunlarla ilgili olarak hukuki düzenleme gereksinimi doğmuştur. Avrupa Birliği internet ile ilgilenmeye henüz kullanımı sınırlı olduğu dönemlerde başlamıştır. 1987 yılında Bilgi Teknolojileri Ve İletişim Alanında Standartlaşma ile ilgili kararı, internetin düzenlenmesinin öncü adımlarıdır⁸⁵. 1996 yılında yapılan İletişim ve Kültür Bakanları Gayri Resmi toplantısında değerlendirilmiş, internet ve benzeri ağların yasadışı kullanımı ile mücadele etmek için AB üyesi ülkelerin İletişim Bakanları temsilcileriyle, erişim ve servis sağlayıcılar, içerik endüstrileri ve kullanıcı temsilcilerin oluşan "Avrupa Komisyonu Çalışma Grubu" (CDPC), CDPC/103/211196 sayılı kararla bilişim suçlarıyla ilgilenecek bir uzmanlar kurulu kurulması karar bağlanmıştır⁸⁶. Böylece AB, internetin kontrol altına alınması için ilk adımları atmaya başlamıştır.

---

84 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:310:0001:0009:en:PDF>

85 Paulet Martine / Bailey Chris, Internet Rights Report On The European Union, 2001, <http://europe.rights.apc.org/eu/overview.html>

86 Kayıhan İçel, Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi Bağlamında Avrupa Siber Suç Politikasının Ana İlkeleri, İstanbul 2001, s.4

2009/136 Cookie⁸⁷ direktifi, kamu elektronik haberleşme hizmetlerinin sağlanmasına veya kamu haberleşme ağları çerçevesinde üretilen veya işlenen verilerin saklanmasına ilişkin, Avrupa Birliği devletlerine vatandaşlarının telekomünikasyon verilerini altı ile yirmi dört ay saklamalarını öngören, 2006/24/EC sayılı direktif ile değiştirilmiştir⁸⁸. Söz konusu direktif ile ilgili 8 Nisan 2014'de Adelet Divanı verilerin 2 yıla kadar saklanmasını temel insan haklarına aykırı olduğuna karar vermiştir.

AB Komisyonu ve Konseyi kişisel verilerin⁸⁹ korunmasını “özgürlük”⁹⁰ olarak nitelendirmekte ancak söz konusu direktifle bu özgürlüklerin devlet sırrı, kamu düzeni, ulusal güvenlik, kamu güvenliği, soruşturm vs. gibi durumlarda kısıtlanabileceğini öngörmektedir. Öte yandan kişisel veriler içeriği bakımından mahrem sayılabilecek bilgileri içerebilmekte bunların depolanması ne amaçla kullanılacağına dair kaygıları ortaya çıkartmaktadır.

“... insan haysiyeti kavramının şahsiyet haklarını anlayışını geliştirdiği, bu haklara, kişi sanık dahi olsa toplum adına el uzatılmayacağı bir prensip kendisini kabul

---

87

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:337:0011:0036:en:PDF>

88

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:105:0054:0063:EN:PDF>

89 95/46 EC <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31995L0046:en:HTML>

90

3 Aralık 1998 Eylem Planı, http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=243143

ettirmiş...” bulunmasına rağmen⁹¹ kısıtlamalar için istisnai durumların geliştirilmesi bu kaygıları artırmaktadır.

Kişisel veri korumaya ilişkin genel çerçeve regülasyonu⁹² kullanıcılara kişisel verileri⁹³ üzerinde daha fazla kontrol hakkı vermektedir⁹⁴. Bu şekilde değerlendirildiğinde verilerin kaydedilmesi ve işlenmesi kullanıcıların tercihine bırakılmış gibi gözükse de Avrupa Birliği ülkelerinde dijital okuryazarlığın ve çevrimiçi ortamlarda sunulan hizmetler kullanma bilgi ve yeteneğinin düşük olması⁹⁵ gerçek anlamda bir tercihin işlevselliğinin sorgulanmasına yol açmaktadır.

Bununla birlikte kısıtlamalar, sınırlamalar ve yasaklamalar için, “bilgi mahşerinin dört atlısı” olarak nitelenen⁹⁶; para aklama, uyuşturucu, terör ve çocuk pornosu gibi özellikle halkın genel desteğini alabilecek gerekçeler öne sürülmektedir. Ancak Avrupa Birliği içeriğın düzenlenmesinde erişim engellemesini, kapatılan sitelerin kısa bir sürede yeniden oluşturulması ve erişim engellemenin etkin bir çözüm olmaması

---

91 Uğur Alacakaptan, *Kişi Dokunulmazlığı Ve Kişi Güvenliği*, Sevinç Matbaası, İstanbul 1970, s.81

92<http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2012/0011%28COD%29>

93 Regülasyonda kişisel veri, bir kişinin özel, iş ve kamusal hayatıyla ilgili her türlü bilgi olarak tarif edilmektedir. Bu haliyle oldukça geniş bir kapsama sahip olduğunu söylemek mümkün http://ec.europa.eu/justice/data-protection/index_en.htm

94 Edri Üyeleri Ve Gözlemcileri, *Veri Korumaya Giriş*, (çeviri: Hatice Balkanlar), 2013, s.14 , http://ekitap.alternatifbilisim.org/files/veri_korumaya_giris_edri_paper_06_tr.pdf

95 Avrupalıların sadece % 11'i ileri derece internet vasfına sahiptir. <https://ec.europa.eu/digital-agenda/sites/digital-agenda/files/DAE%20SCOREBOARD%202013%20-%203-INTERNET%20USE%20AND%20SKILLS.pdf>

96 Mahrimiyeti koruyan teknolojilerin mahkum edilmesi devreye sokulan siyasi bahaneler olarak ifade ediliyor. Julian Assenge / Jacob Appelbaum / Andy Müller-Maguhn / Jeremie Zimmermann, *Şifrepunk*, (çevirmen: Ayşe Deniz Temiz), Metis Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 65-67

sebebiyle tercih etmemekte⁹⁷ bunun yerine istenmeyen içeriğe erişimin zorlaştırılması için filtreleme sistemlerinin kullanılmasını teşvik edilmesi önerilmektedir⁹⁸. Ancak müdahalenin⁹⁹, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesinin 2. fıkrasına uygun olarak, zorunlu tedbir niteliğindeki olarak ulusal güvenlik ve ulusal yararlar gerektiğinde kısıtlanabileceği belirtilmiştir. Bu tanımlama ülkelere kendi iç hukuklarına sakıncalı gördükleri içeriklerin müdahalenin önünü açmıştır.

Örnelemek gerekirse, İngiltere'de 2011 yılında gerçekleşen İngiltere ayaklanmasında¹⁰⁰, kamu güvenliği gerekçesiyle, sosyal ağlardan anında mesajlaşma servislerine kadar pek çok servis filtrelenmiştir. Fransa'da¹⁰¹ ve Almaya'da Google aramalarındaki sakıncalı içerikler filtrelenmektedir¹⁰². Her ne kadar Avrupa Birliği önerilerinde özgürlükçü bir yaklaşımı teşvik ediyormuş gibi görünse dahi internet içerikleri aslında dolaylı yoldan da olsa devlet eliyle gerçekleşen filtremeler, resmi ideolojilerle uyumlu hale getirilmektedir.

5.3. ABD

---

97 Yaman Akdeniz, Y / Kerem Altıparmak, İnternet: Girilmesi Tehlikeli ve Yasaktır: Türkiye'de İnternet İçerik Düzenlemesi ve Sansüre İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme, s. 78, http://www.cyber-rights.org/reports/internet_yasak_renkli.pdf

98 Akdeniz / Altıparmak, a.g.e., s. 78

99 6 Mart 2008 tarihli tavsiye kararı CM/REC(2008) Akdeniz / Altıparmak, a.g.e., s 85

100 Londra ayaklanması için bkz. http://en.wikipedia.org/wiki/2011_England_riots , <http://www.theguardian.com/uk/london-riots>

101 Harvard Law School'un araştırmasına göre Fransa ve Almanya'da Google aramalarında Neo-Nazi içerikleri sansürlenmiş. Danny Sullivan, Google Filtering Of French & German Web Sites Revealed, 2002, Ayrıntı için bkz. <http://searchenginewatch.com/article/2065221/Google-Filtering-Of-French-German-Web-Sites-Revealed>

102 <http://cyber.law.harvard.edu/filtering/google/>

Her ülkede olduğu gibi internetin denetlenmesi için ABD’de öne sürülen başlıca dört madde çocukların korunması ve ahlak, ulusal güvenlik, fikri ve sınai haklar, bilgisayar güvenliğidir¹⁰³.

1996’da ABD’de internet kontrolü “uygunsuzluk”¹⁰⁴ ve “müstehcenlik” içeren materyallerin suç olarak düzenlendiği “İletişim Ahlakı Yasasıyla¹⁰⁵” başladığını söylemek mümkündür. Bu yasa yetkili mercilere, internet kullanıcılarının e-posta mesajlarının okunabilmesi ve haber gruplarındaki tartışmalar ile internet ortamında yapılan sohbetlerin izlenebilmesi olanağını sağlamıştır¹⁰⁶.

2001 yılında Amerikan Kongresi tarafından kabul edilen oldukça geniş kapsamlı bir düzenlemeye sahip olan “Vatanseverlik Yasası¹⁰⁷” sayesinde ise yetkili mercilerce telefon konuşmalarının dinlenebilmesi, elektronik postalarının denetlenmesi, bilgisayarların aranması ve el konması, kütüphanelerdeki okuyucu profilinin

---

103 Doğan Kılınç, Türk Hukukunda Ve Mukayeseli Hukukta İnternet Sitelerine Erişimin Engellenmesi ve İfade Hürriyeti, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara 2010, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/14_2_14.pdf

104 “indecent” 2003 yılında fazla muğlak bir ifade olduğu gerekçesiyle açılan davalar sonucunda, ilgili hüküm kanundan çıkartılmıştır.

105 Amerikan Telekomünikasyon Yasası’nda değişiklik yapan İletişim Ahlak Yasası’nın (CDA) temel ve görünürdeki amacı çocukları İnternet’te yer alan pronografik içeriklerden korumaktır. <http://www.cybertelecom.org/cda/47usc223.htm>

106 Barış Günaydın, İnternet Ortamında Yayıncılık V İfade Özgürlüğüne İlişkin Yasal Düzenlemeler, Adalet Yayın, Ankara 2010, s. 84

107 11 Eylül saldırılarından sonra Amerikan Kongresi tarafından kabul edilen yasa organize suç ve uyuşturucu kaçakçılığı, devlet kurumları arasında bilgi paylaşımı ve işbirliği, yeni teknoloji ve tehditlere karşı güncelleme, terör suçlarını işleyenlere yönelik ağırlaştırılmış cezaları gibi birkaç önemli yolla terörle müzdele etme amacıyla çıkartılmıştır. Ayrıntılı bilgi için <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/BILLS-107hr3162enr/pdf/BILLS-107hr3162enr.pdf>

izlenmesi¹⁰⁸ yasallaşmıştır. Aynı yasanın madde 505 ile genişletilen USC 2709 sayılı yasanın 18. Fıkrası ile tanınan Ulusal Güvenlik Mektubu¹⁰⁹ yetkisi FBI'ya vatandaşlarının özel görüşmeleri ve internet faaliyetleri hakkında, herhangi bir makul hukuksal denetime tabi olmaksızın, gizlice bilgi talep etme yetkisi vermektedir. Bilgi talep edilen kişi veya kurumlar böyle bir talebin geldiğine dair açıklamada bulunmaları durumunda ise cezai yaptırım ile karşılaşmaktadırlar¹¹⁰.

Amerikan yasama kuruluşlarına ve telif hakkı sahiplerine, internette telif hakkıyla korunan çalışmaları yayımlatmama hakkı veren “Online Korsanlığı Durdur Yasa Tasarısı”¹¹¹ ve telif hakkı sahiplerine ve hükümete web sitelerine erişim engelleme yetkisi veren “Entelektüel Mülkiyetin Korunması Yasa Tasarısı”¹¹² gibi verdikleri geniş ve istismara açık yasalar ile toplumda internetin sansürleneceğine dair endişelere sebep olmaktadır.

---

108 Armand Mattelart, Gözetim Küreselleşmesi: Güvenileştirme Düzeninin Kökeni, (çeviri: Onur Gayretli, Su Elif Karacan), Kalkedon, İstanbul 2012, s. 216

109 NSL (National security letter) –ulusal güvenlik mektubu ABD mercileri tarafından gönderilen ve üst-verileri (mali işlem kaydı, ip numarası, e-posta gönderilen kişilerin adları ve konu bölümü gibi içerik harici veriler. Üst-veri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.dijitaldegyonetimi.com/2009/11/04/ustveri-metadata-nedir/>) Bu mektubu Finansal Güvenlik Hakkı Yasa'sı çerçevesinde 1978'den beri gönderilmekteydi. FBI tarafından 2000 yılına kadar 300.000 iken, yasadan sonra 2012 yılına kadar gönderilen NSL'lar ise 240.000 üzerindedir. Bkz. <http://epic.org/privacy/nsl/>

110 2004 yılında küçük bir internet servis sağlayıcısı olan Nicholas Merille gelen ve bir müşterisi hakkında tüm bilgileri hükümete vermesi gerektiğine dair aldığı nls 'nin ayrımları için bkz. http://articles.washingtonpost.com/2011-10-25/opinions/35276644_1_gag-order-nsl-recipients-fbi-agent

111 SOPA- Stop Online Priacy Act ayrıntılı bilgi için bkz. http://en.wikipedia.org/wiki/Stop_Online_Piracy_Act

112 Pipa - Protect IP Act ayrıntılı bilgi için bkz. http://en.wikipedia.org/wiki/PROTECT_IP_Act

2013 senesinde ikinci kez ABD Kongresi'nin önüne gelen¹¹³ ve içerisinde “*ulusal tehdit olduğu durumlar*” gibi muğlak ifadeler barındıran “Siber Ortamda İstihbarat Paylaşımı ve Koruma Kanun Tasarısı”¹¹⁴, Amerika Birleşik Devletleri’nde iş yapan şirketlere, internet kullanıcılarına izlendikleri konusunda bilgi vermeden, kişisel bilgileri, çevrimiçi hareketlerin kayıtlarını, herhangi bir yasal izin, hukuki gerekçe gerekmeden ABD hükümetine teslim etme gibi yetkiler içermekteydi.¹¹⁵ Yasa şu an için kabul edilmemiş olsa dahi, bir zihniyetin analizini yapma açısından önemlidir.

Özellikle yabancı istihbarat bilgilerinin toplanması için gerekli olan prosedürleri düzenleyen ve 11 Eylül'den sonra kapsamı genişleyen, “Yabancı İstihbarat Yasası” (FISA¹¹⁶) kapsamında kullanılan, ve bir gözetleme programı olarak tanımlanan Prism¹¹⁷ sayesinde Google, Facebook, Microsoft, Apple gibi alanında tek el sayılabilecek pek çok çevrimiçi şirketin, sistemlerine girebilmekte, programın sızdığı tüm sistemlerdeki geçmiş verileri, yazışmaları, post ve anlık yazışmalar olmak üzere pek çok gizli bilgiye ulaşma imkanı sağladığına dair kuvvetli şüphelere sebep olmaktadır.

11 Eylül sonrası terör şüphesi olan ABD vatandaşlarını takip etmek için geniş kapsamlı takip yetkisi veren section 702'ye (FISA) rağmen ABD istihbarat birimleri sadece kendi vatandaşlarını değil, ABD dışındaki, terör şüphesi olan kişilerin de takip

---

113 CISPA tam metin için bkz.

<http://intelligence.house.gov/sites/intelligence.house.gov/files/documents/CISPAPassedApril2013.pdf>

114 CISPA http://tr.wikipedia.org/wiki/Cyber_Intelligence_Sharing_and_Protection_Act

115 CISPA is Back: FAQ on What it is and Why it's Still Dangerous <https://www.eff.org/cybersecurity-bill-faq#cispa>

116 Section 702, <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-92/pdf/STATUTE-92-Pg1783.pdf>

117 Bir gözetleme yazılımı olan program ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. [http://en.wikipedia.org/wiki/PRISM_\(surveillance_program\)](http://en.wikipedia.org/wiki/PRISM_(surveillance_program))

edildiğine dair çeşitli iddialar bulunmaktadır¹¹⁸. Bunun yanı sıra söz konusu bilgi paylaşımının yasal çerçevede olduğuna dair hem hükümet hem de şirketler tarafından çeşitli açıklamalar da yapılmıştır. Ancak genel görüş takip sisteminin devlet eliyle açık bir gözetleme sistemi olduğu yönündedir.

1998’de yürürlüğe giren Dijital Binyıl Telif Yasası’nın¹¹⁹ , ikinci başlığı ise, internet ortamındaki telif haklarını düzenlemektedir. Söz konusu yasaya göre; istenmeyen içeriğin kaldırılmasına yönelik mektup gönderildiğinde, internet servis sunucusu içeriği kaldırmakla yükümlüdür¹²⁰. İçerik sahibine itiraz için iki hafta süre verilmektedir. Bu yasanın, ülkemizde yürürlükte olan 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun 9. maddesi ile benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür.

5.4 Türkiye

23 Mayıs 2007’de yürürlüğe giren 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun¹²¹ ile internet ağının Türkiye’deki kullanımını her biçimde kontrol altında

---

118 Obama, NSA skandalı sonrası gözetimi savunmak için terrorist saldırıları bahane etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://nypost.com/2013/06/07/obama-defends-nsa-surveillance-they-help-us-prevent-terrorist-attacks/>

119 DMCA- Digital Millennium Copyright Act, tam metin için bkz. <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-105publ304/pdf/PLAW-105publ304.pdf>

120 İçeriklerin kaldırılması ile ilgili bu yasanın istismar edilerek 4000’nin üzerinde içeriği kaldırtan Scentology Tarikatı örneğinin ayrıntısı için bkz. <https://www.eff.org/deeplinks/2008/09/massive-takedown-anti-scientology-videos-youtube>

tutmayı odaklanmış bir yapıdadır¹²². Kanunun gerekçesinde de yer aldığı üzere internet içeriğinin daha iyi denetlenmesi için kanun koyucu böyle bir yasaya ihtiyaç duymuştur. Böylelikle internet içeriğine müdahale politikası tek bir metin altında toplanmış bulunmaktadır¹²³. Kanunun genel gerekçesinde internet ortamı dahil elektronik ortamdan yapılan yayınların tetkik ve bilimsel açıdan daha iyi takip edilebilmesi için kurumsal bir yapının kurulmasının gerekliliğine vurgu yapılmıştır¹²⁴. Kurulması gerekli görülen bu kuruma, söz konusu kanunun 8. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen katalog suçları oluşturan yayınların içerik veya yer sağlayıcıları yurtdışındaysa erişim engelleme yetkisi verilmektedir. 8. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen katalog suçlar şu şekildedir;

“...

Madde 8 – (1) İnternet ortamında yapılan ve içeriği aşağıdaki suçları oluşturduğu hususunda yeterli şüphe sebebi bulunan yayınlarla ilgili olarak erişimin engellenmesine karar verilir:

- a) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;
  - 1) İntihara yönlendirme (madde 84),
  - 2) Çocukların cinsel istismarı (madde 103, birinci fıkra),
  - 3) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (madde 190),
  - 4) Sağlık için tehlikeli madde temini (madde 194),
  - 5) Müstehcenlik (madde 226),
  - 6) Fuhuş (madde 227),
  - 7) Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (madde 228), suçları.
- b) 25/7/1951 tarihli ve 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında

Kanunda yer alan suçlar:

...”

---

122 Akdeniz / Altınparmak, a.g.e., s. 170

123 Akdeniz / Altınparmak, a.g.e., s. 16

124 TİB- Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı ayıntılı bilgi için bkz. http://www.tib.gov.tr/tr-menu-2-genel_bilgiler.html

Özellikle “müstehcenlik” gibi muallak bir suç barındıran bu madde tartışmalara yol açmaktadır. 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun idari bir makama interneti kontrol etmenin ötesinde, engelleme¹²⁵ yetkisini de söz konusu kuruma vermektedir. 5651 sayılı temel yasa dışında devlete erişim engelleme imkânı veren 8 yasa ile 1 KHK¹²⁶ de bulunmaktadır.

Erişim engellenmesine yol açan bu düzenlemelerin yanı sıra Elektronik Haberleşme Sektöründe Tüketici Hakları Yönetmeliği’nin¹²⁷ “İnternetin Güvenli Kullanımı¹²⁸” başlığında TİB¹²⁹ tarafından belirlenen yasadışı ve zararlı içeriklere karşı tüketicilerin

---

125 Bugüne kadar erişimi engellenen site sayısı 40733’e ulaşmıştır ve bunun %89,4’ü TİB’in kararıyla gerçekleşmiştir. Bkz. <http://engelliweb.com/istatistikler/>

126 Bilgi Teknolojileri İletişim Başkanlığı’ndan (BTK) alınan bilgiye göre, 5651 sayılı temel yasa dışında devlete erişim engelleme imkânı veren 8 yasa ile 1 KHK şöyle; Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun Ek-4 üncü maddesi; Tütün Ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’un 8. maddesinin beşinci fıkrasının (k) bendi; Türk Ticaret Kanunu’nun haksız rekabete ilişkin hükümleri (eski kanunda 56 ve 58., yeni kanunda 54, 55 ve 56. maddeler); Terörle Mücadele Kanunu’nun 6. maddesinin 4. fıkrası; Türk Medeni Kanunu’nun 24 ve 25. maddeleri; Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 101. maddesi; Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis Ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanun’un 5. maddesi; Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun’un 6. maddesi; Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 9, 76 ve 77. maddeleri. Doğan Akın, 25 Soruda Mevcut İnternet Yasası Ve Getirilmek İstene Yeni Düzen, Şubat 2014, Bkz. <http://t24.com.tr/yazarlar/dogan-akin/25-soruda-mevcut-internet-yasasi-ve-getirilmek-istenen-yeni-duzen,8452>

127 Tam metni için bkz. <http://www.tk.gov.tr/mevzuat/yonetmelikler/dosyalar/tuketici-haklari.pdf> Elektronik Haberleşme Sektöründe Tüketici Hakları Yönetmeliği’nin 10 uncu maddesi ve ilgili diğer mevzuat hükümleri kapsamında 22.02.2011 tarihli ve 2011/DK-10/91 sayılı Kurul Kararı ile onaylanarak yürürlüğe giren “İnternetin Güvenli Kullanımına İlişkin Usul ve Esaslar Taslağı”nın yürürlükten kaldırılarak “Güvenli İnternet Hizmetine İlişkin Usul ve Esaslar”ın onaylanmış, 22.08.2011 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. http://www.btk.gov.tr/mevzuat/kurul_kararlari/dosyalar/2011%20DK-14-461.pdf

128 Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu’nun 22 Şubat 2011 No. Kararı 2011/DK-10/91 http://www.btk.gov.tr/mevzuat/kurul_kararlari/dosyalar/2011%20DK-14-461.pdf

129 3 Temmuz 2005 tarihinde 5397 sayılı kanunla değiştirilen 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun ek 7. maddesiyle, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı kurulmuştur. İdari makam olan

korunmasına yönelik altyapı seviyesindeki hizmetleri sunmakla yükümlü olduğu belirtilmiştir. Bu yönetmeliğe dayanarak BTK, interneti devlet eliyle merkezi şekilde filtrelemektedir. Uluslar Arası İnternette Özgürlük yıllık raporunda filtreleme sistemine de yer vermektedir. İlgili bölümde özellikle çocuk filtresinde evrim biyolojisine dair sitelerin, başta Richard Dawkins'in sitesinin engelli oluşuna değinilmektedir. Bu açıdan resmi ideolojiye veya inanca uygun olmayan sitelerin yasaklandığını söylemek mümkündür. Uygulama ile 22 Kasım 2011'de "Güvenli İnternet Hizmeti" devreye girmiştir. Sistemin uygulamaya geçtiği günden itibaren 1.600.000 kişi bu uygulamayı kullanmaktadır. Gene resmi rakamlara göre toplu kullanım sağlayıcılar ile birlikte hane halkı sayısı dikkate alındığında Güvenli İnternet Hizmeti'nden yararlanan kullanıcı sayısının en az 6.000.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir¹³⁰. Devlet tarafından her ne kadar bir hizmet olarak savunulsa da, sistem hangi sitenin engellendiği konusunda şeffaf olmaması, sabit abonelerin % 91'inin tek bir ISS'ye ait olması sebebiyle eleştirilmekte, internetin kontrol altına alınmak istendiği düşüncesiyle, sansür olarak tanımlanmaktadır¹³¹.

Ayrıca yasa yapıcı bu alanı daha iyi denetim altına alabilmek adına TCK' nın tanım maddesi¹³² suç teşkil eden fiilin bilgisayar ağları veya internet ağı aracılığıyla işlenmesi durumunu da düzenlemektedir¹³³. Devlete karşı savaşa tahrik başlığı

Telekomünikasyon iletişim Başkanlığı özellikle telekomünikasyon araçlarıyla yayımlanan haberleri kaydetmek ve denetlemekle görevlidir.

130 <http://www.guvenlinet.org.tr/tr/haber,detay/20-haber.html>

131 Mehmet Tasnikli, İnternet Yasası Yetmedi, İnternet Servis Sağlayıcılara, Güvenli İnternet Uyarıları Yağdı, <http://www.turk-internet.com/portal/yazigoster.php?yaziid=45906#>

132

Basın ve yayın yolu ile deyiminden; her türlü yazılı, görsel, işitsel ve elektronik kitle iletişim aracıyla yapılan yayınlar <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html>

133 İhsan Baştürk / Muharrem Özen, Bilişim - İnternet ve Ceza Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara 2012, s. 116

altındaki madde 304, Temel millî yararlar karşı hareket başlığı altındaki madde 305, Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama başlığı altındaki madde 216 Müstehcenlik başlığı altındaki maddde 226 TCK basın ve yayın yolu ile işlenmesi durumunda nitelikli veya ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenen maddeleridir¹³⁴.

Örnek vermek gerekirse; Sevan Nişanyan'ın kendi blogunda yazdığı bir yazıda, Hz. Muhammed'e hakaret ettiği iddiasıyla ilgili 15 kişinin şikayetiyle başlatılan soruşturma sonrasında Nişanyan hakkında TCK'nın 216. maddesinde yer alan *"halkın bir kesiminin benimsediği dini değerleri alenen aşağılama"* suçundan 1,5 yıla kadar hapis cezası istemiyle dava açılmıştır. Gazeteci-Yazar Nişanyan, 13 ay 15 gün hapis cezasına çarptırılmıştır. Aynı şekilde retweetlediği bir tweet yüzünden Fazıl Say da aynı maddeden açılan dava sonucu mahkum edilmiştir¹³⁵. TCK'nın ilgili maddelerinden açılan davalar sonucu yargılanan Nişanyan ve Say'ın davaları Uluslararası İnternette Özgürlük yıllık raporunda kişisel hakların ihlali olarak değerlendirilmektedir. İfade özgürlüğü ekseninde değerlendirildiğinde Fazıl Say ve Sevan Nişanyan'a açılan davalar kaygı uyandırıcı niteliktedir.

Güvenlikçi ve korumacı bir zihniyet yansıması olaran site engellemeler, konusundaki davalar sıkça gündeme gelmektedir. Denizli Sulh Ceza Mahkemesi 23 Haziran 2009 tarihinde, 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanununun 8. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendi gereğince,

---

134 TCK, suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi durumunda nitelikli veya ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenen maddelerin ayrıntıları için bkz Baştürk / Özen, a.g.e.

135 Fazıl Say'ın Twitter hesabından retweet ettiği (tekrar paylaştığı) ömer hayyam'a ait olduğu iddia edilen dizeler yüzünden hakkında açılan ve Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama suçundan mahkum olduğu davanın gerekçeli kararı için bkz. <http://arsivlemesemolmazdi.blogspot.com/2013/04/fazl-say-davasnn-gerekceli-karar-ali.html>

<http://sites.google.com/site/kemalizminkarinagrasi/benimhikayem/atauerk-koessi/at> isimli internet sitesi hakkında erişime engelleme kararı vermiştir. Dava Alternatif Bilişim Derneği tarafından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine taşınmıştır. "sites.google.com " sayfasına erişim engellemeyle ilgili açılan davada, erişim engelini ifade özgürlüğüne aykırı bulanarak, haber alma ve verme özgürlüğü hakkının ihlal edildiğine dair şikayetin kabul edilebilir bulmuş, Türkiye'yi 8 bin 500 Euro tazminat ödemeye mahkûm etmiştir¹³⁶.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin emsal karar niteliğinde olan bu kararında açıkça ifade edildiği üzere site engellemeleri ifade özgürlüğüne zarar vermektedir. AHİM, internet suçlarıyla ilgili 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunu'nun bir internet sitesindeki içeriğin kaldırılması değil de, doğrudan DNS üzerinden uygulanan erişimin engellenmesi tedbirini düzenleyen 8. maddesinin¹³⁷ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ifade özgürlüğü ile ilgili 10. maddesiyle bağdaşmadığı hususunda karar vermiştir.

İnternette erişimin engellenmesinin, haber alma veya vermenin engellenmesinin ifade özgürlüğüne zarar verdiği yönünde tavsiye kararları¹³⁸ olsa dahi bu kararlar her gün

---

136 Ahmet Yıldırım -Türkiye Davası http://www.inhak.adalet.gov.tr/faaliyet21/aih_m_turkiye/1.pdf

137 Mehmet Ali Köksal / Gürkan Özocak, Tasarı, Genel İtibariyle Ciddi Anlamda İnternet Sansürünün Yolunu Açıyor, Bilişim Kültürü Dergisi, Cilt 42, Sayı 162, 2014, s. 132

138 Zorlayıcı ve zorlayıcı olmayan ilgili kuralları aşağıdaki araçlardan anlaşılmaktadır: Avrupa Konseyi'nin Siber Suçlar Sözleşmesi (STE no:185) ve Sözleşme'nin bilgisayar sistemleri alanında meydana gelen ırkçı ve yabancı düşmanı eylemlerin suçlanmasına ilişkin ek Protokolü (STE no: 189), İfade Özgürlüğü, haber alma ve verme özgürlüğü, isim zincirlerini ve internet alanı isimlerini içeren toplanma ve dernekkurma özgürlüğü hakkındaki Bakanlar Kurulu Deklarasyonu, İnternetin açılımı, bütünlüğü, evrenselliğinin ilerlemesi ve korunması hakkında Bakanlar Kurulu'nun üye devletlere CM/Rec(2011)8 sayılı tavsiye kararı, İnternet Yönetim İlkeleri ile ilgili Bakanlar Kurulu Bildirgesi, çevrimiçi hizmet sağlayıcılar ve özel operatörler tarafından yönetilen internet platformlarını içeren toplanma-dernek kurma ve ifade özgürlüğü haklarının korunmasına ilişkin Bakanlar Kurulu Bildirgesi, arama motorları bağlamında insan haklarının korunması hakkında Bakanlar Kurulu'nun üye devletlere

onlarca sitenin engellenmesini önlememektedir. Hali hazırda 5651 sayılı Kanun AİHM'de Türkiye'nin mahkûm edilmesine neden olmuşken 14 Aralık 2013 tarihinde söz konusu kanuna daha da sınırlayıcı değişiklikler öngören bir yasa teklifi parlamantoya sunulmuştur¹³⁹. Söz konusu Kanun 1 Mart 2014'de değiştirilen iki madde ile birlikte yürürlüğe girmiştir. En son yapılan düzenlemeyle, TİB Başkanı'na verilen yetkilerde, TİB'in bilgi talep etme yetkisinde, hangi sulh ceza mahkemesinin görevli olacağı ve trafik bilgisinin tanımında değişiklikler yapıldı. Aynı zamanda TİB Başkanı tarafından verilerin erişim engellenmesi kararları, TİB Başkanlığı tarafından, yirmi dört saat içinde sulh ceza hakiminin onayına sunulacak. Hakim kararını kırk sekiz saat içinde açıklayacak. Trafik bilgisinin tanımı, "IP adresi, verilen

---

CM/Rec(2012)3 sayılı tavsiye kararı, sosyal ağ servisleri çerçevesinde insan haklarının korunması hakkında Bakanlar Kurulu'nun üye devletlere CM/Rec(2012)4 sayılı tavsiye kararı, Avrupa'da sayısal verilerle ilgili strateji hakkında Bakanlar Kurulu Bildirgesi, ağ tarafsızlığı hakkında Bakanlar Kurulu Bildirgesi, internet protokolü adresleriyle temsil edilen kaynakların kamu yararında kullanılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu Bildirgesi, internet yönetimine ilişkin sorulara üye devletlerin yüksek katılımıyla oluşturulan Bakanlar Kurulu Bildirgesi, Çevrimiçi oyunlar ve İnternet servisleri sağlayıcıları için Avrupa Konseyi yönlendirici yolları, İnternet Filtreleri Bağlamında İfade ve Haber Alma Özgürlüğüne Saygıyı Artıracak Önlemler Hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere CM/Rec(2008)6 sayılı Tavsiye Kararı, İnternet'in Kamu Hizmeti Değerinin Artırılması için önlemler hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere CM/Rec(2007)16 sayılı Tavsiye Kararı, 28 Mayıs 2003 tarihinde Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen İnternet'te İletişim Özgürlüğü Bildirgesi, Parlamenterler Meclisi'nin eğitim ve sayısal uçurum hakkında 1586 sayılı (2002 tarihli) Tavsiye Kararı, Bakanlar Komitesi'nin siber içerikle ilgili olarak medyanın kendi kendini düzenlemesine ilişkin Rec(2001)8 sayılı Tavsiye Kararı, Siber Uzamda İrkçilik ve Yabancı Düşmanlığı Üzerine 1543 (2001) sayılı Tavsiye Kararı, Bakanlar Kurulu'nun 7 Mayıs 1999 tarihinde kabul ettiği Teknolojik Yenilikler için Avrupa Politikası'na ilişkin bildirgesi, Bakanlar Kurulu'nun R(99)14 sayılı Evrensel toplum hizmeti ilkesi doğrultusunda yeni iletişim ve haberleşme hizmetlerine erişim Tavsiye Kararı, İnternet'te Özel Hayatın Korunması'na ilişkin R(99)5 sayılı Tavsiye Kararı, Parlamenterler Meclisi'nin yeni iletişim ve bilişim teknolojilerinin bilimsel ve teknik yönleri hakkında 1332 sayılı tavsiye kararı, Bakanlar Kurulu'nun elektronik medyada şiddetin gösterimi üzerine R(97)19 sayılı Tavsiye Kararı, Parlamenterler Meclisi'nin yeni teknolojiler ve bunların kullanımı hakkında 1314 sayılı (1997) tarihli Tavsiye Kararı, Parlamenterler Meclisi'nin yeni iletişim ve haberleşme teknolojilerinin demokrasi üzerindeki etkileri hakkında 1120 sayılı (1997 tarihli) Kararı, Bakanlar Kurulu'nun Bilgi Teknolojisi ile bağlantılı ceza muhakemeleri usul hukukunun açıkları hakkında R (95) 13 sayılı Tavsiye Kararı, Bakanlar Kurulu'nun Haberleşme Teknolojileri ve hakkı alanında Eğitim, Öğretim ve Araştırma'ya ilişkin R (92) 15 sayılı Tavsiye Kararı, Parlamenterler Meclisi'nin telematik tarafından kırsal yenilemeye dair 1122 sayılı (1990 tarihli) Tavsiye Kararı.

139 AK Parti Şanlıurfa Milletvekili ve Merkez Karar ve Yürütme Kurulu (MKYK) üyesi Zeynep Armağan Uslu ile bir kaç AK Parti milletvekili, 17 Aralık 2013'te, İnternet ortamında işlenen suçlara ilişkin "erişim engellenmesine" yönelik 12 maddelik bir yasa teklifini TBMM Başkanlığı'na verdi. Bkz <http://web.tbmm.gov.tr/gelenkagitlar/metinler/266126.pdf>

hizmetin başlama ve bitiş zamanı, yararlanılan hizmetin türü, aktarılan veri miktarı ve varsa abone kimlik bilgileri” olarak değiştirildi. Bununla birlikte trafik bilgisi ancak bir suç soruşturması ve/veya kovuşturması kapsamında mahkemelerce talep edilmesi hâlinde TİB Başkanlığı tarafından içerik sağlayıcı, yer sağlayıcı ve/veya erişim sağlayıcıdan talep edilebilecek. Son olarak birden fazla sulh ceza mahkemesi bulunan yerlerde hangi sulh ceza mahkemesinin görevli olacağını Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu belirleyecek.

Teklif edilen değişiklikler *“Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Bazı Kanun Hükmünde Karanamerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı”* başlığındaki birbirinden farklı yasa tekliflerini içeren Torba Yasa Teklifi¹⁴⁰ içerisine dahil edilmiştir. Bu bakımdan da hukuki süreci oldukça sorunlu bulunmaktadır¹⁴¹.

Bu yeni düzenlemede, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından sözleşmeyi ihlal ettiği vurgulanmış olan 8. Maddede erişim engelleme ölçütlerine dair herhangi bir değişiklik yapılmamakla birlikte erişime engellenmenin niteliği ile ilgili düzenlemeyi içeren 2. maddeye şu tanımlar eklenmiştir.

---

140 Birbiri ile konu yönünden ilgisi olmayan ve çok fazla sayıda başka kanunda ek ve değişiklikler yapan kanunlara “torba kanun” adı verilebilir. Hükümet ler bir an önce gerçekleştirmek istedikleri, her birini ayrı bir kanun ile yapmak durumunda kalacakları düzenlemelerin hepsini geniş bir yelpazede torba kanun uygulaması yoluyla yapabilmektedirler. Doç. Dr. Şeref İba, Ülkemizde “Torba Kanun” Ve “Temel Kanun” Uygulamaları, Ankara Barosu Dergisi, 2011, s. 199-200. Torba kanun uygulaması yasama tekniği açısından ciddi sorunları bünyesinde barındırmaktadır. Şöyle ki: Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 17. maddesinde, konu itibarıyla aralarında bağlantı bulunması sebebiyle birden fazla mevzuatta düzenleme yapılmasını gerektiren hâller saklı kalmak üzere bir çerçeve taslak ile birden fazla düzenlemenin hükümlerinde değişiklik yapılamayacağı düzenlenmiştir. Taner Geçmez, Özel Yasama Yöntemi Olarak Temel Kanun, TBB Dergisi 2013, s. 267

141 Kerem Altıparmak / Yaman Akdeniz, 5651 Sayılı Kanun Değişiklik Tasarısının Getirdiği Değişiklikler Üzerine Bir Değerlendirme, s. 3, http://cyber-rights.org.tr/docs/5651_Tasari_Rapor.pdf

o) Erişimin engellenmesi: Alan adından erişimin engellenmesi, IP adresinden erişimin engellenmesi, içeriğe (URL) erişimin engellenmesi ve benzeri yöntemler kullanılarak erişimin engellenmesini,

ö) İçeriğin yayından çıkarılması: İçerik veya yer sağlayıcılar tarafından içeriğin sunuculardan veya barındırılan içerikten çıkarılmasını" ifade etmektedir.

Bu haliyle erişimin engellenmesi için uygulanacak yöntemler için hangi koşulda hangi yönteme başvurulacağı konusunda belirsizlik bulunmaktadır¹⁴². Öte yandan erişimin engellenmesine yönelik uygulanacak hiçbir uygulamanın hukuki olmadığı ve açıkça sansüre yol açtığı¹⁴³ salt gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yeni düzenlemede en çok eleştirilen bir diğer düzenleme ise trafik bilgilerinin tutulması ile ilgili yapılan değişikliktir. Düzenleme öncesi sadece erişim sağlayıcıları trafik bilgilerini altı aydan az ve iki yıldan fazla olmamak üzere saklama yükümlülüğünü getirirken, 5651 sayılı Yasanın değişen 5. maddesiyle yer sağlayıcılar, yer sağladıkları hizmetlere ilişkin bilgilerini bir yıldan az ve iki yıldan fazla olmamak üzere saklamakla yükümlü hale getirilmiştir. Söz konusu değişikliğin dayanağı olan 2006/24/EC sayılı direktif Adalet Divanı tarafından temel insani haklara aykırı olduğu gerekçesiyle geçersiz kılınmıştır. Bununla birlikte söz konusu yasa içerik sağlayıcıya trafik bilgilerini saklama zorunluluğu getiriyor ki, uygulanabilirliği konusunda ciddi tartışmalar sebep olduğunu söylemek mümkün.

---

142 Altıparmak / Akdeniz, a.g.e., s. 12

143 Serhat Koç, Anlayana: Memex'den Gayya Kuyusuna Kadar Yolumuz Var, s.8, https://docs.google.com/document/d/1fBP_qNWeDarSgIRcZnOzUuXxMGzXrNC-YIfAkb3j6OA/edit

Türkiye'de kişisel verilerin korunması¹⁴⁴ hakkında herhangi bir yasal düzenlemenin olmadığı düşünüldüğünde, söz konusu madde sayesinde, elde edilebilecek bilgilerin kullanımı konusunda ciddi kaygılar oluşmaktadır. Veri gizliliği ile ilgili yürürlükte herhangi bir düzenleme yok iken¹⁴⁵ 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanununun 51. maddesinin BTK'ya vermiş olduğu elektronik haberleşme sektörüyle ilgili kişisel verilerin işlenmesi ve gizliliğinin korunmasına yönelik usul ve esasları belirleme yetki bakımından oldukça kaygı uyandırıcıdır. Anayasa mahkemesi ilgili kararı iptal etmiştir.

Söz konusu yasanın 5. maddesine eklenen 5. fıkra ile yer sağlayıcı, “*Başkanlığın talep ettiği bilgileri talep edilen şekilde Başkanlığa teslim etmekle ve Başkanlıkça bildirilen tedbirler almak yükümlüdür*” ifadesi herhangi bir mahkeme kararı gerekmeden TİB'e sağladığı yetki sebebiyle çok eleştirilmiştir. Söz konusu maddede geçen “*bilgiler*” ifadesi 2. maddede “*verilerin anlam kazanmış hali*” şeklinde tanımlanmaktadır, ki bu haliyle oldukça geniş bir anlam içermektedir. Halihazırda “Vatanseverlik Yasası” ile Amerika'da yetkili mercilere vatandaşları hakkında üst-

144 TCK 135/f-1, 136 ve 138'de kişisel verilerin korunması ile ilgili cezalar artırılmış olsa dahi yeterli olduğunu söylemek zor.

145

Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunmasına ilişkin 108 sayılı sözleşmede (bkz.

<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/108.htm>) Türkiye'nin de imzası bulunmasına rağmen henüz “Kişisel Verilerin Korunması Kanun Tasarısı” yasalaşamamıştır. 108 sayılı Sözleşmenin 4. maddesi uyarınca Sözleşmenin onaylanabilmesi için imzalayan devletin sözleşmede yer alan çerçeve neticesinde bir yasa hazırlaması gerekmektedir. Böyle bir bağlayıcılığın etkisiyle “Kişisel Verilerin Korunması Kanun Tasarısı”(bkz.

<http://www.kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamaları/Basbakanlik/Kanuntas/kisiselveriler.pdf>) hazırlanmış olmasına karşın henüz yasalamamıştır.

veri¹⁴⁶ toplanmasına izin veren düzenleme, üst-verinin kapsamı konusunda mahremiyet açısından eleştirilirken, söz konusu yasa ile karşılaştırıldığında, 5651 sayılı Kanun'da kullanılan “*bilgi*” ibaresi sınırlama bakımından oldukça geniştir.

Söz konusu yasanın 5. maddesi ile mahkeme kararı gerekmeksizin TİB'e verilen bu yetki Anayasa ve İnsan Hakları Sözleşmesine aykırı olduğu gerekçesi ve kararın idarenin keyfiyetine bırakıldığı yönünde eleştirilemekteydi¹⁴⁷. Yapılan yoğun eleştiriler üzerine 5651 sayılı kanunun 3. maddesine *trafik bilgileri başkanlığa mahkemelerce talep edilmesi halinde verilir* fıkrası eklenmiştir.

Ancak söz konusu yasanın tasarı metnine eklenen 9/A maddesi, TİB Başkanına sağladığı 4 saat içerisinde erişimi doğrudan engelleyebilme yetkisi sebebiyle sorunlu bulunmakta, açıkça Anayasal hakların ihlaline sebebiyet vereceği yönünden eleştirilmekteydi. Yasa son halini alırken 24 saat içerisinde mahkemeye sunulma zorunluluğu getirilmiştir.¹⁴⁸

TİB'e verilen bu yetkilerin yanı sıra TİB Başkanlığı'na MİT kökenli bir kişinin atanması¹⁴⁹ ile birlikte TİB giderek NSA vari bir yapıya bürünmektedir.

---

146 Metadata hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.
<http://www.niso.org/publications/press/UnderstandingMetadata.pdf>

147 Altıparmak / Akdeniz,a.g.e., s. 9

148

Altıparmak / Akdeniz,a.g.e., s. 16

149 http://www.radikal.com.tr/turkiye/hukümetin_gozde_burokrati_tibe_atandi-1167719

Bununla birlikte TBMM tarafından kabul edilen Devlet İstihbarat Hizmetleri Ve Milli İstihbarat Teşkilat Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifinin¹⁵⁰ 3 üncü maddesinin 8. fıkrası şu şekildedir.

b) Bu Kanun çerçevesinde görevleriyle ilgili olarak; kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu kapsamındaki kurum ve kuruluşlar ile diğer tüzel kişiler ve tüzel kişiliği bulunmayan kuruluşlardan bilgi, belge, veri ve kayıtları alabilir; bunlara ait arşivlerden, elektronik bilgi işlem merkezlerinden ve iletişim alt yapısından yararlanabilir ve bunlarla irtibat kurabilir. Bu kapsamda talepte bulunulanlar kendi mevzuatlarındaki hükümleri gerekçe göstermek suretiyle talebin yerine getirilmesinden kaçınamazlar.

Söz konusu bu maddede; istihbarat birimlerine TİB'in mahkeme kararıyla elde edebileceği verileri herhangi bir koşul olmaksızın iletmekle yükümlü hale geleceğini söylemek mümkündür. Böylece İstihbarat birimleri dilediği zaman ve keyfi olarak ilgili kurum veya kuruluşlardan veri talep edebilmelerine imkan sağlanmıştır.

Kanunda; 5651 sayılı Kanunun 3 üncü maddesine eklenen 4. fıkrasında yer alan verilerin verilmesini mahkeme kararına bağlayan düzenleme de geçersiz hale gelecektir. Devletin bir kurumuna getirilen sınırlama diğer kurumu için aranmamaktadır. Bu da maddenin sınırlayıcılığı konusunda şüphe doğuracaktır. İstihbarat birimleri herhangi bir hukuki incelemeye dahil olmadan Türkiye'de interneti kullanan herkes hakkında kişisel veri talep etme ve toplama hakkına sahip olabileceği şüphesini doğurmaktadır.

---

150 <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss563.pdf>

Devletin koruyucu refleksleri, toplumu özgürleştirici değil bilakis sınırlayıcı, kontrol edici bir zihniyetle çalışmaktadır. Bu kontrol mekanizması yasaların elverdiği ölçüde gerçekleşmekte bu bazen toplum davranışlarını takip etme, verilerini toplama ve işleme olarak gerçekleşmekte bazen de bu veriler ışığında gerekli kısıtlama yöntemlerle toplumun özgürlükleri daraltılmaktadır.

5.4.1. Siber Uzayda Özgürlüklerin Sınırlanması: Twitter Ve Youtube'un Engellenmesi

Hali hazırda sorunlu olan 5651 Sayılı Kanun ile birlikte İnternet üzerinde devlet hakimiyetini artırıcı başka kanun tekliflerinin olmasıyla, ifade özgürlüğü konusunda ciddi kaygılar oluşmaktadır. Düzenlemeden önceki haliyle bile Telekomikasyon İletişim Başkanlığı tarafından re'sen verilen idari tedbir kararlarıyla engellenen ve sayısına resmi olarak hiçbir hükümet sitesinde yer almayan yasaklı siteler bulunmakta¹⁵¹ iken, özel hayatın korunması gibi bir bahaneyle gerçekleştirilen yeni düzenleme ile TİB'e sağlanan geniş yetkiler sonrası internette bireylerin kendilerini ne derece özgürce ifade edebilecekleri hususunda derin kuşku oluşmaktadır. Düzenlemeyle ilgili hali hazırda çeşitli kaygılar mevcut iken 20.03.2014 tarihinde TİB herhangi bir yargı kararı bulunmamasına rağmen¹⁵² idari bir kararla Twitter'a erişimi engellemiştir.

TİB'in kararı şu şekildedir:

---

151 Altıparmak / Akdeniz,a.g.e., s. 1

152 <https://t24.com.tr/haber/mahkeme-yasak-karari-yok-gerekesiyle-tbbnin-twitter-basvurusunu-reddetti/254033>

“ ...

Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı, 5651 sayılı Kanun ve diğer ilgili mevzuat hükümlerine göre çalışmalarını yürütmektedir.

Vatandaşlarımızın şikayetleri üzerine, Twitter’da kişilik haklarının ve özel hayatın gizliliğinin ihlali nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti mahkemelerince erişimi engelleme kararları verilmiştir.

Bu kararlar, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı’na ulaşmış ve Başkanlığımız tarafından içeriğin çıkarılması Twitter’den istenmiştir.

Ancak, mahkeme kararlarının uygulanması hususunda tüm iyi niyet çabalarımıza karşılık Twitter bu kararlara duyarsız kalmış ve mahkeme kararlarını tanımamıştır.

Yurtdışı merkezli sözkonusu internet sitesi Türkiye Cumhuriyeti mahkemelerinin vermiş olduğu kararları yok saymıştır.

Bu nedenle, vatandaşlarımızın ileride telafisi mümkün olmayacak mağduriyetlerinin önlenmesi için başka bir seçenek kalmadığından mahkeme kararları doğrultusunda Twitter’a erişimin engellenmesi tedbiri uygulanmıştır. Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı, hukuk devleti ilkesi çerçevesinde mahkeme kararlarını uygulamakla yükümlüdür.

Yurt dışı merkezli söz konusu internet sitesi, Türk mahkemelerinin kararlarına uyarak hukuka aykırı içerikleri çıkardığı takdirde, tedbir amaçlı uygulanan erişimin engellenmesine son verilecektir.

Kamuoyuna saygıyla duyurulur.”¹⁵³

Ancak kabul edilen 5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanuna göre TİB sadece mahkeme kararı ve savcı talebiyle site kapatabilme yetkisine sahipken Twitter'a genel bir erişim yasağı konulması, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne, Anayasa'nın 6.ve 9. maddelerine¹⁵⁴ ve internet düzenlemelerini de içeren 5651 sayılı Kanun'a aykırıdır¹⁵⁵.

Açık bir şekilde ortadadır ki; TİB kendisinde olmayan bir yetkiyi kullanarak, kanuna aykırı bir şekilde siteyi kapatmıştır¹⁵⁶. TİB, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 7/3/2014 tarih ve 2011/762, Samsun 2. Sulh Ceza Mahkemesinin 4/3/2014 tarih ve 2014/223, İstanbul Anadolu 5. Sulh Ceza Mahkemesinin 18/3/2014 tarih ve 2014/181 ve İstanbul Anadolu 14. Asliye Ceza Mahkemesinin 3/2/2014 tarih ve 2011/795 sayılı kararlarına istinaden, koruma tedbiri kararı uygulamış ve *twitter.com* adresine ulaşım engellenmiştir. Ancak verilen karar sadece dava konusu olan hesapların kapatılmasına yönünde alınmış kararlar olmakla birlikte, genel bir erişim yasağı içermemektedir. Politik bir karar olduğu apaçık ortada olan erişim engelleme kararına Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı tarafından Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı ve Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'na yürütmeyi durdurma amacıyla dava açılmış, Ankara 15. İdare Mahkemesi 25/3/2014 tarihinde davalı idarelerin savunması ve ara

---

153 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140403-18.pdf>

154 http://cyber-rights.org.tr/docs/AYM_ek_dilekce_son_web.pdf

155 Metin Feyzioğlu, TBB Başkanı, <http://www.posta.com.tr/siyaset/17-aralik-depremi/HaberDetay/Twitter-yasagina-ilk--itiraz-basvurusu--yapildi-.htm?ArticleID=221385>

156 Yaman Akdeniz, http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2014/03/140321_twitter_hukuki.shtml

karar cevabı alınıp ya da savunma ve ara kararına cevap verme süresi geçip yeni bir karar verilinceye kadar dava konusu işlemin yürütmesinin durdurulmasına oyçokluğuyla karar vermiştir.

Ankara 15. İdare Mahkemesinin anılan kararının yürütmenin durdurulmasına ilişkin kısmı şu şekildedir:

“..
Dava konusu işlemin "twitter.com" isimli internet sitesine erişimin tamamen engellenmesine ilişkin olması, bu durumun Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile güvence altına alınan ifade ve haberleşme hürriyetini kısıtlayabilecek nitelikte olması ve uygulanması halinde telafisi güç zarar doğurabilecek nitelikte bulunması nedeniyle, davalı idarenin savunması ve ara kararı cevabı alınıp ya da savunma ve ara kararına cevap verme süresi geçip yeni bir karar verilinceye kadar dava konusu işlemin yürütülmesinin durdurulmasına... Savunma ve ara kararına cevap verilebilmesi için davalı idarelere (15) gün süre tanınmasına, 25/03/2014 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi.”¹⁵⁷

ancak alınan karar uygulanmamakla birlikte 27.03.2014 tarihinde *youtube.com* sitesi de benzer politik gerekçelerle erişime engellenmiştir.

Üstelik kararın uygulanmamasından sorumlu olanların hukuki ve cezai sorumluluklarını istemek de mümkün değildir. Çünkü 5651 sayılı Yasanın Ek 1.maddesinin 6.fıkrasına göre "Başkanlık personelinin, kanunlar kapsamındaki görevlerini yerine getirirken, görevin niteliğinden doğan veya görevin ifası sırasında işledikleri iddia olunan suçlardan dolayı haklarında cezai soruşturma yapılması,

---

157 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140403-18.pdf>

Telekomünikasyon İletişim Başkanı için ilişkili Bakanın, diğer personel için ise Kurum Başkanının iznine bağlıdır." Aynı şekilde İdari Yargılama Usulü Kanunu uyarınca da kararı yerine getirmeyen kamu görevlileri hakkında dava açılmamaktadır. Anılan Yasanın 28.maddesinin 4. fıkrasına göre "*Mahkeme kararlarının süresi içinde kamu görevlilerince yerine getirilmemesi hâlinde tazminat davası ancak ilgili idare aleyhine açılabilir*¹⁵⁸."

Tüm bu yasaklamalar yaşanırken kullanıcıların yasaklı sitelere girmek için kullanıldığı yöntemlerden biri olan DNS değişikliği yönteminin tespiti üzerine Google DNS¹⁵⁹ adresine erişim de engellenmiştir. Ancak engellenmenin de ötesinde erişim sağlayıcıların DNS zehirlenmesi¹⁶⁰ ve benzer yöntemlerin kullanıldığına dair ciddi iddialar ortaya çıkmıştır.

Yasaklı sitelere Google DNS veya Open DNS sunucuları üzerinden yapılan sorgulamalarda Türk Telekom Sunucularına yönlendirildiği anlaşılmaktadır¹⁶¹.

Bu süreci kısaca özetlemek gerekirse; Google DNS veya Open DNS kullanıldığında, kullanıcıların sorguları erişim sağlayıcıların sunucusuna gitmekte ve burada bekletilmektedir. Kullanıcıların normal koşullarda DNS'lerle erişmesi gereken adrese sahte DNS sunucusunda bekletildiği için erişememekte ancak yaptığı sorgu bilinmektedir. Böylece herhangi bir hesabın, kim tarafından kullanıldığı belirlenebilmektedir. DNS zehirlenmesinde ise kullanıcının bağlandığını sandığı IP/url

---

158 http://cyberrights.org.tr/docs/Anayasa_Twitter_Basvurusu.pdf,
http://cyberrights.org.tr/docs/AYM_ek_dilekce_son_web.pdf

159 Ayrıntılı bilgi için bkz. http://tr.wikipedia.org/wiki/Google_DNS

160 DNS spoofing http://tr.wikipedia.org/wiki/DNS_spoofing

161 <https://twitter.com/esesci/status/449908746651586560/photo/1> ,
http://www.evrensel.net/haber/81187/sansurde-yeni-taktik-sahte-dns.html#.U0FXJ6h_uSo

manipüle edildiği için bilgilerin ele geçirebileceği bambaşka bir yere yönlendirilmekte böylece örneğin twitter.com'a girdiğini sanan kullanıcı sahte bir Twitter sitesi üzerinden tüm bilgileri elde edilebilmektedir. “DNS Spoofing” ile ilgili Google, erişim sağlayıcıların DNS yönlendirmesi yaptığını doğrulayan açıklamasında; *“Türkiye’deki erişim sağlayıcıları muhtemelen kullanıcıları takip etmek için Google DNS kılıfına giriyor. Birçok güvenilir kaynaktan aldığımız raporlara ve kendi ekibimizin yaptığı araştırma sonucu Google DNS’in önüne geçilmeye çalışıldığını doğruladık.”*¹⁶² şeklinde ifade kullanmıştır. Devlet eliyle açık bir fişleme olan bu durum, engellenenin beslendiği zihniyetin asıl amacının ortaya konulması açısından önemli ipucu vermektedir.

Bu kanıtlar ışığında değerlendirmek gerekirse resmi makamlar tarafından sadece erişim engellemnin yeterli görülmediği, gözetlemenin kaçınılmaz olduğu, kullanıcıların internetteki hareketlerinin izlendiğinin, fişlendiğinin açık ve net bir kanıt olduğunu söylemek mümkündür. Siber uzayda, engelleme hiçbir zaman iktidar sahiplerinin istediği ölçüde, kelimenin gerçek anlamıyla iş görememektedir. İnternet ortamında her yasağı delmek için bir yöntem ortaya çıkmaktadır. Engellemelerin tam gerçekleşmemesi, gözetimin de tam gerçekleşmemesi anlamına gelmemektedir. Sana ortamda gözetim ve denetimden TOR¹⁶³ gibi çeşitli kaçma yöntemleri mevcut olsa dahi bu tür yöntemlerin, ileri bilgi gerektirdiği için kullanımları yaygınlaşmamakta, gözetim çoğunluk için kaçınılmaz olmaktadır. Gözetlemeden kaçmak zorlaşırken özgür dolaşımda oldukça zorlaşmaktadır. Resmi / hakim ideoloji ile ters düşmek ve veya tehlike oluşturmanın sonucu da yasak olarak ortaya çıkmaktadır.

---

162 <http://googleonlinesecurity.blogspot.com.tr/2014/03/googles-public-dns-intercepted-in-turkey.html>

163 Tor (The Onion Router); kişi ve grupların kendi gizlilik ve güvenliklerini ön planda tutarak internette işlem ve gezinti yapabilmelerine olanak tanıyan ve sanal tüneller sayesinde bağlantıların maskelenmesi mantığıyla çalışan bir ağıdır. [http://tr.wikipedia.org/wiki/Tor_\(anonim_a%C4%9F\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Tor_(anonim_a%C4%9F))

Bir diğ er erişimi engellenen site olan Youtube'un yasaklanma süreci ise Dışışleri Bakanlığı'nın gizli Suriye toplantısına ait ses kayıtlarını yayınlayan “secim gudumu” rumuzlu kullanıcı ile ilgili Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'na başvurusu ile başlamıştır. Başvuru sonrası idari bir kararla Youtube, erişime engellenmiştir. TİB mahkemeye başvurmuş, başvurunun yapıldığı gün mahkeme kapatılmayla ilgili kararını vermiş, yasağın gerekçesi olarak TİB'in erişim engelleme sorgulama sayfasında¹⁶⁴ ise Gölbaşı Sulh Ceza Mahkemesi'nin 27/03/2014 tarih ve 2014/358 sayılı kararına istinaden ve 5651 sayılı kanunun 8. madde 1/b bendi¹⁶⁵ uyarınca Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı tarafından koruma tedbiri uygulandığı gösterilse de, TBB'nin sitesinde yayınladığı mahkeme kararı ve dilekçeye göre ise Gölbaşı Sulh Ceza Mahkemesi “*siyasal ve askeri casusluk ile gizli kalması gereken bilgileri açıklama suçu ile ilgili olarak yapılan soruşturma kapsamında*” YouTube'a erişimi engellendiği belirtilmiştir. TBB'nin sitesinde yer alan kararda, 5651 sayılı kanuna dayanan herhangi bir karar olmamasına rağmen TİB'in erişim engellemeyi 5651 sayılı kanunun 8. madde 1/b bendinden verilmiş gibi göstermesi hukuksal açıdan sorunludur.

Türkiye'de, istihbarat, iç güvenlik gibi nedenlerle internet sitelerinin kapatılması için herhangi bir düzenleme bulunmadığı ve internet sitesi kapatma kararın dayandırılabilceği yasal düzenlemelerin, sadece 5651 sayılı internet yasası, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasası, Medeni Kanunun 24. maddesi¹⁶⁶ dayandırılması gerektiği için yasak 5651 sayılı kanunun 8. madde 1/b bendine dayandırılmıştır. Youtube'un engellenmesi sebebiyle ilgili olarak Dışışleri Bakanı

---

164 <http://eekg.tib.gov.tr/>

165 (b) 25/7/1951 tarihli ve 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanunda yer alan suçlar.

166 Gökhan Ahi, <http://hukuktabugun.com/youtube-da-aciliyor/>

Ahmet Davutoğlu, yasağın gerekçesinin ulusal güvenlik olduğunu belirtmiřtir¹⁶⁷. Söz konusu açıklama kapatılmanın gerçek sebebi hakkında fikir vermektedir.

Tüm bu süreçler yaşanırken Twitter hakkında verilen Ankara 15. İdare Mahkemesi'nin yürütmenin durdurulması kararının uygulanmaması, Twitter'ın tamamına erişimi engellenmesi kararı üzerine CHP Genel Başkan Yardımcısı Sezgin Tanrikulu, İstanbul Bilgi Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Yaman Akdeniz, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Kerem Altıparmak, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) işlemi nedeniyle Anayasa'nın 26., 27., 40. ve 67. maddelerinin ihlal edildiğini ve anılan işleme karşı etkili bir yargı yolu bulunmadığını ileri sürerek¹⁶⁸ Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır. AYM'nin ön inceleme sırasında bu başvuruyu kabul edilmezlik nedeni reddetmesi gerektiđini¹⁶⁹ savunanlar bulursa da AYM'nin vermiş olduğu kararda kabul edilebilirlik yönünden değerlendirme kısmı şöyledir:

“ ...

22. Başvurucular anılan işleme karşı idari yargı merciine başvurulmasının etkili bir başvuru yolu olmadığını, dolayısıyla bu yolun tüketilmesinin gerekmediğini ileri sürmüşlerdir.

23. Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının twitter.com isimli siteye erişimi engellemesine ilişkin başvuruların değerlendirilmesi sürecinde aynı işleme karşı Türkiye Barolar Birliğince yürütmeyi durdurma istemli olarak açılan iptal davasında

---

167 <http://www.turktime.com/haber/Disisleri-Bakani-Ahmet-Davutoglu-/277234/>

168 http://cyber-rights.org.tr/docs/AYM_ek_dilekce_son_web.pdf

169 Bekir Bozdağ, <http://gundem.bugun.com.tr/hukuken-sakat-haberi/1046609>

Ankara 15. İdare Mahkemesince 25/3/2014 tarihinde anılan işlemin yürütmesinin durdurulmasına karar verilmiştir.

24. Yukarıda (§14,§17) yer verilen mevzuat hükümleri uyarınca yargı kararının icaplarına göre gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecbur olan idarece anılan internet sitesinin bu konudaki mahkeme kararına rağmen erişime açılmadığı, her ne kadar kanunda yargı kararının yerine getirilmesine ilişkin sürenin otuz günü geçemeyeceği belirtilmiş ise de bu sürenin azami bir süreye işaret ettiği anlaşılmaktadır. Hukuk devletinde yargı kararının uygulanması, yalnızca şeklen bir yerine getirmeyi değil, objektif koşullar altında, olabilecek en kısa süre içinde, tespit edilen hukuka aykırılığın giderilmesini gerektirir. Bu konuda verilen yürütmeyi durdurma kararının, işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleştiği tespitine dayandığı ve yürütmesinin durdurulmasına karar verilen işlemin doğurduğu olumsuz etkinin idarece giderilmesi zorunluluğu da dikkate alındığında, TİB tarafından anılan sitenin derhal erişime açılmaması nedeniyle bu yükümlülüğün yerine getirilmediği anlaşılmaktadır.

25. İfade özgürlüğü, demokratik toplumun temellerinden biri olup toplumun gelişmesi ve bireyin kendini gerçekleştirme için vazgeçilmez koşullar arasında yer alır. Toplumsal çoğulculuğa ancak her türlü fikrin serbestçe ifade edilebildiği özgür tartışma ortamında ulaşılabilir. Bu bağlamda toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır. Aynı şekilde birey özgün kişiliğini düşüncelerini serbestçe ifade edebildiği ve tartışabildiği bir ortamda gerçekleştirebilir (B.No:2013/2602,23/1/2014, §41).

26. Ülkemizde milyonlarca kullanıcısı olan bir sosyal paylaşım sitesine erişimin engellenmesinin bu kişilerin demokratik toplumun temellerinden olan ifade özgürlüğünü sınırlayıcı etkisi dikkate alındığında, bu tür sınırlamaların hukuka

uygunluğunun acilen denetlenmesi ve hukuka aykırılık tespiti halinde sınırlamanın hemen kaldırılması demokratik hukuk devleti ilkesinden kaynaklanan bir zorunluluktur. Söz konusu idari uygulamaya ilişkin yukarıda belirtilen yürütmeyi durdurma kararına rağmen başvuru sahiplerinin ihlal iddiasına konu olan twitter.com isimli siteye erişimin halen mümkün olmadığı görülmektedir. Sosyal medyada belli olay ve olgulara ilişkin olarak paylaşılan haber ve düşüncelerin zamanın geçmesiyle güncelliğini yitirip etki ve değerini kaybedebileceği açıktır. Bu durumda yargı kararının yerine getirilerek siteye erişimin ne zaman sağlanacağı konusundaki belirsizliğin sürmesi karşısında ihlali ve olumsuz sonuçlarını ortadan kaldırmak bakımından etkili ve erişilebilir nitelikte bir koruma sağladığının söylenemeyeceği ve böylece başvuru sahiplerinin idare mahkemesine başvurularının etkili bir yol olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

27Başvuru sahiplerinin Anayasa'nın 26. maddesine ilişkin şikâyetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olmadığı görüldüğünden başvuruların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.”

Başvuruları ele alan Anayasa Mahkemesi, başvuru sahiplerinin haklarının ihlal edildiğine, erişimin tamamen engellenmesinin, ifade özgürlüğünün ihlali anlamına geldiğine oybirliği ile karar vermiştir.

Gerekçeli kararda “*Twitter.com sitesine erişimin tamamen engellenmesini öngören işlemin kanuni dayanağının bulunmadığı ve bu sosyal paylaşım sitesine erişimin kanuni dayanağı olmaksızın ve sınırları belirsiz bir yasaklama kararı ile engellenmesinin demokratik toplumların en temel değerlerinden biri olan ifade özgürlüğüne ağır bir müdahale olduğu açıktır*” ifadeleri kullanılmıştır.

Bu kararın ertesi günü, Twitter yeniden açılmıştır. Bunun üzerine Türkiye Barolar Birliği'nin itirazını kabul eden Gölbaşı Sulh Ceza Mahkemesi AYM'nin Twitter'a erişim engelini kaldıran kararına atıfta bulunarak YouTube yasağı ile ilgili olarak;

“...

ifade özgürlüğünün, sadece "düşünce ve kanaate sahip olma" özgürlüğünü değil aynı zamanda sahip olunan "düşünce ve kanaati (görüşü) açıklama ve yayma", buna bağlı olarak "haber veya görüş alma ve verme" özgürlüklerini de kapsamaktadır. Bu çerçevede, ifade özgürlüğünün, bireylerin serbestçe haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine ulaşabilmesi, edindiği düşünce ve kanaatlerden dolayı kınanamaması, bunları tek başına veya başkalarıyla çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir.”

“...

Anayasamızın 13. maddesine göre, temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamalar ancak kanunla yapılabilir ve demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı gibi hak ve özgürlüklerin özlerine de dokunulamayacağı dikkate alındığında, mahkememiz tarafından içerikleri sakıncalı görülen internet adreslerinin URL bazında, bunun mümkün olmaması halinde tüm bir siteye yönelik erişimin engellenmesi şeklinde, bahsi geçen siteye erişimin tamamen engellenmesini öngören ve sınırları belirsiz bir yasaklama kararı getiren mahkememiz kararının, demokratik toplumların en temel değerlerinden biri olan ifade özgürlüğüne ağır bir müdahale oluşturduğu kanaatine varılmıştır.

Bahse konu içerikler nedeniyle 'youtubecom' isimli internet sitesine erişimin engellenmesi yalnızca bu engellemeye dayanak gösterilen ve URL bazlı verilen kararlarla mümkün iken, 'youtube.com' isimli internet sitesine tamamen erişimin

engellenmesinin, 'youtube.com' ağından yararlanan tüm kullanıcıların ifade özgürlüğüne yönelik ağır müdahale niteliğinde olduğu anlaşılmıştır.

Ülkemizde milyonlarca kullanıcısı olan bir video paylaşım sitesine erişimin engellenmesinin bu kullanıcıların Anayasa'nın 26. ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 10. maddesinde korunan ifade özgürlüğüne müdahale olduğu, bir başka deyişle erişimin engellenmesi yönündeki sınırlamanın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin kriterlere aykırılık oluşturduğu, özel hayatın korunması ile ifade özgürlüğü arasındaki dengeyi sağlamadığı, bu suretle mahkememiz kararının 'youtube.com' isimli internet sitesine erişimin tamamen engellenmesine ilişkin kısmının, Anayasamız ve AİHS ile güvence altına alınan ifade ve haberleşme hürriyetini kısıtlayabilecek nitelikte olduğu anlaşıldığından itirazın kabulüne karar vermek gerekmiştir.”¹⁷⁰

Bu karar ile yayına erişimin engellenmesi kararını kaldırılmış, ancak 15 linkle ilgili yasağın ise devamına karar verilmiştir. Ancak Gölbaşı Cumhuriyet Savcılığı, suçla konu içeriklerin kaldırılmadığı gerekçesiyle YouTube yasağını kaldıran karara itiraz etmiştir. Gölbaşı Asliye Ceza Mahkemesi, söz konusu linklere dair kararın ilgili siteye tebliğine rağmen, bildirilen süre içerisinde gereğinin yerine getirilmemesi nedeniyle Youtube'a erişimin engellenmesine ve suçla konu içerikler kaldırılıncaya kadar erişim engelinin devamına karar vermiştir.

YouTube'a erişimin engellenmesi üzerine YouTube, avukatı aracılığıyla yasağın kaldırılması için başvururken, Twitter sürecine benzer bir şekilde CHP Genel Başkan Yardımcısı Sezgin Tanrıkulu, İstanbul Bilgi Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Yaman Akdeniz, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Kerem

---

170 <http://www.barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/youtube.pdf>

Altıparmak Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmuş, başvurunun AYM tarafından incelenmesi sonucu, yerel mahkemenin verdiği karara dayanarak, başvurucuların haklarının ihlal edildiğine karar vererememiş, erişimin engellenmesinin ifade özgürlüğünün ihlali anlamına geldiğine hükmederek, erişim engelini kaldırmıştır.

Yaşamın her alanında olduğu gibi internet ortamında da bireylerin kendilerini özgürce ifade edebilmelerini sağlamak devletlerin anayasal sorumluluğudur. Çeşitli güvenlik gerekçelerini öne sürerek bireylerin özgürlüklerini kısıtlamaları kabul edilebilir hiçbir yanı bulunmamaktadır.

Günümüzde paranoyaklık seviyelerine ulaşan güvenlikçi zihniyet yüzünden kamusal alanda birey kendini ifade edebilecek bir yer bulamaz hale gelmektedir. Toplumun, her katmanını kontrol etmek ve gözlemlemek isteyen iktidar sahipleri, interneti de aynı şekilde kontrol altında tutmayı ihmal etmemektedirler. Bu yaklaşım, beraberinde siber uzayda oluşan yeni ifade özgürlüğü sorunlarını doğurmaktadır.

6. İNTERNETTE İFADE VE ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ VE HUKUKSAL BOYUTLARI

6.1. İfade Özgürlüğü

Hegel'in ifadesiyle “*Dünya tarihi özgürlük bilincinde ilerlemedir*¹⁷¹.” Hegel, tarihsel sürecin, yeryüzünde özgürlüğün gerçekleşmesiyle oluşacak bir son noktası olduğu görüşündeydi¹⁷². Özgürlük bilincinin gelişmesi insanoğlu için tarih boyunca nihai hedef olmuş ve kazanımı için pek çok mücadele vermiştir. Bu kazanım neticesinde ise özgürce, düşüncelerini ifade etmeyi istenmiştir. Düşüncenin özgürce ifadesinin sınırları ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır.

Özgürlüğün sınırsızlığını savunan Mill, özgürlüğün ister hükümet, ister halk aracılığı ile olsun kısıtlanmasını kabul edilemez bulur¹⁷³ ve ortalama insanın ulaşabileceği

---

171 Hegel, Tarih Felsefesi, İdea Yayıncılık, İstanbul 2006, s. 22

172 Francis Fukuyama, Tarihin Sonu Ve Son İnsan, Gün Yayıncılık, İstanbul 2000, s. 89

173 Start Mill, Özgürlük Üzerine, Oda Yayınlar, İstanbul 2008, s.25

zihinsel düzeye düşünce özgürlüğü sayesinde ulaşacağını savunur¹⁷⁴. Ancak bu sınırsızlığa karşı çıkan, ifade özgürlüğü başkalarının yaşamını olumsuz yönde etkilememesi gerektiğini¹⁷⁵, toplum yararı sebebiyle, düşüncenin sınırlanabileceği ve hatta yasaklanabileceğini savunan görüşler de bulunmaktadır¹⁷⁶.

İfade özgürlüğü hem demokrasinin temel taşı, hem de sözleşme ile güvence altına alınmış diğer hak ve özgürlüğün kullanılabilmesi için ön şart niteliğindedir.¹⁷⁷ Roosevelt'e göre dünyadaki tüm insanların yararlanması gereken dört özgürlükten biri olan ifade özgürlüğü¹⁷⁸ AIHS'nin 10.maddesinde şu şekilde güvence altına alınmıştır:

“...

1.Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ulusal sınırlara bakılmaksızın, bir görüşe sahip olma, haber ve düşünceleri elde etme ve bunları ulaştırma özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletin radyo yayıncılığını, televizyon ve sinema işletmeciliğini izne bağlamasına engel değildir.

---

174 Mill, a.g.e., s. 48

175 Rapheal Cohen Almador, İfade, Medya Ve Etik Özgürlüğün Sınırları, Phonex Yayınevi, Ankara, 2002, s 13

176 Diana Woodward, Aframework Deciding Issues In Ethics, Liberty Trends, https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/7712/librarytrendsv39i1-2d_opt.pdf?sequence=1

177 Donna Gomien, Short Guide To The European Convention On Human Rights, Council Of Europe Press, Strasburg 1991, s. 22

178 Franklin Roosevelt, Birliğin Durumu konuşması, 1941, <http://voicesofdemocracy.umd.edu/fdr-the-four-freedoms-speech-text/>

2.Bu özgürlükleri kullanırken ödev ve sorumluluk içinde hareket edilmesi gerektiğinden, ulusal güvenlik, ülke bütünlüğü veya kamu güvenliği, suçun veya düzensizliğin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması, başkalarının şeref ve haklarının korunması, gizli bilgilerin açığa vurulmasının önlenmesi, yargılama organının otorite ve tarafsızlığının korunması amacıyla, demokratik bir toplumda gerekli bulunan ve hukukun öngördüğü formalitelere, şartlara, yasaklara ve yaptırımlara tabi tutulabilir.

...”

İfade özgürlüğünün çerçevesi çizilirken 10.maddenin ikinci paragrafında ise bu özgürlükler şu durum ve koşullarda sınırlandırılmıştır;

- ulusal güvenlik,
- ülke bütünlüğü,
- kamu emniyeti,
- suç işlenmesi veya düzensizliğin önlenmesi,
- genel sağlığın korunması,
- genel ahlakın korunması,
- gizli bilgilerin açığa vurulmasının önlenmesi,
- başkalarının şöhret ve haklarının korunması,
- yargı organlarının otorite ve tarafsızlığının sağlanması

Kamu otoriteleri ikinci paragrafta sayılan dokuz ayrı ölçüt bakımından ifade özgürlüğüne müdahalede bulunma hakkına sahiptir¹⁷⁹. Böylece otorite sahibi sosyal

---

179 Fikret İlkiz- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ve İfade Özgürlüğü Açısından Basın, Radyo Ve Televizyon Kanunlarının Değerlendirilmesi, <http://www.tchd.org.tr/MenuContent.aspx?id=136>

kontrol mekanizmalarını¹⁸⁰ devreye sokmaktadır. Bireylerin özgürlüklerini terk ederek birleşmesiyle oluşan ve egemenliğini halk ile meşruluk kazandıran devlet¹⁸¹, menfaatleri ekseninde, halkın genel hassasiyetlerini koruma adına ifade özgürlüğüne sınırlama getirebilmektedir. Reel dünyanın iz düşümünü, sanal dünyada da görmek mümkündür. Sınırsız ağda varolan, sınırsız ifade yetisi bu yolla kısıtlanabilmektedir.

6.1.1 İnternette İfade Özgürlüğü

İnternet kullanımının yaygınlaşması ile birlikte bu araçla gerçekleştirilen iletişim giderek insanın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Gelişen teknolojilerin bir sonucu olarak internette, her ne kadar ekonomik faktörler etkili olsa da, teknolojik olarak ulaşım kolaylaşmış, gündelik hayatın doğal bir parçası olmuş, sağladığı anındalık sayesinde ise fikirlerin, eleştirilerin, düşüncelerin paylaşımalarını kolaylaştırmıştır. Ancak altyapısı sınırsızlığa izin verse dahi, çevrimdışı dünyada olduğu gibi çevrimiçi dünya için de ifade özgürlüğünün sınırsızlığı söz konusu olmamaktadır. Alemdar, internetin, onu yönetlerin izin verdiği ölçüde özgür olduğunu ifade etmektedir¹⁸². Bu denetlenme mekanizması çeşitli yasal düzenlemeler ile ifade özgürlüğünün müdahalesine hukuksal olarak meşrutiyet kazandırmaktadır¹⁸³. Kontrol mekanizmasının nihai amacı; gözetleme, denetleme, sınırlandırmalar ve engellemelerdir. İnterneti sınırlandırmak için ise erişimin engellenmesi, filtreleme¹⁸⁴

---

180 Sulhi Dönmezler, Toplumbilim, Beta Basım Yayın, İstanbul, s. 269

181 Yusuf Şevki Hakyemez, Egemenlik Kavramı, Seçkin Yayıncılık, İstanbul 2004, s. 37

182 Alemdar Korkmaz, Bilişim Hukuku Kurultayı Konuşmasından, Bilişim Dergisi, İstanbul, s. 32

183 Ayrıntılı bilgi için bkz. İnternetin Dönüşümü Bölümü

184 Filtreleme hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <http://akgul.bilkent.edu.tr/IK/IK-filtre-raporu.pdf>

gibi çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. TÜSİAD'ın raporunda ifade edildiği üzere, bireylerin internet sitelerine erişiminin engellenmesi temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması anlamına geldiği belirtilmektedir¹⁸⁵.

Birleşmiş Milletler de internet erişimini *bir insan hakkı* olarak tanımlamıştır. İnsan Hakları Konseyi'nin, İnternet'te İnsan Haklarının Gelişimi, Korunması ve Kullanılması/Yaralanılması kararı¹⁸⁶; *Özellikle ifade özgürlüğü olmak üzere İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin ve Uluslararası Sivil ve Siyasi Haklara İlişkin Sözlemelerin 19'uncu maddeleri uyarınca çevrimdışı olduğunda sahip olunan hakların çevrimiçiyken de korunmasını, bu hakların ülke sınırlarına bağlı olmaksızın ve kişinin istediği herhangi bir medya aracılığıyla uygulanmasını onaylar.*

İfade özgürlüğünü düzenleyen 19. madde ile sınırsız bir özgürlük tanınmamıştır. Kamu otoriteleri, ifade özgürlüğüne müdahalede bulunma hakkına sahiptir.

1. Herkesin, bir müdahale ile karşılaşmaksızın fikirlere sahip olma hakkı vardır.

2. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir; bu hak bir kimsenin ,ülke hudutlarıyla sınırlanmaksızın sözlü, yazılı veya basılı veya sanatsal ürün şeklinde veya kendi tercih ettiği başka bir iletişim vasıtasıyla her türlü bilgi ve düşüneyi arama, edinme ve ulaştırma özgürlüğün, de içerir.

---

185 TÜSİAD'ın, 5651 Sayılı Yasa değişikliği tasarısı hakkındaki görüşleri için bkz. http://internetkurulu.org/Images/Editor/tusiad_5651_erisimin_engellenmesi_4_0.doc

186 <http://www.regeringen.se/content/1/c6/19/64/51/6999c512.pdf>

3. *Bu maddenin ikinci fıkrasındaki haklar özel bir ödev ve sorumlulukla kullanılır. Bu nedenle bu hak, sadece hukuken öngörülen ve aşağıdaki sebeplerle gerekli olan sınırlamalara tabi tutulabilir:*

- a) *Başkalarının haklarına ve itibarına saygı;*
- b) *Ulusal güvenliği veya kamu düzenini (ordre public) veya sağlık ve ahlaki koruma.*

Ulusal güvenlik, çocukların, insanların temel haklarının korunması adına öne sürülen sınırlamalar, ifade özgürlüğünü tehdit edici unsurların önünü açabilmektedir. Böylelikle devlet, toplumun haklarını korurken kendine karşı gelişebilecek tehlike ve/veya zorlamaların da önüne geçebilmektedir.

İnternette ifade özgürlüğünün bir diğer tartışmalı boyutu veri güvenliği ve anonimliğin önündeki engellerdir. Siber uzayda anonimliğin temel bir hak olduğunu savunan görüşler bulunmaktadır. Bu görüşe göre anonimlik hakkı ifade özgürlüğü ve özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı ile çok yakından ilgilidir¹⁸⁷. İnternet Üzerinde İletişim Özgürlüğü Üzerine Deklarasyon göre; İnternet kullanıcılarının kimliklerini ifşa etmeme isteklerine, çevrimiçi gözetime karşı korumayı garantiye almak ve bilgi ve düşüncelerin özgür ifadesini çoğaltmak amacıyla, internet kullanıcılarının kimliklerini ifşa etmeme isteklerine saygı göstermelidir¹⁸⁸.

Görece, “internet sayesinde bilgiye ulaşmak ve yaymak” çerçevesinde değerlendirildiğinde ifade özgürlüğünün kolaylaştığını söylemek mümkün olsa da özellikle, devletler tarafından kontrol edilen bu yapıdaki ifade özgürlüğü hakim

---

187 Yaman Akdeniz, “Anonymous Now”, Index on Censorship: The Privacy Issue, 2000/3, http://www.cyber-rights.org/documents/index_article.htm

188 http://www.coe.int/t/information/society/documents/Freedom%20of%20communication%20on%20the%20Internet_en.pdf

ideolojiyi tehdit edici veya hassasiyetlerini rahatsız edici unsurlar içerirse söz edilen bu özgürlük platformu, bir nevi fişleme platformuna dönüşebilmektedir. Çeşitli güvenlik gerekçeleri bahane edilerek anonimliğin önündeki engeller sebebiyle veriler depolanmakta, kullanıcıların hareketleri her an takip edilebilmektedir. Burada öne çıkan diğer bir hak ise unutulma hakkıdır. İnternet davranışlarının, paylaşılan görüşlerin, beğenilerimiz ve hatta özel yazışmaların çeşitli güvenlik sebepleriyle denetleniyor olması ifade özgürlüğün önündeki birincil tehditlerden biridir, ancak bir o kadar önemli olan bir diğer hak; ifade özgürlüğünü kullanılarak paylaşılan görüş ve düşüncelerin kalıcı olarak silinmesini isteme hakkı olan; unutulma hakkıdır.¹⁸⁹ Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi'ne sunulan teklifin 17. maddesinde “*veriler uzun süredir toplanış amaçları çerçevesinde kullanılmıyor ve kullanıcı da söz konusu verilerin saklanmasına rıza göstermiyorsa veri denetçisi kullanıcıya ait verileri gecikmeksizin silmek ve daha fazla yayılmalarını engellenmesinden sorumludur.*” şeklinde düzenlenmiş, “*ancak, ifade özgürlüğünün korunması, genel sağlığı ilgilendiren bir konuda kamu yararının olması gibi şartların varlığının yanı sıra tarihsel, istatistiksel ve bilimsel amaçlar ile Avrupa Birliği'nin veya üye devletlerin hukuk sistemlerinin gerekli kaldığı durumlarda denetleyici veriyi tutma vesaklama hakkına sahiptir.*” şeklinde istisnai durum gösterilmiştir¹⁹⁰.

Bununla birlikte ifadenin özgürce paylaşmanı açıkça sınırlayan ve engelleyen erişim engelleme gibi bir takım teknikler işlevselliği bakımından da tartışılmaktadır. Bu gibi

---

189 95/46/EC Sayı ve 24/10/1995 tarihli Avrupa Birliği yönergesinde değişiklik yapılmasına ilişkin 25/01/2012 tarihli tasarı teklif metni için bkz.

http://ec.europa.eu/justice/dataprotection/document/review2012/com_2012_11_en.pdf

190 Serdar Güleler, Dijital Hafızadan Silinmeyi İstemek: Temel Bir İnsan Hakkı Olarak Unutulma Hakkı, TBB Dergisi, Ankara 2012, s. 234, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2012-102-1218>

engelleme tekniklerini atlatabilmek için pek çok yöntem bulunmaktadır.¹⁹¹ Ancak gene de bu tip engellemelerin varlığı bir zihniyetin ortaya konulması, özgürlüklere resmi bakışın anlaşılması bakımından önemlidir ve internetin özgürlüğü konusunda kuşku yaratmaya devam etmektedir.

Fikirlerin paylaşımının kolaylaşması, aynı veya farklı düşünceden insanların birbirleriyle daha rahat ve hızlı bir biçimde iletişmesi, mekansallığa bağlı olan örgütlenmenin de yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Bireyler arasındaki ilişkilerin belirleyici faktörü olan fiziksel yakınlık dönemi kapanmaya başlamış¹⁹², bunun yerini belirli bir mekana veya zamana bağlı olmayan “fikirsel yakınlık” almıştır.

6.2. İnternette Örgütlenme Özgürlüğü

İnternet kökenli bu yeni örgütlenmenin, eski örgütlenme biçimine göre en önemli farklarından birinin dikey hiyerarşi yapısının genel olarak yataylaşmış olmasıdır. Klasik örgütlenme biçimine göre kontrol yetkisinin tek elde toplanmadığını, olaylar karşısında ani gelişen bireysel tepkilerin, kolektif bir reflekse dönüştüğü bir yapı olduğunu söylemek mümkündür. Bu yataylık ve kontrolden uzak bireysellik, alt-üst ilişkisi içermeyen, görece daha sorgulayıcı, biat kültüründen uzak bir yapı olarak karşımıza çıksa da, bu kontrolsüzlük beraberinde manipülasyona açık bir yapının doğmasına da zemin hazırlamaktadır.

---

191 Site yasaklarını aşmanın pekçok yöntemi bulunmaktadır. Bazı yöntemler için bkz. <http://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/104332-internet-sansurunu-asma-kilavuzu>, <http://www.hongkiat.com/blog/9-alternative-ways-to-access-blocked-sites/>

192 Barry Welmann / Milena Guila, *Virtual Communities An Communities:Nt Surfers Don't Ride Alone, Communities İn Cyberspace*, s. 169, <http://groups.chass.utoronto.ca/netlab/wp-content/uploads/2012/05/Net-Surfers-Dont-Ride-Alone-Virtual-Community-as-Community.pdf>

İyimser bir yaklaşımla Comninos, internette paylaşımın olduğu yerde örgütlenme ve toplanma özgürlüğünün kullanabileceğini ifade eder¹⁹³ ancak internet paylaşımların yapılabilmesi tek başına örgütlenme ve toplanma özgürlüğünün varlığını işaret etmez. Belli bir grup içerisinde düşüncelerini sadece paylaşımında bulunarak ifade etmek farkındalık yaratmakta olsa da çoğunlukla toplumsal tepkinin kontrollü, bir şekilde tepkinin sönmelenmesine de sebep olabilmektedir.

İnternet, farklı kişiler arasında paylaşımı, iletişimi, organize olmayı, farkındalığı arttırarak kolektif bir tutumu hızlı bir şekilde sergilemeye imkan sağlayabilir ancak bu tek başına toplumsal hareketleri üreterek, kitleleri harekete geçiremez ancak hali hazırda harekete geçen kitlelerin etkileşim içerisinde bulunma imkanını kolaylaştıran bir araç işlevi görür.

6.2.1 Yeni Örgütlenme Biçimi Olarak Gezi Parkı Direnişi

Gezi Park'ı direnişi, istanbul 6'ncı İdare Mahkemesi ve 2 nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu kararına rağmen yapılmak istenen Topçu Kışlası projesi kapsamında Gezi parkının yıkılmasını engelleme eylemleri ile başlamıştır.

27 Mayıs 2013 gece yarısı başlayan yıkımı durdurmak için direnişe geçen bir grup gence, polis müdahalede bulunmuştur. Ertesi gün ağaçları sökmek için harekete geçen kepçenin önüne geçen İstanbul 2. bölge milletvekili Sırrı Sürreya Önder'in, yıkımı

---

193 Alex Comninos, Freedom Of Peacefull Assembly And Freedom Of Association And The İnternet, Apc İssue Paper, <http://www.apc.org/fr/system/files/cyr%20english%20alex%20comninos%20pdf.pdf>

engelleme haberinin özellikle sosyal medya üzerinden hızla yayılması ile bir avuç insan¹⁹⁴ ile başlayan eylemler geniş kitlelere ulaşmıştır.

Haberin yayılmasıyla, sanatçılardan aktivistlere, öğrencilerden STK'lara kadar geniş bir kesim Gezi Parkı'nda nöbet eylemlerine katılmaya başlamış, #direngeziparki¹⁹⁵ ve #occupygezi¹⁹⁶ hashtagleriyle Twitter'dan anında haber akışı sağlanmıştır. Ancak çevik kuvvet ekiplerinin 30 ve 31 Mayıs sabah saat 5 civarı gerçekleştirdiği şafak baskınlarıyla ve özellikle 31 Mayıs sabahında uyguladığı orantısız gücün yarattığı tepki sosyal medya üzerinden çığ gibi büyümüş ve eylem çağrıları yapılmıştır.

Bir avuç insanla, ağaçların kesilmesine tepki olarak başlayan eylemler yapılan sert müdahaleler ve Başbakan Erdoğan'nın da açıklamalarının yarattığı tepkiyle kitlesel bir hal almıştır. Gezi Parkı'ndan başlayan eylemler birkaç gün içerisinde tüm Türkiye'ye sıçramış bölgesel bir nedenle çıkan Topçu Kışlası'na itiraz eylemleri özgürlük ve daha fazla demokrasi talepleriyle “haysiyet ayaklanmasına”¹⁹⁷, taleplerin cevapsız kalması sonucunda ise hükümet karşıtlığına evrilmiştir.

Gezi Parkı eylemlerinde öznelerin yeni bir kolektif özneye dönüşümü, zor görünen bir birlikteliğin “an” içinde orataya çıkışı, oluşan bu yeni kolektif özneye ise teklik

---

194 Sırrı Süreyya Önder “Bir avuç insan, insanlık adına burda”
http://www.radikal.com.tr/turkiye/gezi_parkinda_agaclar_kesilmesin_nobeti_basladi-1135254

195 #direngeziparki etiketine ilk gün 2 milyon 619 bin tweet atıldı.

196 İlk 2 gün #occupgezi etiketine toplamda 2 milyon 877 bin tweet atıldı.

197 Ahmet İnsel, Haysiyet Ayaklanması, Radikal, 2013,
http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ahmet_insel/haysiyet_ayaklanmasi-1136174

ile çokluk arasında yeni bir iletişim imkanı sunan internetin, özelinde sosyal medyanın, mekansallığı ortadan kaldıran yapısı, bu süreçte yeni bir yatay örgütlenme aracı olarak ortaya çıkmıştır.

Bu yataylığın “yönetimden / organizeden” uzak yapısı bir akım olarak tepkinin kontrolünü zorlaştırmıştır. Bu süreçte yataylığın verdiği kontrolsüzlüğün getirmiş olduğu dezenformasyon gibi negatif durumlar gene “örgütsüz bir örgütlü tutum” içerisinde çözülmeye çalışılmıştır. Belli ölçüde başarı sağlanmış olsa dahi bilginin kontrolsüzlüğü ve klasik anlamda bir örgütlü yapının olmayışı kaotik ortamı beslemiş, manüpilasyona ortam hazırlamıştır.

Mekansallığın ortadan kalktığı bu yeni örgütlenme biçiminde, anımsalılık, kısa sürede, çok sayıda insana, herhangi bir mekan ve zaman sınırı olmaksızın ulaşma kapasitesi özellikle Gezi Parkı eylemleri sürsince iletişimin kolaylaşmasına imkan sağlamıştır. Eylemciler buldukları yerdeki eylemlerle ilgili bilgileri, ilk yardım çağrıları, ihtiyaç listelerinin paylaşımı, içerik paylaşımların rahat yapılabilmesi için bölgedeki wi-fi şifreleri, saklanma konusunda yardımcı olan mekanların bilgileri gibi pek çok bilgi paylaşımı yapmışlardır. Eylemcilerin iletişimin kolaylaştıran platformlar aynı zamanda onların takibini de kolaylaştırmıştır. Böylece hem takip eden hem edilen için çift yönlü kullanım söz konusu olmuştur.

Gezi eylemleri sırasında destek verenler ve vermeyenler olarak 2 ayrı gruplaşma öne çıkmıştır. Özellikle Twitter'da bu iki grubun trend topic savaşları başlamıştır. Başlattıkları hashtagleri “*trend topic*”e sokabilmek için retweet çağrıları yapılmaya başlanmış, hashtagler sayesinde birbirinden bağımsız bireylerin bir amaç için biraraya gelmesi kolaylaşmıştır. Ancak bu durum hükümet tarafından kontrol altına alınmak istenmiştir. Sosyal medya için yeni düzenlemenin gerekliliği ile ilgili hükümet kanalından açıklamalar gelirken bir yandan da muhalif görüşleri kontrol altına almak için sosyal medya gözetimleri başlatılmıştır. İzmir'de, yalan tweet atarak halkı galyana

getirdiği iddiasıyla 38 kişi Türk Ceza Kanu'nun 214 ve 217. maddeler uyarınca gözaltına alınmıştır. Ancak yaratılan kontrol algısı çok daha etkili olmuştur. Özellikle 5 milyon tweetin inceleneceği¹⁹⁸ şeklindeki haberlerden sonra Gezi Parkı eylemlerine destek veren kişilerden, eski paylaşımlarını silenler, hesaplarını kapatanlar veya Twitter hesaplarını kilitleyenler olmuştur.

Aynı dönemde Facebook'un hükümetle bilgi paylaşımında bulunduğu dair çeşitli açıklamalar da yapılmıştır¹⁹⁹. Yaratılan bu yeni korku ortamında bireylerin internet ortamında da yeterince özgür olmadıkları algısı başarılı bir şekilde oluşturulmuştur. Bu yönetim beraberinde safların belirginleşmelerine yol açmış, bunun doğal sonucu olarak ise bireyler kendilerine yakın gördükleri eğilim ve/veya düşünce etrafında toplanmaya başlamışlardır.

Toplumsal denetim bireyleri tepki verme aşamasında da yalnız bırakmamaktadır. Birey / özne aidiyet hissettiği gruba/görüğe uyum sağlamak için çevresini gözlemler ancak bu o gruptan herkesin görüşünü tekrar edeceği veya benimseyeceği anlamına da gelmez. Özne, çoğunlukla fikir önderi olarak tanımladığı kişilerin görüşlerine bekler, önem verir ve çoğunlukla kendi fikrini buna göre şekillendirir veya susar. Bu birlikte tepki oluşturmanın verdiği güçlü olabilme algısından kaynaklanmaktadır. Gözlemler ve tepkiler oluşturulurken referans noktası kişiler olduğu gibi bazı durumlarda, grubun yapısına da bağlı olarak bu kişilerin konumları ve düşünceleri sorgulanmadan kabul edilip tekrarlanır. Baskın olan grup konuşurken diğer grup susar. Bunun en birincil neden ise yaratılan bu “korku” durumudur. Bu korkunun

---

198 <http://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/emniyetten-5-milyon-tweete-inceleme-haberi-74757>

199 http://www.radikal.com.tr/turkiye/twittertan_hukumetin_isbirligi_onerisine_ret-1139187

daha yoğun olduğu gruplanmalar yapısal olarak otoriteye bağımlı olanlardır. İnternetin yatay yapılanması da buna engel teşgil etmez, durum sanal ortamda da aynı şekilde ortaya çıkmaktadır.

7 SONUÇ

Toplumunu anlama çabası tarih boyunca pek çok düşünürün ilgisini çekmiş, bu konuda pek çok araştırma yapılmış, çeşitli teoriler oluşturulmuştur. Bu anlama çabasının temelinde yatan en önemli unsur ise onun dinamiklerinden gelen gücünden kaynaklanmaktadır. Sistemlerin devamını veya değışmesine yön verebilecek büyüklükteki bu gücün kontrol altında tutulması ise sistemi yönetenlerin yaşamsal önceliğı olmuştur.

Kamunun desteğı, onayı, sistemlerin yaşamsal faaliyetin atar damarlarıdır. Aynı zamanda sürekli beslenmelidirler. Bu da iktidarların halkı kontrol altında tutmasıyla mümkün olabilmektedir. Kanı pompalayan kalp gibi kitle iletişim araçları da halkın desteğini sağlayabilmek adına, hakim ideoloji lehine sürekli olarak mesaj bombardımanı yapmaktadır. Böylece hakim ideoloji kendi propagandasını gerçekleştirerek toplumu denetim altında tutabilmektedir. Gerekli gördüğü durumlarda ise kamunun desteğini alabilmek adına manipülasyona başvurmadan geri kalmaz. Manipüle edilen halkın kontrol altında tutulması, tarafsız haber alıp kendi fikrini oluşturabilen “bağımsız/özgür bireyden” daha kolaydır.

Son yıllarda internetin yaygınlaşmasıyla birlikte tarafsız haber alabilme ve dağıtılma imkanına kavuşulduğuna dair bir algı oluşmaya başlamış olsa dahi internetin bir tehdit unsuru olarak hakim ideolojilerin karşısına çıkmasıyla birlikte bu platformun da özgürlük alanının kısıtlandığını, aslında dahil olunan sistemin, internetin sınırlarını da kapsadığı gün geçtikçe daha iyi anlaşılmaktadır. Özgür sanılan bu platformun sistemin kontrolü dışı kalmasını beklemek, göz yumacağını ummak naif bir temenniden öteye geçmemektedir.

Özellikle hali hazırda ifade özgürlüğünün önünde engel olduğu şeklinde değerlendirilen 5651 sayılı Kanunun yeni düzenlemelerle çok daha denetleyici bir hal almıştır. Sadece ifadenin önünde engel olmanın da ötesinde idareye tanıdığı yetkilerle bireyin mahremiyeti noktasında da çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir. TBMM'ince kabul edilen 6532 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla getirilen düzenlemede; *güçlü demokrasiyi, güçlü istihbarat teşkilatının varlığına indirgeyen düşünce sistematigi resmi zihniyetin güvenlikçi yaklaşımının anlaşılması açısından önemlidir. İnternetin özgürlüklerini bu zihniyetin çizdiği yasal çerçeve içerisinde var olmaya çalıştığının unutmamak gerekmektedir.*

Bununla birlikte yaşanan pek çok olay internetin de diğer kitle iletişim araçlarında olduğu gibi dönüşüme uğradığı yönünde olduğunu kanıtlar niteliktedir. Özellikle son 5651 sayılı Kanunundaki düzenlemeler, henüz Meclisten geçmediği dönemde bile TİB hukuka aykırı olarak erişim engelleme ve içerik kaldırma taleplerinde bulunmaya başlaması buna örnek olarak gösterilebilir. Bunlara örnek olabilecek birkaç tanesini saymak gerekirse; Vimeo 8 Ocak 2014 tarihli kararı ile “müstehcenlik” gerekçesi ile erişime engellenirken²⁰⁰, Soundcloud, 16 Ocak 2014 tarihli karar ile Sümeyye

---

200 <http://engelliweb.com/url/vimeo-com>

Erdoğan'ın telefon görüşmelerine ait ses kaydının yayımlanmasından sonra erişime engellenmiştir²⁰¹, Vagus.tv ise 16 Ocak 2014 tarihli “koruma tedbiri” kararı ile habersizce erişime engellenmiş^{202 203}, verilen karar neticesinde İnternet gazeteciğinin geleceği hakkında endişeleri artırırken, bu dönemde T24, Sol Haber ve Gerçek Gündem Portalları için de BTK ve TİB tarafından yayımlamış oldukları, “*CHP’li Oran’dan Erdoğan’a: Sabah ve ATV için satın alma talimatı verdiniz mi?*” haberi, “*Sabah-ATV havuzunu Erdoğan mı doldurdu?*” haberi ve “*2. dalgada adı geçen kişiler hakkındaki yakalama kararı kaldırıldı!*” haberlerinin yayından kaldırılması için tebligatta bulunulmuştur²⁰⁴. Yapılan tebligata göre; “04/05/2007 tarihli ve 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun“a dayanarak ilgili haberlerin çıkarılması istenirken, içeriklerin hukuka aykırı bir şey içermemelerine rağmen böyle bir istekte bulunulmuş, ayrıca ilgili haberlerin kaldırılmaması durumunda portalların erişime engelleneceği de bildirilmiştir. Açıkça bir baskı niteliğindeki bu ve benzeri kararlar özgürlüklerin sınırı hakkında var olan endişeleri daha da arttırmıştır.

İlk çıktığı dönemden itibaren bu alanı düzenlemek için çıkartılan yasalar ise bir yandan insanların hakların koruma kılıfı altında meşruiyet kazanırken, aslında kendine karşı gelişebilecek tehditler kontrol altında tutmayı amaçlamaktadır. Çıkartılan yasalarla, sağlanan bu hakimiyetin ötesinde insanların zihinlerinde yaratılan kontrol algısı daha belirleyicidir. Var olanın ötesinde, yaratılan bu kontrol

---

201 <http://engelliweb.com/url/soundcloud-com>

202 <http://engelliweb.com/url/vagus-tv>

203 http://www.bianet.org/bianet/medya/153153-vagus-tv-ye-erisim-cikmayan-kanunla-engelli?bia_source=rss

204 <http://t24.com.tr/haber/gercek-gundeme-de-yayin-yasagi-tebligati/249979>

algısı sayesinde, öznenin kontrol edilmesi daha kolaylaşır çünkü oto sansür için gerekli zemin hazırlanmıştır.

Bireyin yaşam hakkı ne derece kutsalsa düşündüğünü ifade edebilme ve düşüncesini özgür ve herhangi müdahalenin olmadığı bir ortamda oluşturabilmesi ve dile getirebilmesi de temel bir haktır. Düşündüğünü dile getiremeyen veya gerçek anlamda özgür bir ortamda bu süreci yaşayamayan öznenin gerçek anlamda bağımsız olduğundan söz edilemez. Sadece hakim ideolojiye yakın olan bireyler değil, muhalif görüşlerin de özgürce dile getirildiği, bu görüşleri yüzünden herhangi bir yaptırıma uğramayan veya çeşitli bahanelerle takip altında tutulmayan, bir toplum söz konusu olursa bireyin özgürlüğü mümkün olabilir. Aksi durumda internet, pek çok devrimsel özelliğine rağmen, sadece toplumun daha iyi gözlemlenebilmesi ve denetlenebilmesini kolaylaştıran araçlar olmanın ötesine geçemeyeceklerdir.

Teknolojik gelişimlerin alt yapısı, toplum içinde veya toplumlar arası sınırları kaldırmaya ne kadar imkan sağlarsa sağlasın dahil oldukları sistemlerin izin verdiği ölçüde özgürdürler. İnternet tek başına demokratik gelişmeyi, saydam ve adil devleti yaratamaz. Böyle bir devletin geri planında başka birçok faktör bulunmaktadır: ekonomik, kültürel, politik, bireysel ve tarihsel fırsatlar²⁰⁵ gibi...

Kısacası televizyon ne kadar bağımsızsa internette o kadar bağımsızdır, gazeteler ne kadar tarafsızsa internette o kadar tarafsızdır. Yani, toplum ne kadar özgürse, internet de o kadar özgürdür.

---

205 Mackinnon'den aktaran Päivikki Karhula, Data Driven Futures - Censorship Takes New Forms, University Of Tampere, <http://www.ifla.org/publications/data-driven-futures-censorship-takes-new-forms>

Açıkça ortadadır ki; toplumun gelişimine katkı sağlayan araçlar zamanla hakim güç tarafından dönüştürülmektedir. İnternet gibi araçların ancak toplumun her kesimini kapsayan özgür, eşit ve demokratik bir ortamda ideal işlevini göreceği açıkça ortadadır. Olması gereken; internetin, toplumun her kesiminin eşit bir biçimde, ücretsiz olarak ulaşabilmesini, kendilerini özgürce ifade edebilmelerini ve ideolojileri doğrultusunda özgürce örgütlenebilecekleri ortamı sağlamaktır. Ancak bu internet sayesinde değil toplumun, kendi dinamikleriyle oluşturması gereken bir süreçtir. Toplumun öncelikle “zihinsel evrime” ihtiyacı olduğu ortadadır. Bu zihinsel evrilme neticesinde kendini köklü bir biçimde geliştirerek, elde edilen kazanımlarla yeni bir sistem oluşturmalıdır. Böylesi bir sistemde internetin devlet tarafından dönüştürmesi mümkün olmayacaktır çünkü hakim güç; toplum olacaktır.

İnternet yönetiminin tek merkezde toplanıyor olmasının sebep olduğu sorunlara çözüm olması açısından bu alanın yönetişiminin kendi doğasına uygun olarak herkese açık ve eşit olması gerekmektedir. İnternet yönetimin sadece domain isimlerinin veya ip adreslerin düzenlemesi gibi dar bir çerçeveden bakılmaması bu alanın doğasını daha iyi anlayabilmek adına önemlidir. Temel olarak değerlendirmek gerekirse İnternet yönetimi entelektüel bilginin korunması ve paylaşılması, internette ifade özgürlüğünün güvencesini sağlaması ve korunması şeklinde değerlendirebilmek mümkündür. İnternet yönetiminin oluşturulması için bu evrenin düzenlenmesi, tüm ülkelerin eşit düzeyde katılımı ile sağlanmalı geniş bir toplumsal mutabakatla oluşturulmalı ve yönetilmelidir. Gücün tek elde toplanması herkesin eşit derecede söz sahibi olabilmesiyle önlenemez. Bu şekilde etkin ve eşit bir katılımıla internetin kendi doğasına uygun bir şekilde yönetimi sağlanabilir.

